

Lapinlahden sairaala-alue - visio ja toteuttajat

Maisema Helsingin kaupunkipolitiikassa vuosina 2009–2020

Sari Vuorenpää

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Maisemantutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Marraskuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Maisemantutkimus

Sari Vuorenpää

Lapinlahden sairaala-alue - visio ja toteuttajat: Maisema Helsingin kaupunkipolitiikassa vuosina 2009-2020

Sivumäärät: tutkielman sivumäärä 96, liitteiden sivumäärä 3.

Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan Lapinlahden sairaala-alueen maisemaan; maankäyttöön ja alueen käyttötarkoitukseen liittyviä visioita ja niiden toteuttajia vuosien 2009–2020 aikana, sekä näiden yhteyttä kaupunkipolitiikkaan. Tutkimusjaksolla paikassa kohtaavat poliittinen päätöksenteko, alueen käyttäjät, kaupunkilaisten näkemys, menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus.

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin toiminnan päätyttyä Lapinlahden sairaalassa lopullisesti vuonna 2008 Helsingin kaupunki suunnitteli aluetta sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön. Seuranneina vuosina kaupungin muuttuneet talousarviot ja tehdyt muutokset kiinteistöjen omistajapolitiikassa johdattelivat poliittisia päättäjiä ratkaisuun, jossa C.L. Engelin suunnittelema sairaalarakennus, alueen muut rakennukset ja uudisrakentamista varten sairaalapuistosta tonttimaan myynti muodostuivat ensisijaisiksi toimintasuunnitelmiksi. Kaupunki edisti asiaa vuosina 2019–2020 ideakilpailulla, joka johti konfliktiin kaupungin hallinnon ja kaupunkilaisten välillä.

Tutkimusaineistot muodostuvat Helsingin kaupungin hallinnon pöytäkirjoista ajalta 2009–2020 ja Helsingin Sanomissa julkaistuista kansalaisten mielipidekirjoituksista samalta aikajaksolta. Kahden erilaisen aineiston avulla on pyritty peilaamaan kaupungin tekemien päätösten ja kaupunkilaisten näkemyksiä Lapinlahden alueen käytöstä. Aineistojen lisänä ovat Helsingin Sanomien uutisointi ja pääkirjoitukset. Tutkimusmenetelmänä hallinnon tuottamaan aineistoon on lähiluku, mielipidekirjoitusten osalta tekstit ovat ryhmitelty kehysanalyysin mukaisesti aiheittain.

Johtopäätöksinä todetaan kaupunkimaiseman olevan maankäyttöpoliittisten päätösten summa, jota ei varsinaisesti ohjaa kaupunkipolitiikka vaan monenlaiset intressit. Vuosina 2009–2020 Lapinlahden sairaala-alueesta tehtyjen päätösten havaittiin syntyneen poliittisten puolueiden ideologioiden mukaisesti. Maisema on pitkälti aikansa poliittisesti vahvimman ideologian näköinen, ellei kansalaisyhteiskunnasta löydy vastavoimaa. Tutkimusjakson aikana alueen kaupunkisuunnittelusta jäi puuttumaan laajasti hyväksytty yhteinen ymmärrys kaupunkikehityksen ohjaajasta, valvojasta ja tulosten arvioitsijasta. Kansalaisyhteiskunnan taholta kyseenalaistettiin kaupunkistrategioiden tulkinta ja ilmastonmuutokseen vastaaminen kaupunkikeskustojen viheralueille rakentamisella. Voidaan nähdä, että Lapinlahden konfliktissa kamppailtiin myös hyväksyttävästä yhteiskunnallisesta paradigmasta. Toimenpidesuosituksena esitetään yhteiskunnallisen keskustelun avaamista kaupunkipolitiikan tavoitteista ja kaupunkistrategioiden tutkimusta.

Avainsanat: Lapinlahden sairaala-alue, maankäyttöpolitiikka, kaupunkipolitiikka, kulttuuriperintö, maisema, kansalaistoiminta, osallisuus, politisoituminen, ideakilpailu.

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuskysymykset	6
1.2	Aineistot	7
1.2.1	Helsingin kaupungin asiakirja-aineisto	7
1.2.2	Sanomalehtiaineisto	8
1.3	Menetelmät	9
1.4	Tutkimuksen lähtökohtia	12
2	Kaupunkimaiseman poliittinen ulottuvuus	14
2.1	Kaupunkipolitiikka Suomessa	15
2.2	Maankäyttöpolitiikka kaupunkipolitiikassa	18
2.3	Maisema	22
2.4	Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön suojelu	24
2.5	Kaupunkimaiseman osalliset	25
3	Lapinlahden sairaala-alue – merkitysten synty	30
3.1	Osana pääkaupungin rakentumista	31
3.2	Käsitys ajanmukaisesta mielisairaanhoidosta	32
3.3	Maiseman kehitys yhdessä lääketieteen kehityksen kanssa	34
3.4	Saraalatoiminnan alasajo	35
4	Vuodet 2009–2020. Kenen Lapinlahti?	37
4.1	Vuodet 2009–2012: Kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön	37
4.2	Vuodet 2013–2016: Kaupungin visio Lapinlahdesta hälvenee	42
4.3	Vuodet 2017–2020: Ideakilpailulla uusi omistaja?	48
5	Mielipidekirjoitusten kehukset	62
5.1	Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kehys	63
5.2	Historiallisen puiston kehys	69
5.3	Kaupunkisuunnittelun kehys	75
5.4	Osallisuuden kehys	78

5.5	Kuka maksaa? -kehys	82
6	Johtopäätökset	87
7	Lopuksi	96
8	Lähteet	97
9	Liitteet	120
	Liite 1. Helsingin kaupunginvaltuuston paikkajako 2008–2020	120
	Liite 2. Mielipidekirjoitusten ja HS uutisoinnin määrät vuosina 2009–2020	121
	Liite 3. Mielipidekirjoittajat	122

1 Johdanto

Ympäristön muuttuminen maisemaksi on ihmisen ja ympäröivän muun luonnon pitkäaikaisen vuorovaikutuksen tulosta. Asuinpaikan valintaan ja rakentamisen sijoittumiseen ovat aikojen saatossa vaikuttaneet muun muassa kulkuyhteydet, maaperän ominaisuudet, vesiolosuhteet ja ilmasto. Joskus myös paikan luonnonihanaus¹ on voinut sinetöidä valinnan, kuten esimerkiksi 1800-luvulla hoitolaitosten paikoista päätettäessä. Maisema on historiallisten kerrostumien summa, joka sisältää mahdollisuuden menneisyyden läsnäolon kokemukseen nykyisyydessä.

Se, millainen maisema ympärillämme avautuu tai sulkeutuu, liittyy maankäyttöön, jota voidaan ohjata maankäyttöpolitiikan avulla. Suomessa maankäytöstä ovat eri aikakausina päättäneet niin Ruotsi-Suomen kuninkaat kuin Venäjän keisarit ennen itsenäisen Suomen valtiota ja sen hallinnon kehittämää nykyistä järjestelmää kuntien kaavoitusmonopoleineen. Lakimuutos, jossa maankäyttöasioissa sallittiin maanomistajia laajempi mielipiteen lausumisen oikeus, astui voimaan vuosituhannen vaihteessa. Tähän oli johtanut kansalaisten ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja kasvanut tarve osallistua maankäyttöä koskeviin päätöksiin. Maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL) lisätty *osallinen* voi maanomistajan lisäksi olla yhteisö, asukas tai kuka tahansa, jonka elämään maankäyttösuunnitelmat oleellisesti vaikuttavat. Noin kaksikymmentä vuotta maankäyttö- ja rakennuslain voimaantulosta on yhä edelleen epäselvää, mitä osallisuus oikeastaan tarkoittaa mielipiteen lausumisen lisäksi.

Maankäyttöä suunnitellaan tulevaisuuteen tähtäävillä visioilla, joiden varaan todellisuutta rakennetaan. Helsingin yleiskaava 2016 ohjaa kaupunkia voimakkaaseen kasvuun vuoteen 2050 mennessä, mikä on tarkoittanut asuntorakentamisen suurta volyyymiä. Voimakkaasta rakentamisesta seurannut nopea maiseman ja kaupunkitilan muutos on herättänyt kaupunkilaisissa myös huolta ja tarvetta säilyttää joitakin alueita uudisrakentamiselta, mistä taistelu Lapinlahden sairaala-alueesta on ollut yksi näyttävimmistä esimerkeistä.

Yhteiskunnallisissa kiistoissa on usein kysymys siitä, mitä tavoitellaan, kuka määrittelee keskustelun kohteeksi nousseen asian, kuinka paljon maksaa ja kuka sen maksaa.

¹ Sarvilinna 1938, 318.

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Lapinlahden sairaala-aluetta koskevia päätöksiä vuosien 2009–2020 aikana sekä kaupunkilaisten näkemyksiä päätöksistä samalla aikajaksolla. Tutkimusaikajanan alussa vuonna 2009 Lapinlahden sairaala-alue oli jäänyt kokonaan tyhjilleen syömishäiriöyksiköiden muutettua pois Lapinlahdesta HUS:n nopealla päätöksellä joulukuussa 2008. Tutkimus päättyy vuoteen 2020, jolloin Helsingin kaupungin järjestämä Lapinlahden sairaala-alueen ideakilpailu ja siitä käyty keskustelu päättyivät. Ideakilpailulla Helsingin kaupunki etsi Lapinlahteen uutta omistajaa, jolla olisi visio alueen tulevasta käyttötarkoituksesta. Tämän tutkimuksen kimmokkeena oli vuonna 2018 Helsingin Sanomissa ollut uutinen laulavasta ihmisketjusta, joka muodosti muurin Lapinlahden sairaalarakennuksen ympärille. Vuonna 2018 sairaalatoiminnan päättymisestä Lapinlahdessa oli kulunut kymmenen vuotta, ja vuosien tyhjiään olon jälkeen rakennukset olivat olleet joulukuusta 2015 lyhytaikaisilla vuokrasopimuksilla kansalaistoimijoiden käytössä.

Olen vierailut Lapinlahden sairaalan alueella, tutustunut siellä sijaitsevaan Mental Museumiin, syönyt hävikkiruokalassa, katsellut taidenäyttelyitä, haistellut sairaalapuiston pioneita ja antanut katseen levätä merelle Morsiamen ja Sulhasen suuntaan. Pitkäaikaista tai syvempää henkilökohtaista suhdetta alueeseen tai sen toimijoihin minulla ei ole. Taustani on taide- ja kulttuurialalla, painottuen aiemmin kolmannen sektorin toimintaan, nykyisin julkisen sektorin palvelukseen. Tutkimuksen kannalta ennakoasenteenani voisin pitää käsitystäni siitä, että ymmärtäksemme nykyisyyttä on hyvä tarkastella myös menneisyyttä. Siksi tämä tutkielma sisältää historiallisen katsauksen Lapinniemen kehittymisestä Lapinlahden sairaala-alueeksi. Alueen rakentuminen 1800-luvulla sairaanhoidollisiin tarkoituksiin ja kansallisiin tapahtumiin linkittyminen ovat luoneet kulttuurihistoriaa, johon aineistossa viitataan.

1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen pääkysymyksenä kysyn, miten Lapinlahden sairaala-alueen avulla voidaan tarkastella Helsingin kaupungin maankäyttöpoliittikkaa kaupunkipoliittikassa?

Alakysymyksiä on kaksi. Ensimmäisessä etsin vastauksia kysymykseen: Millainen visio Helsingin kaupungilla ja kansalaisjärjestöillä on ollut Lapinlahden sairaala-alueesta vuosina 2009–2020? Ja toisena alakysymyksenä kysyn, mitä vuosien 2009–2020 mielipidekirjoitukset kertovat Lapinlahden sairaala-alueen visioista?

1.2 Aineistot

Tutkimusaineisto koostuu kahdesta systemaattisesti kerätystä aineistosta, joista ensimmäisen muodostavat ne Helsingin kaupungin hallinnon; kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen, kaupunkiympäristölautakunnan ja kaupunkiympäristön toimialan pöytäkirjat ajalla 1.1.2009–31.12.2020, joissa käsitellään Lapinlahden sairaala-aluetta tai siihen laajemmin liittyviä asioita. Asiakirja-aineisto on koottu Helsingin kaupungin digitaalisista arkistoista. Toisena aineistona on Helsingin Sanomissa 1.1.2009–31.12.2020 julkaistut mielipidekirjoitukset, joiden sisältö koskee Lapinlahden sairaala-aluetta. Näitä on yhteensä kahdeksaltakymmeneltä kirjoittajalta. Mielipiteitä ovat kirjoittaneet muun muassa yhdistysten hallitusjäsenet, kaupunkilaiset, poliittiset päättäjät, virkamiehet ja toimihenkilöt. Edellisten aineistojen lisäksi tausta-aineistona on Helsingin Sanomien toimituksen tuottama uutisointi ja pääkirjoitukset Lapinlahden sairaala-alueesta. Sanomalehtiaineisto on koottu Helsingin Sanomien digitaalisesta sanomalehtiarkistosta hakusanoilla Lapinlahden sairaala-alue, Lapinlahden, Lapinlahti. Tämän lisäksi on hyödynnetty Porvoon kirjaston sanomalehtiarkistoa, koska joitakin mielipidekirjoituksia ei ollut digitaalisessa muodossa. Helsingin Sanomien artikkeleita on yhteensä 108 kappaletta, joista neljässä toimitus on osallistunut keskusteluun anonyymillä pääkirjoituksellaan.

1.2.1 Helsingin kaupungin asiakirja-aineisto

Helsingin kaupungin hallinnon pöytäkirjoista mukana ovat kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen, kaupunkisuunnittelulautakunnan (1.6.2017 asti) ja kaupunkiympäristölautakunnan (1.6.2017 alkaen) pöytäkirjat, joissa on käsitelty Lapinlahden sairaala-aluetta tai sitä koskevaan päätöksentekoon liittyviä asioita. Suuressa organisaatiomuutoksessaan Helsinki siirtyi 1.6.2017 toimialamalliin, jossa kaupungin reilusta kolmestakymmenestä virastosta siirryttiin neljään toimialaan. Organisaatiomuutoksessa kaupunkisuunnittelulautakunta lakkautettiin samoin kuin muun muassa kiinteistölautakunta, rakennuslautakunta, ja ympäristölautakunta, ja useiden eri virastojen toiminta yhdistettiin kaupunkiympäristön toimialan alle. Kaupunkiympäristön toimiala muodostuu kaupunkiympäristön suunnittelusta (maankäyttö ja kaupunkirakenne), rakentamisesta ja

ylläpidosta, rakennusvalvonnasta sekä ympäristöön liittyvistä palveluista.² Vuosina 2017–2020 Helsingin kaupunkiympäristön toimialajohtajana oli Mikko Aho, joka osallistui myös mielipidekirjoituksillaan Lapinlahdesta käytyyn julkiseen keskusteluun.

Organisaatiomuutoksessa tapahtui muutoksia myös vallan jaossa, millä on ollut merkitystä tämän tutkimuksen tapahtumissa. Toimialamalliin siirtymisen yhteydessä kaupunginjohtaja korvattiin pormestarilla ja apulaiskaupunginjohtajat apulaispormestareilla. Helsingin ensimmäisenä pormestarina aloitti 7.6.2017 Jan Vapaavuori. Aiemmassa johtamismallissa apulaiskaupunginjohtajat vastasivat kukin useista virastoista, mutta uudessa mallissa toimialoja johtamaan palkattiin apulaispormestareiden sijaan ammattijohtajat. Apulaispormestareiden operatiivinen valta väheni aiempiin apulaiskaupunginjohtajiin verrattuna, mutta pormestarin valta kasvoi suuremmaksi kuin kaupunginjohtajilla oli aiemmin ollut. Pormestari toimii nyt myös kaupunginhallituksen johtajana.

1.2.2 Sanomalehtiaineisto

Suomessa julkisen median omistus on keskittynyt ja suuria sanomalehtiä on vain muutama. Helsingin Sanomat Suomen suurimpana päivälehtenä on valtakunnallisesti vaikuttava sanomalehti, jonka välillinen vaikutus on mahdollisesti välitöntä vaikutusta suurempi lehden toimiessa tärkeänä tietolähteenä monille muille viestimille.³ Viestinnän professoreiden Janne Seppäsen ja Esa Väliiverosen mukaan taloutta, politiikkaa tai kansalaisyhteiskuntaa ei voi oikeastaan edes ymmärtää ilman median huomioimista. Median rakentama julkisuus on kiinteä osa nykyistä politiikkaa ja mediassa saatu julkisuus tekee esimerkiksi kansalaisyhteiskunnan toiminnan poliittisia päämääriä näkyviksi. Perinteisesti media on nähty areenana, jossa kamppaillaan merkityksistä, keskustellaan yhteiskunnan suunnasta, tavoitteista ja tuotetaan mielikuvia todellisuudesta.⁴ Tiedotusopin professori Seija Ridell on todennut ajankohtaisjournalismin aikamuodon muuttuneen viime vuosikymmeninä imperfektistä futuuriin, joten journalistiset tulevaisuuden esitykset voidaan ymmärtää yhdeksi

² Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristön toimiala. <https://www.hel.fi/fi/paatoksentekeo-ja-hallinto/kaupungin-organisaatio/toimialat/kaupunkiympariston-toimiala>.

³ Wii 2006, 21.

⁴ Seppänen & Väliverronen 2012, 13.

niistä tavoista, joilla media osallistuu ja vaikuttaa esimerkiksi paikallisiin maankäytön kysymyksiin sen ollessa itse pelissä sekä areenana että osapuolena.⁵

Perinteiset joukkoviestimet kilpailevat verkossa sosiaalisen median ja ilmaisen sisällöntuotannon kanssa. Helsingin Sanomat perustelee kansalaisten mielipidekirjoitusten julkaisemista keskustelun ylläpitämisellä yhteiskunnassa ja tiedottaa julkaisupolitiikallaan tähtäävänsä ymmärryksen lisäämiseen eri osapuolten välillä. Julkaisupolitiikasta kerrotaan lehden sivuilla seuraavaa: mielipidekirjoitukset ovat toimitustyön alaisia ja toimitus valikoi julkaistavat mielipiteet muun muassa siten, että nimimerkillä kirjoitettuja kirjoituksia julkaistaan ainoastaan poikkeustapauksissa, kirjoittaja voi saada tekstinsä julkaistuksi korkeintaan kerran kuukaudessa ja yhdellä mielipidekirjoituksella saa olla enintään kolme allekirjoittajaa. Toimitus ilmoittaa valikoivansa julkaistavaksi ensisijaisesti keskustelua rakentavasti eteenpäin vievät, hyvin perustellut, asialliset ja uusia näkökulmia tuovat tekstit. Tarjonnan runsaudesta johtuen julkaistavaksi päätyy vain noin joka neljäs mielipidekirjoitus.⁶

Sanomalehden valinta tutkimusaineistoksi ei ole ongelmaton ja voidaan kysyä, kuinka hyvin mielipidekirjoittajat edustavat kaupunkilaisia. Alkuoletukseni on, että mielipidekirjoittajat edustavat kaupunkilaisia useista erilaisista ammateista ja asemista, mutta tietynlaista yhteiskunnallista aktiivisuutta vaikuttamispyrkimys Helsingin Sanomissa vaatii.

Sosiaalisen median vaikutusvalta alkoi voimakkaasti kasvaa tutkimusjakson 2009–2020 aikana ja Lapinlahden sairaala-alueeseen liittyvää keskustelua on käyty erittäin vilkkaana myös monissa sosiaalisen median kanavissa, joista esimerkkinä *Lisää kaupunkia Helsinkiin* -niminen avoin Facebook-ryhmä. Tässä tutkimuksessa sosiaalisen median sisältö ei kuitenkaan ole tutkimuskohteena.

1.3 Menetelmät

Helsingin kaupungin hallinnon tuottaman aineiston käsittelyssä analyysimenetelmänä on lähiluku, joka kuuluu laajemman metodologisen termin, sisällönanalyysin alle.

⁵ Ridell 2009, 241–242.

⁶ Helsingin Sanomat. Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen. <https://www.hs.fi/kirjoitamielipidekirjoitus/>.

Lähilukumenetelmällä voidaan tarkastella tekstistä temaattisia aineksia laadullisesti. Määrällistä analyysiä tässä tutkimuksessa on lähinnä liitteissä olevissa taulukoissa, joihin on kirjattu sanomalehtiaineiston artikkeleiden lukumäärät, kaupunginvaltuuston puoluepaikkamäärät ja mielipidekirjoittajien taustoja. Lähestymistapana mielipidekirjoitusaineistoon on kehysanalyysi, jota on usein käytetty sanomalehtiaineistoihin, erilaisten kiistojen, alueellisten konfliktien ja merkityskamppailujen analysointiin.

Kehyksen käsite on lähtöisin sosiologi Erving Goffmanilta (1922–1982), joka teoksessaan *Frame analysis: An essay on the organization of experience* (1974) määrittelee kehysten tulkintakehikoksi, jonka avulla ihmiset voivat ymmärtää ja jäsenellä maailman ja elämänpiirinsä tapahtumia.⁷ Informaatiotutkimuksen ja viestinnän professori Erkki Karvosen⁸ mukaan Goffmanin teorian lähtökohtana on tilanteen määritelmän käsite, jossa kuvataan, mitä tarkasteltavassa sosiaalisessa tilanteessa tapahtuu. Viestinnän professori Esa Väliverronen on todennut Goffmanin kehysten käsitteen korostavan, kuinka maailmassa toimiessaan ihmiset tuottavat erilaisia versioita todellisuudesta, ja näin tehdessään, todellisuutta koskeva kuvaus kertoo aina samalla myös kuvaajasta itsestään ja siitä kulttuurista, jossa hän toimii.⁹ Väliverronen viittaa muun muassa William Gamsonin ja kumppaneiden¹⁰ tulkintaan kehystämisestä, missä kertomuksen muodostumisessa hyödynnetään avainsanoja, metaforia, fraaseja, symboleja ja käsitteitä. Goffman kehitti kehysanalyysiä arkielämän vuorovaikutustilanteiden tutkimiseen, mutta sittemmin kehystämistä on sovellettu muun muassa journalismiin, yhteiskunnallisten ongelmien ja yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimiseen. Näissä yhteyksissä Goffmanin kehysanalyysiin ja sen taustalla olevaan fenomenologiseen ja etnometodologiseen perinteeseen on ollut yleensä hyvin väljä.¹¹

Professori Erkki Karvonen tunnistaa kehysten läheisen suhteen muihin samantapaisiin käsitteisiin, kuten diskurssiin, kertomukseen, genreen ja formaattiin, ja samoissa tehtävissä toimiessaan diskurssi ja kehys ovat alkaneet muistuttaa toisiaan.¹² Poliittisen viestinnän tutkija Robert Entmanin määritelmässä kehystäminen on joidenkin puolien valitsemista havaitusta todellisuudesta ja niiden näkyväksi tekemistä. Kehystämisessä valittua

⁷ Goffman 1974, 21.

⁸ Karvonen 2000, 79.

⁹ Väliverronen 1996, 108.

¹⁰ Gamson ym. 1992, 385.

¹¹ Väliverronen 1996, 108.

¹² Karvonen 2000, 83–84.

ongelmanmäärittelyä suositaan ja toisia pyritään häivyttämään. Kehys sisältää myös ennakkokäsityksen siitä, miten todellisuus on rakentunut ja mikä siinä on merkityksellistä.¹³ Yhteiskunnassa kamppaillaan jatkuvasti siitä, kenen tilannemääritelmä nousee vallitsevaksi näkemykseksi julkisessa ajattelussa ja keskustelussa. Asioiden kehystäminen on siis prosessi, jossa useat toimijat, kuten poliittiset päättäjät puolueineen, viranomaiset, media, taloudelliset etujärjestöt ja kansalaisliikkeet yrittävät vahvistaa omaa tulkintaansa asian oikeasta laidasta.

Politiikantutkijat Martin Rein ja Donald Schon määrittivät kehykset osaksi sosiaalisen maailman valikoivaa järjestelemistä, sen tulkintaa ja ymmärtämistä. Kehyksen avulla epämääräinen ongelmallinen tilanne muuttuu ymmärrettäväksi, tarkentuu ja mahdollistuu toiminnan kohteeksi.¹⁴ Reinin ja Schonin mukaan se, miten asia kehystetään liittyy yleensä myös henkilökohtaiseen ja ammatilliseen elämään sekä poliittiseen toimintaan, kuten myös Esa Väliaverron edellä totesi. Yhteiskunnallisten ongelmien tutkijoista kehyksen käsitettä ovat soveltaneet muun muassa sosiologit David Snow ja Robert Benford, jotka ovat käyttäneet kehystämistä yhteiskunnallisten liikkeiden analysointiin. Heidän mukaansa yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaan kuuluu aktiivinen merkitystyö; merkitysten ylläpitäminen ja niiden tuottaminen. Snow ja Benford erottavat kolmen tyyppistä kehystämistä; diagnosoiva, prognosoiva ja motivoiva kehystäminen. Diagnosoivassa kehystämisessä pyritään tunnistamaan ongelma, osoittamaan syyt ja syylliset, jotta ongelma voidaan nimetä ja siihen puuttua. Prognosoivassa kehystämisessä ehdotetaan ratkaisuja havaittuihin ongelmiin. Motivoivalla kehystämisellä tähdätään ongelman ratkaisemiseen hankkimalla ongelmanmäärittelylle kannattajia ja aktivoimalla ihmisiä mielenilmaukseen.¹⁵

Tässä tutkimuksessa sovellan Robert Entmanin¹⁶ tulkintaa kehysteoriasta ja tarkastelen mielipidekirjoituksia siitä lähtökohdasta, että kehys sisältää mielipiteen esittäjän ennakkokäsityksen, miten todellisuus on rakentunut ja mikä siinä on merkityksellistä. Tampereen yliopiston aluetieteen professori Jouni Häkli mukaan kehyksissä on kyse näkökulmasidonnaisuudesta. Kaupunkitilan käyttäjillä on erilaisia arvojen, teorioiden ja intressien muodostamia kehyksiä, jotka vaikuttavat siihen, miten ongelmat ja niiden ratkaisut nähdään.¹⁷ Tarkoitukseni on ryhmitellä mielipidekirjoituksia tulkitsemiä kehyksen mukaan.

¹³ Entman 1993, 52.

¹⁴ Rein & Schon 1991, 263.

¹⁵ Snow & Benford 1988, 136, 198–201.

¹⁶ Entman 1993, 52.

¹⁷ Häkli 2002, 121–122.

1.4 Tutkimuksen lähtökohtia

Lapinlahden sairaala-alue nähdään nykyisin olevan osa laajempaa maisemakokonaisuutta, mikä on sidoksissa maankäyttöpolitiikkaan. Maankäyttöpolitiikka on osa kaupunkipolitiikkaa, jota ohjaavat ideologiat vaikuttavat kaupunkilaisten elämään. Tämän tutkimuksen kohteena on Lapinlahden sairaala-alueen maankäyttö- ja kaupunkipolitiikka hallinnon ja kaupunkilaisten näkökulmista vuosien 2009–2020 aikana. Paikkaan, Lapinlahden niemeen, liittyviä syvempiä merkityksiä tarkastellaan alueen historialliset kerrostumat, sosiaaliset verkostot ja ihmisten kokemukset huomioiden.

Tutkimus liittyy läheisesti humanistiseen maantieteeseen ja humanistiseen kaupunkitutkimukseen. Humanistisissa tieteissä ja yhteiskuntatieteissä käytiin 1980–90-lukujen vaihteessa keskustelua niin sanotusta tilallisesta käänteestä, jossa painotettiin kaupunkitilan sosiaalista, kulttuurista ja yhteiskunnallista muodostumista. Kaupunkitutkimuksessa on siitä lähtien käyty vuoropuhelua yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden kanssa. Kaupunkikeskusteluun on liittynyt myös kulttuuripolitiikan tutkimus ja kulttuurisuunnittelu, joilla on tuotu kulttuuri, taide ja humanistiset lähestymistavat kiinteäksi osaksi kaupunkisuunnittelua.¹⁸

Maisemantutkimuksen professori Maunu Häyrysen mukaan kulttuurisuunnittelulla ja kulttuurikartoituksella pyritään vastaamaan globaalin kehityksen myötä tapahtuvaan kaupunkien muutokseen ja sen tuomiin ongelmiin, mihin sektoreihin jakautunut hallinto ja ylhäältä alas tapahtuva ohjaus eivät pysty enää riittävän hyvin vastaamaan.¹⁹

Kulttuurisuunnittelulla kaupunkia voidaan kehittää paikkalähtöisesti ja lajasti siten, että paikan määrittäminen koskee esimerkiksi kokonaisia asuinalueita tai naapuristoja. Siinä painotus onkin pikemmin sosiaalinen kuin tilallinen.²⁰ Kaupunkisuunnittelun ja perinteisen modernin asiantuntijuuden haastajiksi ovat nousseet uudet yhteiskunnalliset kaupunkiliikkeet.²¹ Osa viimeaikaisia näkökulmia kaupunkikehittämiseen on myös kaupunkitutkimuksen ja ihmistieteiden välimaastoon kehittynyt humanistisen kaupunkitutkimuksen suuntaus.²²

¹⁸ Lohtaja 2022, 56.

¹⁹ Häyrynen 2017, 7.

²⁰ Mäenpää & Faehnle 2021, 122.

²¹ Jauhiainen 2002, 135.

²² Lohtaja 2022, 56.

Tämän tutkielman tutkimuskirjallisuus muodostuu pääosin maisemantutkimuksen, humanistisen maantieteen, kaupunkisuunnittelun ja kaupunkipolitiikan kirjallisuudesta. Suomalaisen kaupunkipolitiikan hahmottamisessa tukeudun pitkälti valtiotieteen tohtori Olli Hokkasen väitöskirjaan *Suomalainen kaupunkipolitiikka – Sen tekijät ja tulkit* (2019), kaupunkitutkimuksen professori Anne Hailan tutkimukseen *Kansainvälistyvä kaupunki* (1994) ja Helsingin yliopiston kaupunkimantieteen professori Mari Vaattovaaran, Helsingin yliopiston professori Anssi Joutsiniemen, hallintotieteiden tohtori Jenni Airaksisen ja tulevaisuudentutkimuksen professori Markku Wileniuksen teokseen *Kaupunki politiikassa - Yhteiskunta, ihminen ja ihana kaupunki* (2021). Lapinlahden alueen historiallisen osuuden merkittävänä kirjallisuuslähteenä on A. Sarvilinnan väitöskirja vuodelta 1938 *Mielisairaanhoidon kehityksestä Suomessa vuoteen 1919*. Lisäksi Kalle Achtén vuosina 1974 ja 1991 julkaistut teokset, jotka kertovat Lapinlahden sairaalan historiasta vuosina 1841-1991.

2 Kaupunkimaiseman poliittinen ulottuvuus

Luvussa 2 tarkastelen Lapinlahden sairaala-alueen tapahtumiin kiinnittyviä käsitteitä, joita ovat kaupunkipolitiikka, maankäyttöpolitiikka, maisema, kulttuuriympäristön suojelu ja osallisuus. Näihin kaikkiin vaikutetaan poliittisilla päätöksillä. Käsitteenä politiikka on peräisin antiikin kreikasta, missä sana *polis* merkitsi kreikkalaista kaupunkivaltiota ja sen asioita. Kaupungeista toiminta laajeni myös kaupunkien ulkopuolisten alueiden kehittämiseen, jolloin käsitteeseen yhdistyi erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden välisiä valtapelejä ja puolueiden suunnitelmia.²³ Keskiajalla eurooppalaiset kaupunkivaltiot alkoivat kehittyä valtioihin kuuluviksi kaupungeiksi ja politiikka-sanana merkitys muuttui tarkoittamaan ensisijaisesti valtiollista politiikkaa.²⁴ Nykyisin politiikka-termi merkitsee poliittista toimintaa; keskustelua, kiistelyä ja kamppailua yhteiskunnallisten ratkaisujen sisällöistä. Poliitiikka tarkoittaa myös poliittisten kamppailujen tulosten kiteyttämistä virkakoneiston toteuttamiseksi toimiksi, ja lisäksi sillä viitataan poliittiseen järjestelmään.²⁵

Suomessa kaupunkien kehitys on poikennut perinteisestä eurooppalaisten kaupunkien kehityksestä. Siinä, missä Euroopassa kaupungit kasvoivat yhdyskunnista kaupungeiksi ja vahvoiksi itsenäisiksi kaupunkivaltioiksi, Ruotsi-Suomessa kaupungit perustettiin kuninkaiden mahtikäskyllä kuningaskunnan alueen hallitsemiseksi ja laittoman maakaupan kontrollointiin. Tässä niin kutsutussa kuninkaiden kaupunkipolitiikassa kaupungit olivat alisteisia Ruotsin valtakunnalle, jonka varallisuus karttui kaupungeista ja maaomaisuudesta. Maaomaisuuttaan kruunu kasvatti ottamalla haltuunsa kirkon maa-alueita, joita se halutessaan lahjoitti kaupungeille.²⁶ Hallitsijoiden maalahjoitusten myötä kaupungeista tuli merkittäviä maanomistajia ja niiden hallinto rakentui pitkälti maaomaisuuteen.

Kaupunkien fyysinen rakenne on muovautunut vastatakseen kussakin ajassa oleviin tarpeisiin tai toteuttamaan vallalla olevia ideologioita. Samoin ovat kehittyneet instituutiot. Instituutioiden kehityksessä on pyritty säilyttämään aikaisempien toimintatapojen hyväksi katsotut osat, jolloin ajan myötä tulokseksi on muodostunut instituutioittemme kerrostunut rakenne, jossa sen eri osat eivät välttämättä enää kommunikoi keskenään.

²³ Hokkanen 2019, 12.

²⁴ Le Galés 2002. Weber 2009.

²⁵ Haila & Jokinen 2001, 47.

²⁶ Hokkanen 2019, 21. Ks. Nikula 1981, 241.

2.1 Kaupunkipolitiikka Suomessa

Suomalaista kaupunkipolitiikkaa voidaan lähestyä useista eri lähtökohdista ja määritellä eri tavoin riippuen näkökulmasta, intresseistä, puoluepoliittista tavoitteista tai ammattikunnasta, mutta tyypillistä sille on elinkeinopainotteisuus. Näin oli jo kuninkaiden ajan kaupunkipolitiikassa, jolloin kaupungit porvareineen nauttivat kuninkaan myöntämistä privilegioista kaupungeissa tapahtuvan elinkeinoelämän turvaamiseksi. Kuninkaiden kaupunkipolitiikka vaihtui vuonna 1809 keisareiden kaupunkipolitiikkaan ja Suomen autonomiseen asemaan, joka johti kunnallishallinnon lakien säätämiseen. Vuoden 1873 uudistuksissa yksilön vapauksia lisättiin ja kuninkaiden ajalta peräisin oleva porvareiden etuoikeutettu asema kunnallishallinnossa asteittain poistettiin. Kaupungeista kehittyi hallinnollisia kaupunkikuntia, jotka ottivat vastuulleen vanhan porvariston hoitamia paikallishallinnon tehtäviä. Kunnallishallinnon ja -politiikan resurssit lisääntyivät, hallinnon pääpaino siirrettiin virkamiesmaistraatilta ja erikoislautakunnilta kaupunginvaltuustolle ja tehtävät tulivat kaupunginvaltuuston päätettäväksi.²⁷

Erilaisten vaiheiden kautta on päädytty nykyiseen tilanteeseen, missä kaupunkien olemassaolon oikeus on irrotettu sen alkuperäisistä toiminnallisista lähtökohdista, eikä kaupunkia ole hallinnollisesti oikeastaan edes olemassa.²⁸ Kaupunkimaantieteen professori Mari Vaattovaara, arkkitehti, professori Anssi Joutsiniemi, hallintotieteiden tohtori Jenni Airaksinen ja tulevaisuudentutkimuksen professori Markku Wilenius toteavat nykyiseen tilanteeseen päädytyn ”*vanhan kaupunkipolitiikan*” häviämisen ja ”*uuden kaupunkipolitiikan*” synnyn risteyskohdassa tapahtuneiden toimien seurauksena.²⁹ Valtiotieteen tohtori Olli Hokkanen määrittelee ”*vanhan kaupunkipolitiikan*” ajalle 1323/1523–1994, jonka jälkeen vuonna 1995 laki säätyjen erioikeuksien lakkauttamisesta kumosi kaupungeille vuonna 1789 annetun kuninkaallisen vakuutuksen ja ”*uusi kaupunkipolitiikka*” alkoi julkilausutun valtiollisen kaupunkipolitiikan myötä. Suomalaisen kaupunkipolitiikan kehittämistä vauhditti Neuvostoliiton romahtaminen, joka sai etsimään esikuvia länsimaisen kaupungin yritysmaailmasta ja vapaasta markkinataloudesta. Suomen kaupungit alkoivat muuttua nopeammin kuin uusi suomalainen kaupunkipolitiikka, joka on yrittänyt vastata globaaleihin

²⁷ Hokkanen 2019, 24–27.

²⁸ Vaattovaara ym. 2021, 22, 212.

²⁹ Vaattovaara ym. 2021, 201.

haasteisiin muun muassa sektoreiden koordinaatiolla, ohjelmilla, strategioilla ja julkis-yksityisillä kumppanuuksilla.³⁰

Kaupunkitutkimuksen professori Anne Hailan mukaan *kaupunkipolitiikka* -termiä ei vielä 1990-luvun alkupuolella yleisesti käytetty Suomessa, vaan puhuttiin aluepolitiikasta, kunnallispolitiikasta ja asuntopolitiikasta.³¹ Aluepolitiikan tarkoituksena oli vahvistaa maakuntien ja syrjäseutujen elinvoimaa ja hillitä suurten kaupunkien, erityisesti Helsingin kasvua. Erilaisten intressien ja eriävien toimintatapojen myötä aluepolitiikka päätyi kuitenkin toimimattomaksi ja samalla valtiollinen kaupunkipolitiikka lähes näkymättömäksi.³² Haila arvioi 1990-luvun alun kaupunkikehitykseen vaikuttaneen olennaisella tavalla kaksi prosessia, jotka ovat tuottaneet polarisoitunutta kaupunkirakennetta: kiinteistömarkkinat ja ”kansainvälistyvän kaupungin politiikka”³³. Haila yhdistää kansainvälistyvän kaupungin politiikan globaalikaupunkiteoriaan, mutta näkee kansainvälistettävän kaupungin eroavan maailmankaupungeista³⁴ ja globaaleista kaupungeista³⁵. Toisin kuin globaalikaupungin kehityksessä, ei kaupungin kansainvälistämisellä viitata niinkään taloudellisiin lainalaisuuksiin, jotka vääjäämättä synnyttäisivät globaaleja kaupunkeja, vaan siinä korostuu tahtotila, autonominen kaupungin kehittämispolitiikka. Poliittisilla päätöksillä muutetaan kaupunkipolitiikkaa jäljittämään sellaisia strategioita, jotka ovat johtaneet maailmankaupunkien, kuten Lontoon, New Yorkin, Los Angelesin ja Tokion kasvuun.³⁶ Tästä johtuen Hailan mukaan kyseessä on ollut pikemminkin ideologia.

Kaupunkien kansainvälistämiseen on liittynyt puhe globaaleista voimista, jotka herkeämättä vaativat kaupunkeja kilpailemaan toistensa kanssa asemasta kaupunkien maailmanlaajuisessa hierarkiassa. Talouden globalisoitumisen myötä kansainvälistäminen iskostui kaupunkiseutujen strategisten suunnitelmien ytimeksi. Kaupunkien tuli luoda itselleen imago, markkinoida itseään, laatia strateginen ohjelma ja valita strategisia liittolaisia. Kaupunginjohtajan, kaupunginjohtoon ja kiinteistömarkkinoiden valta ja merkitys kasvoivat.³⁷ Yhdysvaltalaisen kaupunkisuunnittelun professori Robert Beauregardin mukaan ideologiaan

³⁰ Hokkanen 2019, 27, 78, 282.

³¹ Haila 1994, 12.

³² Hokkanen 2019, 25.

³³ Haila 1994, 71.

³⁴ Friedman & Wolff 1982.

³⁵ Sassen 1991.

³⁶ Haila 1994, 10.

³⁷ Haila 1994.

liittynyt uusliberalistinen kilpailuajattelu kyseenalaisti hyvinvointiyhteiskunnan ja rohkaisi paikkojen väliseen kilpailuun.³⁸ Tässä kehityksessä kaupunkien on ollut yhä vaikeempaa toteuttaa asukkaiden tarpeista lähtevää kaupunkipolitiikkaa.

Brittiläinen yhteiskuntateoreetikko David Harvey on kutsunut aikaa ennen kaupunkien kansainvälistämisen politiikkaa managerialismiksi, jossa painopisteenä oli tuottaa kaupungin asukkaille palveluita. 1980-luvulta alkaen managerialismista luovuttiin yhä useammassa kaupungissa muun muassa talouden rakennemuutoksen, poliittisen ja hallinnollisen hajauttamisen ja aluepolitiikan epäonnistumisen seurauksena. Harvey näkee kansainvälisen kaupungin muistuttavan yrittäjäyyskaupunkia eli liikelaitoksen lailla toimivaa kaupunkia, joka tukeutuu yksityisen ja julkisen sektorin kumppanuuteen ja pyrkii houkuttelemaan yksityisiä investointeja ja kansainvälisiä sijoittajia.³⁹ Kaupunkien rakentamisessa merkittävä muutos on koskenut siirtymää konkreettisesta ja paikallisesta kaupunkitilan järjestämisen oikeuksista ja velvollisuuksista kohti abstraktien, kansallisten ja ylikansallisten tavoitteiden edistämistä.⁴⁰

Kaupungin kansainvälistymisen onnistumista alettiin mitata globaalein mittarein muun muassa uusien ajatusten, tieteen ja muodin virtaamisen nopeudella kaupunkiin, kansainvälisten yritysten, pankkien ja vakuutuslaitosten määrillä. Kehittyneet instituutiot ja palvelut, kuten ensimmäisen luokan hotellipaikkojen lukumäärä kertoi jo paljon kaupungin kansainvälistymisen asteesta. Erilaisten listojen ja hierarkioiden huipulle kurottaessaan kaupungit ovat yrittäneet luoda yhä tehokkaampia strategioita ja koalitioita parantaakseen sijoitustaan suhteessa muihin kaupunkiin maapallon pelilaudalla.⁴¹ Pormestari Jan Vapaavuori kuvaa kaupunkien vahvistuvaa roolia suhteessa kansallisvaltioihin seuraavasti:

On tyypillisempää suunnitella lomamatkaa Amsterdamiin kuin Hollantiin tai pohtia yrityksen perustamista Berliiniin kuin Saksaan. Kun aiemmin lähdettiin Amerikkaan paremman tulevaisuuden toivossa, nyt matkataan Bostoniin tai San Franciscoon. Shanghai on kiinnostavampi kuin Kiina. Moni ei edes tiedä, missä maassa Dubai sijaitsee, mutta Dubain tietävät kaikki.⁴²

³⁸ Beauregard 2001, 252–256.

³⁹ Harvey 1989.

⁴⁰ Vaattovaara ym. 2021, 107.

⁴¹ Haila 1994, 15–16, 27.

⁴² Vapaavuori 2022, 39.

Globaalin talouden muutoksesta seurasi Suomessa 1990-luvulla yhteiskunnallisessa keskustelussa paradigman muutos, missä sosiaalisen vastuun diskurssista siirryttiin markkinaehtoiseen diskurssiin.⁴³ Tähän on liittynyt yhteiskunnallisten ryhmien ja alueiden välisen eriarvoisuuden kasvaminen ja suomalaisen yhteiskuntapolitiikan koveneminen.⁴⁴ Eriarvoisuuden lisääntyminen on puolestaan aiheuttanut konflikteja ja jännitteitä, joista johtuvien ristiriitojen seurauksena innostus 1990-luvun puolivälissä syntyneitä valtiollista kaupunkipolitiikkaa kohtaan alkoi hiipua 2010-luvun aikana. Hiipumisen syinä olleet konfliktit ymmärretään tämän päivän kaupunkitutkimuksessa intressien eroavaisuutena ja näkökulmasidonnaisuutena.⁴⁵

2.2 Maankäyttöpolitiikka kaupunkipolitiikassa

Maankäyttöpolitiikka tarkoittaa julkisen vallan tavoitteita ja toimenpiteitä ohjata maankäyttöä haluttuun suuntaan. Yksi haluttu suunta voi olla myös alueen ennallaan säilyttämisen turvaaminen. Kaupunkien rakentamista koskevan lainsäädännön ohjautapaan mahtuu Suomessa neljä kaupunkirakentamiseen vaikuttanutta muutosta; maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) vuonna 1999, rakennuslaki vuodelta 1958, asemakaavalaki vuonna 1931 ja kauempaa historiasta löytyvä rakennuskaari vuodelta 1734.⁴⁶ 1.1.2000 voimaan astuneen MRL:n lakipykälistä on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana uusittu noin kaksi kolmasosaa, jonka seurauksena lain rakenne on kärsinyt. Uusi rakentamislaki astuu voimaan 1.1.2025.⁴⁷

Kaupunkien tulevaisuuden rakentaminen on perustunut suunnittelun ylivertaisuuteen, jonka synonyyminä on pitkälti nähty kaavoitus viimeistään sotien jälkeen alkaneesta hyvinvointivaltion rakennusvaiheesta lähtien.⁴⁸ Kokonaisvaltaiseen yhdyskuntasuunnitteluun uskovan rationalismin aate kuitenkin hiipui Suomessa 1990-luvulla ja siihen pohjautuva kaupunkisuunnittelun ihanne hylättiin.⁴⁹ Samalla alkoi murentua moderni kansallinen arvo- ja normiyhteisyys vieden uskon siihen, että hyvä ympäristö tai yleinen etu voitaisiin määritellä

⁴³ Wiio 2006, 29.

⁴⁴ Heiskala & Luhtakallio, 2006, 7. Ks. myös Wilenius 2006, 228.

⁴⁵ Hokkanen 2019, 282.

⁴⁶ Vaattovaara ym. 2021, 106.

⁴⁷ Valtioneuvosto. MRL-kokonaisuudistus. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM014:00/2018>.

⁴⁸ Vaattovaara ym. 2021, 105.

⁴⁹ Virtanen 2003, 64.

yleispätevästi. Kaupunkisuunnittelun hajaannuttua niin teoreettisesti kuin konkreettisesti kaupunkia alettiin suunnitella asukkaiden tarpeiden lisäksi abstrakteista kaupungin imagon ja kilpailukyvyn näkökulmista.⁵⁰

Ilmastonmuutoksen tiedostaminen alkoi vaikuttaa kaupunkisuunnitteluun ja 1990-luvulta lähtien kaupunkirakenteiden tiivistäminen ilmastonmuutokseen vastaajana muodostui kaupunkisuunnittelun ideologiaksi.⁵¹ Tiivis ja korkea rakentaminen on nähty tällä vuosituohannella ekologisena maankäytön ratkaisuna, mikä juontaa juurensa australialaisten ympäristötieteilijöiden Peter Newmanin ja Jeffrey Kenworthyn kansainvälisiin tutkimuksiin suurkaupunkien energiatehokkuudesta. Vuonna 1989 julkaistun tutkimustuloksen mukaan tiiviisti ja korkeasti rakennettujen suurkaupunkikeskustojen asukkaat kuluttavat vähemmän polttoainetta työmatkoihinsa.⁵² Tämä perustui siihen, että kaupungit, joilla on tiivis muoto, vahva keskusta ja tehokkaasti hyödynnetyt lähiöt mahdollistavat paremmat julkisen liikenteen järjestelmät sekä kävelyn ja pyöräilyn. Newmanin ja Kenworthyn opit päätyivät nopeasti Euroopan komission periaateohjelmaan vuonna 1990 ja YK:n ympäristön ja kehityksen maailmankokouksen linjauksiin vuonna 1992. Tätä aiemmin nopeutuvalla kaupungistumisen etenemiselle oltiin etsitty kestävämpää vaihtoehtoa muun muassa ekokylämalleista, mutta nyt nähtiin suurkaupunkien olevan kaikista vaihtoehdoista ekologisin.⁵³

Jo 1990-luvun alussa Newmanin ja Kenworthyn tutkimuksen arvioitiin sisältävän niin paljon laskennallisia virheitä, että sen pelättiin voivan johtaa harhaan. Tästä huolimatta siitä tuli nopeasti hallitseva yhdyskuntasuunnittelun suunnannäyttävä, jota myös Suomessa toteutetaan.⁵⁴ Esimerkiksi Helsingin kaupungin Visio 2050 ohjaavista asiakirjoista löytyy viittaus Newmanin ja Kenworthyn tutkimustuloksiin.⁵⁵ Helsingin kaupunkistrategiaa vuosille 2021–2025 ohjaa: ”Kasvun paikka”. Strategiassa mainitaan kaupungistumisen toimivan luonnon kannalta myönteisenä voimavarana ja ilmaston kannalta kestäväenä ratkaisuna.⁵⁶ Uudemmissa tutkimuksissa⁵⁷ puolestaan väitetään, että ilmastopäästöjä aiheuttavat eniten uusien, tiiviiksi rakennettujen alueiden asukkaat, joiden hiilijalanjälki on kuluttamista

⁵⁰ Häkli 2002, 112–113.

⁵¹ Hautajärvi 2021, 28.

⁵² Kanninen 2022, 15. Ks. Newman & Kenworthy 1989.

⁵³ Toiviainen 2015.

⁵⁴ Toiviainen 2015.

⁵⁵ Ekotehokkuuden arviointi ja lisääminen Helsingissä 2008, 47.

⁵⁶ Helsingin kaupunki. Kasvun paikka – Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025, 5.

⁵⁷ Ottelin, Heinonen & Junnila 2015.

suosivan elämäntavan seurauksena arvioitu jopa toistakymmentä prosenttia suuremmaksi kuin väljemmin asuttujen alueiden asukkailla. Keskustojen tiivistämisen eduiksi on myöhemmin liitetty myös tehokkaasti toteutettavat putki- vesi- ja tieverkostot.⁵⁸

Suomessa kaavoitusmonopoli kuuluu kunnille, joilla on oikeus kaavoittaa hallinnollisen alueensa sisällä kenen tahansa omistamille maille. Tyypillisiä kaavoituksen avulla ratkaistavia kunnan suunnittelutarpeita ovat kasvusuuntien ja uusien aluevaraustarpeiden määrittely, liikennejärjestelmän kehittäminen ja maankäyttöratkaisut, kuten esimerkiksi asuinalueiden tai virkistysalueiden sijoittaminen. Kaavajärjestelmämme muodostuu asemakaavoista, yleiskaavoista, maakuntakaavoista ja valtiotason ohjauksen tärkeimmästä poliittisesta instrumentista valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (VAT), jolla pyritään ohjaamaan kaavoituksen sisältöjä ja maankäyttöön liittyvää viranomaistoimintaa alemmille kaavaportaille. Kaavoitusjärjestelmän rinnalla toimii työvoima- ja elinkeinoministeriön toimialaan kuuluva alueiden kehittämisen ohjaus, joka osaltaan vastaa muun muassa elinkeinojen edistämiseen ja kilpailukykyyn liittyvästä kehittämistyöstä, sekä alueellisesta kaupunkipolitiikasta.⁵⁹

Vuonna 2018 voimaan astuneessa VAT:ssa yhtäältä ohjataan vastaamaan ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin yhdyskuntien *ehyttämispolitiikalla* (tiivistäminen) ja toisaalta korostetaan elinvoimaisten luonto- ja kulttuuriympäristöjen merkitystä.⁶⁰ Helsingin yleiskaava 2016 mukaan valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriympäristöt on edelleen huomioitava, mutta samalla todetaan kulttuuriperinnön säilymisen kannalta laajojen kokonaisuuksien arvon säilyttämisen olevan kaupunkia tiivistettäessä entistä haastavampaa.⁶¹ Tiivistämisen paineet kohdistuvat usein kaupunkikeskustojen viheralueisiin, koska tiivistävän kaavoituksen ja kiinteistönjalostuksen näkökulmista lähiluonnon virkistyskohteet nähdään helposti käyttämättömänä raakamaana. Professorit Vaattovaara, Joutsiniemi, Airaksinen ja Wilenius kyseenalaistavat tiivistämispolitiikan kansallisen maankäytön suunnittelun virallisena tavoiteena ja toivovat laajaa keskustelua lainsäädännön sisältöä koskevista määrittelyistä.⁶² Tekniikan tohtori, arkkitehti Harri Hautajärvi kritisoi tiivistämispolitiikkaa

⁵⁸ Toiviainen 2015.

⁵⁹ Kanninen & Bäcklund 2017, 18-19.

⁶⁰ Valtioneuvosto 14.12.2017. Päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista, 3-6.
https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/VATpätös14.12.2017_FI.pdf

⁶¹ Helsingin kaupunki, Yleiskaava 2016, kulttuuriympäristöt.
https://www.hel.fi/hel2/ksv/Liitteet/2016_kaava/Yleiskaava_kulttuuriymparistot_20160614.pdf.

⁶² Vaattovaara ym. 2021, 173.

ilmastonmuutokseen vastaajana. Hän arvioi tehokkaan tiivistämisen päinvastoin vauhdittavan ilmastonmuutosta ja kaupunkiluonnon katoa sekä aiheuttavan näiden lisäksi monenlaisia terveydellisiä ja sosiaalisia haittavaikutuksia.⁶³

Kaupunkien muutosten vauhdissa toimijoiden edut ja tavoitteet ovat usein ristiriidassa keskenään. Perinteisen kaavoituksen tarvetta ja oikeutusta on uusliberalistisessa hengessä myös kyseenalaistettu, millä on tähdätty julkisen sääntelyn vähentämiseen.⁶⁴ Tässä näkemyksessä päävastuun antaminen markkinavoimille varmistaisi parhaan mahdollisen maankäytön toteutumisen. Ohjaamattomat markkinat ovat kuitenkin tuottaneet myös esimerkkejä merkittävien luonto-, virkistysalueiden ja kulttuuriympäristöjen tuhoutumisista, segregatiosta sekä liikenteellisistä ongelmista.⁶⁵ Vuonna 2018 Elinkeinoelämän keskusliitto arvioi kaupunkien hitaan kaavoituksen estävän Suomen talouden tuottavuutta ja vaati kaavatasojen karsimista, autopaikkainormien sääntelyn väljentämistä ja ehdotti Suomen siirtymistä ns. Hollannin malliin. Hollannin mallissa hankkeeseen liittyvät luvat käsitellään kerralla ja elleivät viranomaiset tee käsittelyä määräaikaan mennessä, lupa astuu voimaan.⁶⁶ Kaupunkitutkijat ovat arvioineet nykyisinä kaupunkisuunnittelun ongelmina elinympäristöä koskevien tavoitteiden asettamisen ja arvioinnin kriteerien puuttumisen.⁶⁷

Alueiden rakentamista voidaan suunnitella erilaisista lähtökohdista, kuten esimerkiksi karttalähtöisesti tai paikallisesti. Brittiläinen sosiaali- ja maantieteilijä Doreen Massey on esittänyt, että tilan samaistaminen karttoihin on saattanut muuttaa tapaamme ajatella tilaa. Siitä huolimatta, että kartat representoivat tilaa, ne eivät ole ”tila itse”.

Kaupunkisuunnittelussa tilan ajattelemisen karttoina voi johdatella ajattelemaan tilaa pintana siten, että paikkojen, ihmisten ja kulttuurien nähdään sijaitsevan pinnalla vailla tarinoita ja elettyä elämää.⁶⁸ Paikkalähtöisyys yhdessä paikan kautta ymmärretyn sosiaalisen, kulttuurisen ja yhteisöllisen ulottuvuuden kanssa on noussut haastamaan virallisia suunnitteluprosesseja ja kiinteistökehityshankkeita.⁶⁹

⁶³ Hautajärvi 2021, 28.

⁶⁴ Jalkanen ym. 2017, 70.

⁶⁵ Virtanen, 1995, 17.

⁶⁶ Elinkeinoelämän keskusliitto 16.5.2018. [https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-esittaa-kaupunkipolitiikka-seuraavan-hallituksen-karkihankkeeksi/](https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-esittaa-kaupunkipolitiikkaa-seuraavan-hallituksen-karkihankkeeksi/).

⁶⁷ Vaattovaara ym. 2021, 139.

⁶⁸ Massey 2008, 213–214.

⁶⁹ Mäenpää & Faehnle 2021, 122.

Kenelle kaupunki kuuluu? -kysymystä on pidetty perustavanlaatuisena poliittisena kysymyksenä kaupunkien hallinnalle ja kehittämislle. Kun jokin yhteiskunnallinen asia herättää julkista mielenkiintoa, jakaa kansalaisia ryhmiin; puolustajiin ja vastustajiin, asia politisoituu. Poliittisen toiminnan ytimenä on vallankäyttö ja politisoitumisessa toimijat pyrkivät erilaisin vallankäytön keinoin edistämään tavoitteitaan.⁷⁰ Siellä, missä on yhteiskunnallisia toimijoita, on erilaisia intressejä, etukonflikteja, asia- ja arvokonflikteja. Politisoitumiseen liittyy aina konflikti.⁷¹ Esimerkiksi yhteiskunnallisten liikkeiden tarkoituksena on ollut kiinnittää huomiota yhteiskunnassa havaittuun epäkohtaan ja saada aikaan poliittisia päätöksiä, joilla epäkohtia korjataan. Ympäristöä koskeissa kiistoissa ongelmien määrittely usein korostuu ja myös ongelman määrittely on poliittinen prosessi.

Maankäytöstä kamppailtaessa perinteisesti vahvoilla ovat olleet kunnat, suuret yritykset, kiinteistösihtousyhtiöt ja maanomistajat. Valta on paennut yksittäisiä kuntalaisia, yhdistyksiä ja asukasjärjestöjä.⁷² Sosiologi Pierre Bourdieun kenttäteoriassa kaupunkipolitiikkaan vaikutetaan kentällä kamppailien. Kamppailijat kyseenalaistavat vallitsevia käytäntöjä ja pyrkivät kolmen erilaisen pääoman -sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen pääoman -avulla vaikuttamaan päätöksiin.⁷³ Taloudellisen pääoman taipumuksena on kasautua harvoille omistajille, kulttuurinen pääoma kattaa tiedon, taidon, taiteen, älyn ja kokemuksen resursseja. Sosiaalinen pääoma viittaa kykyyn luoda kamppailussa edesauttavia sosiaalisia verkostoja.⁷⁴

2.3 Maisema

Maisema on historiallisen prosessin tulos, millekään aikatasolle pysähtymätön jatkumo, joka käsitteenä on tavattu jakaa luonnonmaisemiin ja kulttuurimaisemiin. Luonnonmaisemiin ovat vaikuttaneet pääasiassa luonnon prosessit, mutta ihmisen vaikutus ulottuu jo kaikkialle maapallolla. Kulttuurimaisema on käsitetty ihmisen ja ympäristön yhteisvaikutuksesta syntyneeksi, ihmisen rakentamaksi, käyttämäksi ja hoitamaksi maisemaksi. Maisemaan liittyvät myös erilaiset ideologiat, poliittiset valtasuhteet, merkitykset ja mielikuvat.⁷⁵

⁷⁰ Paloheimo & Wiberg 1997, 289.

⁷¹ Haila & Jokinen 2001, 12-13.

⁷² Jalkanen ym. 2017, 80.

⁷³ Bourdieu 1998, 18.

⁷⁴ Bourdieu 1973.

⁷⁵ Tarasti 1983, 60.

Helsingissä kulttuurimaisema on pääosin rakennettua urbaania maisemaa, puistoja, pihoja ja puutarhoja. Yleiskaavassa käytetty termi *maisemakulttuuri* kehitettiin helsinkiläisen maiseman kulttuuriperinnön kuvaamiseksi.⁷⁶ Helsinki on määritellyt maisemakulttuurikohteikseen kaupungin kehityshistorian kannalta keskeiset kulttuurihistoriallisesti merkittävät puistot, puutarhat ja kulttuurimaisemakokonaisuudet, joissa voidaan nähdä eri aikakausien suunnitteluratkaisuja ja puutarha- ja puistokulttuurin ilmentymiä. Maisemakulttuurialueille tyypillistä on kerroksellisuus.⁷⁷

Maisema-arvoista ja siihen liittyvästä kulttuuriperinnöstä säädetään Suomessa muun muassa perustuslaissa, maankäyttö- ja rakennuslaissa, luonnonsuojelulaissa, ja rakennussuojelulaissa. Maisemalla ei kuitenkaan ole suojanaan omaa lakia, joten maisemakokonaisuuksien säilyttäminen mahdollistuu yleisen suojelutahdon kautta.⁷⁸ Vuonna 2000 Firenzessä laadittiin ensimmäinen maisemia koskeva kansainvälinen sopimus, Eurooppalainen maisemayleissopimus, joka määrittelee maisemat ja maisemien puolesta toimimisen velvollisuudet niin kansallisesti kuin kansainvälisessä yhteistyössä. Suomi ratifioi sopimuksen 1.4.2006 ja sitoutui lisäämään kansalaisyhteiskunnan, järjestöjen ja viranomaisten tietoisuutta maisemien arvoista ja merkityksestä. Samalla se sitoutui tunnustamaan lainsäädännössään maisemat olennaiseksi osaksi yhteisen kulttuuri- ja luonnonperinnön monimuotoisuuden ilmentymää ja identiteettinsä perustaksi. Tämän määrittelemiseen ja toteuttamiseen tulee kansalaisille ja paikallisviranomaisille tarjota mahdollisuus osallistua.⁷⁹ Maisemanäkökohdat tulisi huomioida suoraan tai välillisesti maisemaa koskevissa asioissa, joita ovat esimerkiksi kaupunkisuunnittelupolitiikka, kulttuuripolitiikka, ympäristöpolitiikka, sosiaali- ja talouspolitiikka.⁸⁰ Yleissopimuksen vahvuuksiin kuuluu pyrkimys ymmärryksen lisäämiseen maisemien monimuotoisuudesta ja muutoksista, sekä laaja-alaiset maisemanhoidolliset tavoitteet. Sopimuksen heikkouksiin puolestaan, ettei rikkomuksista aiheudu seuraamuksia.⁸¹

Yhteiskuntamme, kulttuurimme ja ympäristömme tila heijastuu ja kerrostuu maisemiin. Maiseman historiallisia kerrostumia; ideologioita ja vallan ilmentymiä on tarkasteltu myös

⁷⁶ Helsingin kaupunki. *Yleiskaava 2050. Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:17, 9.

⁷⁷ Helsingin paikkatietohakemisto, maisemakulttuurikartta. <https://kartta.hel.fi/paikkatietohakemisto/pth/?id=336>.

⁷⁸ Finlex 14/2006. Eurooppalainen maisemayleissopimus. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014>.

⁷⁹ Finlex 14/2006. Eurooppalainen maisemayleissopimus.

⁸⁰ Eurooppalainen maisemayleissopimus. 1 luku, 1 artikla a. 2 luku, 5 artikla a-d ja 6 artikla a.

⁸¹ Heikkilä, 2010, 52.

semioottisesti tekstin kaltaisena merkitysjärjestelmänä.⁸² 1980–90-lukujen vaihteessa aihetta käsittelivät muun muassa sosiologian professori Sharon Zukin⁸³ teoksessaan *Landscapes of Power: From Detroit to Disney World* ja James S. Duncan⁸⁴ teoksessaan *The City as Text: The Politics of Landscape. Interpretation in the Kandyan Kingdom*. Semioottinen lähestymistapa sai myös arvostelua, koska maisemassa säilyneiden merkkien nähtiin kuvastavat lähinnä vallan maiseman; hallitsijoiden ja eliitin jättämiä jälkiä, jolloin iso osa kaupungin asukkaista jää kaupungin kertomuksen ulkopuolelle.⁸⁵

2.4 Valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön suojelu

Ympäristöministeriön ja Museoviraston mukaan rakennetulla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan sekä konkreettisesti rakennettua ympäristöä että maankäytön ja rakentamisen historiaa. Käsitteellä viitataan myös syntytapaan. Rakennettuun kulttuuriympäristöön katsotaan sisältyvän muun muassa yhdyskuntarakenteet, rakennukset, pihat, puistot ja erilaiset rakenteet.⁸⁶ Kulttuuriympäristö ilmentää kulttuurin eri vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta ympäristöönsä. Suomessa rakennuksia ja rakennettuja ympäristöjä suojellaan kaikilla kaavaportaan tasoilla. Kaavoituksen perustana on maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), joka asemakaavan ohella on ensisijainen rakennetun kulttuuriympäristön suojelua ohjaava väline.⁸⁷ Valtioneuvoston VAT:n avulla ohjataan sellaisten alueiden rakentamisen ja käytön suunnitelmista, joilla on esimerkiksi aluerakenteen tai alueiden käytön kannalta kansainvälistä tai laajaa valtakunnallista merkitystä, kuten esimerkiksi merkittävää vaikutusta kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön.⁸⁸

Keskeisimmät tämän tutkimuksen aihetta koskevat VAT:n valvonnan alaisuudessa olevat kansainväliset sopimukset ovat YK:n Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030 (2015), YK Habitat III – Uusi kaupunkikehitysohjelma (2016), Eurooppalainen maisemayleissopimus

⁸² Häyrynen 2005, 25.

⁸³ Zukin 1991.

⁸⁴ Duncan 1990.

⁸⁵ Peet, 1993.

⁸⁶ Helsingin kaupunki. *Yleiskaava 2050. Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:17, 8-9.

⁸⁷ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnitteluvirasto 2014. *Yleiskaava 2050. Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt*.

⁸⁸ Valtioneuvosto. Päätös YM/2017/81.

(SopS 14/2006), Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (SopS 78/1994), Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus (SopS 10/1992) ja Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskeva yleissopimus (SopS 19/1987).⁸⁹ Valtioneuvoston määrittelemillä valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on tarkoitus turvata kansainvälisten sopimusten täyttöönpäntä alueiden käytössä.⁹⁰ Kansallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä kaikkien edellä mainittujen sopimusten sisällöt koskevat esimerkiksi Lapinlahden sairaala-alueita.

2.5 Kaupunkimaiseman osalliset

Maiseman muokkaaminen on ollut omistajiensa käsissä ja läpi historian on omistamisen keskeisyys ollut kaupunkien rakentamisen lainsäädännön kehityksen ytimessä. Vuonna 2000 voimaan astuneen MRL:n myötä kaupunkisuunnittelun on pitänyt huomioida moninaiset ryhmät osallisina toisin kuin aiemmin. Osallisten määrän kasvaessa on lisääntynyt ja monimuotoistunut myös tulkinnat hyvästä kaupungista. Yleisen edun käsite koetaan niin epämääräiseksi, ettei ole mahdollista saada aikaan aitoa yksimielisyyttä siitä, milloin jokin teko tai sen tekemättä jättäminen on, tai ei ole yleisen edun mukaista. Kaupungin poliittisilla päättäjillä voi olla omat näkemyksensä kaupunginosan kehittämistä ja viranhaltijoilla omansa, suuren yrityksen intressit saattavat poiketa täysin samasta alueesta kiinnostuneiden kansalaisaktivistien näkemyksistä ja kaupunginosan asukkaiden mielipide poiketa kaikkien edellä mainittujen näkemyksistä. Intresseihin kiinnittyvän kaupunkipolitiikan rinnalla on korostunut myös pätevän tiedon määrittely eli tiedonpolitiikka.⁹¹

Kaupunkikehityksen suuntaa ohjataan neljän vuoden välein laadittavilla lakisääteillä kaupunkistrategioilla. Ylintä valtaa kaupunkisuunnittelussa käyttävät kaupunginvaltuustojen ja kaupunginhallitusten poliittiset päättäjät. Vahvoja vallan käyttäjiä ovat myös kaupunkien ja valtion luottamushenkilöt sekä virkamiehet, joita ovat muun muassa ”*pormestarit, apulaispormestarit, kaupunginjohtajat, apulaiskaupunginjohtajat, kansliapäälliköt, kaupunginsihteerit, kehitysjohtajat, talousjohtajat, viestintä- ja yritysjohtajat, elinkeino- ja*

⁸⁹ Valtioneuvosto 14.12.2017. Päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista, 4.

⁹⁰ Valtioneuvosto 14.12.2017. Päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. 2.2 Tavoitteiden merkitys kansainvälisten velvoitteiden ja sopimusten täyttöönpäntä, 3.

⁹¹ Häkli 2002, 114-117.

elinvoimajohtajat, toimialajohtajat, strategiajohtajat, asemakaava- ja yleiskaavapäälliköt sekä kehitysyhtiöiden toimitus- ja ohjelmajohtajat”⁹². Virkamiehet osallistuvat kaupunkipoliittisten ohjelmien ja strategioiden valmisteluun, koordinointiin ja esittelyyn. Kaupungin päätöksiin pyrkivät vaikuttamaan myös esimerkiksi elinkeinoelämä järjestöineen, kansainväliset ja kotimaiset yritykset, yhdistykset ja asukkaat.

Yhteisöllisen vallankäytön kysymyksiin liittyy lähes aina osallisuuden problematiikka. Edustavatko poliittiset järjestelmät ja poliitikot kansalaisia riittävästi? Onko osallisuudessa ja osallistumisessa kyse muustakin kuin oikeudesta mielipiteen ilmaisuun?⁹³ Suomessa osallisuuden vahvistamiseen tähtäävä lainsäädännön kehitys juontaa juurensa kansalaisten kasvaneesta kiinnostuksesta elinympäristöönsä ja sitä koskevaa suunnittelua kohtaan, mistä seurannut paine sai virkamiehet muuttamaan toimintatapojaan. Vuoden 1981 osallistumistoimikunnan⁹⁴ ehdotuksissa osallistuminen määriteltiin asukkaiden osallisuudeksi hallinnon välityksellä vallankäyttöön.⁹⁵

Tärkeitä askeleita osallistumisen vahvistamisessa ovat olleet rakennuslain osauudistus vuonna 1990 ja maankäyttö- ja rakennuslain kehittämissä havaittu tarve siirtyä maanomistajakeskeisestä kuulemisesta laajempaan kuntalaisten kuulemiseen.⁹⁶ Maankäyttö- ja rakennuslain käsitteellä ”*osallinen*” (62 §), tarkoitetaan maanomistajien lisäksi kaikkia, joiden asumiseen, työtekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, koskien myös niitä viranomaisia ja yhteisöjä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään.⁹⁷ Tarkoitus oli muuttaa aiemman rakennuslain aikaista suunnittelukulttuuria vuorovaikutteisemmaksi ja korostaa säännöksillä elinympäristöä koskevan päätöksenteon asukaslähtöisyyttä. Lain uudistamisessa keskeiseksi nähtiin kansalaisten alustusvelvollisuuden poistaminen, mutta muutos koettiin hallinnossa myös kiistanalaisena ja sen seurauksia pelättiin.⁹⁸ MRL:n myötä kansalaisten osallistumismahdollisuuksien järjestämisestä tuli kunnan tehtävä. Viranomaisnäkökulmasta katsottuna osallistuminen on osalliselle tarjottujen osallistamismahdollisuuksien hyödyntämistä.⁹⁹ Osallisuuden keskeisenä periaatteena laissa on

⁹² Hokkanen 2019, 123.

⁹³ Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 7, 9.

⁹⁴ Osallistumistoimikunnan mietintö. 1981. Komiteamietintö 1981:54.

⁹⁵ Syrjänen 2005, 9.

⁹⁶ Ympäristöministeriö. Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2007, 7.

⁹⁷ Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132, 8. luku, § 62. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>.

⁹⁸ Syrjänen 2005, 13.

⁹⁹ Syrjänen 2005, 9.

kansalaisten *varhainen osallistuminen*, mutta laki ei määrittele, mistä varhainen suunnittelu alkaa tai mitä osallistuminen tai sen vaikutusten arvioiminen mielipiteen lausumisen lisäksi tarkoittaa.¹⁰⁰ 1990-luvulla virinneessä ”osallisuusaallossa” hallinnon ja tutkijoiden huomio oli suunnittelu- ja päätösosallisuudessa. 2020-luvulla on korostunut osallisuuden syntyminen kansalaislähtöisten prosessien ja monenlaisten toimijuuksien kautta.¹⁰¹ Kaupunkisuunnitteluun osallistuvien joukko on laajentunut erityisesti kansalaisyhteiskunnan suuntaan ja samalla kaupunkisuunnittelun poliittisuus on muuttanut luonnettaan.¹⁰²

Lakiin kirjatun osallisuusmääritelmän lisäksi osallisuus voidaan ymmärtää kansalaisen kokemukseksi ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteisöön kiinnittymisestä. Tämän kokemuksen vahvistaminen on nähty tavoiteltavana keinona ehkäistä syrjäytymistä ja eriarvoisuutta.¹⁰³ Vuonna 2017 *Suomi 100* -juhlavuonna oikeusministeriö julkaisi demokratiapoliittisen toimintaohjelman, joka tähtäsi kansallisen demokratian vahvistamiseen Suomessa.¹⁰⁴ Myös Helsingin kaupunkiympäristölautakunta linjasi pyrkimyksensä aiempaa parempaan alueellisen osallisuuden näkökulman toteutumiseen kaupungin toiminnassa. Uuden osallisuusmallin valmistelussa pidettiin tärkeänä osallistuvan budjetoinnin laajentamista ja sen avulla etenevien kaupunkilaislähtöisten ideoiden toteuttamista Helsingissä. Todettiin, että kaupunkilaiset on kyettävä ottamaan entistä paremmin jo ennakoivasti mukaan kaupungin kehityksestä käytävään keskusteluun.¹⁰⁵ Helsingin kaupunki kirjasi osallisuus- ja vuorovaikutusmallin mukaiset periaatteensa hallintosääntöön ja kaupunkistrategiaan. Kaupunkitasoisesta osallisuuden johtamisesta vastaa pormestari, joka johtaa osallisuuden neuvottelukuntaa.¹⁰⁶

Kansalaisyhteiskunnassa ihmiset liittyvät vapaaehtoisesti yhteen edistääkseen tärkeinä pitämiään asioita ja tavoitteita. Tähän sisältyy myös virallisen koneiston ulkopuolella tapahtuva niin sanottu suora osallistuminen, missä yksin tai osana suurempaa ryhmää päästään tavalla tai toisella vaikuttamaan kunnallisen politiikan ja hallinnon sisältöön.¹⁰⁷

¹⁰⁰ Koskiahho 2002, 44.

¹⁰¹ Mäenpää; Faehnle & Schulman 2017, 239.

¹⁰² Häkli 2002, 114.

¹⁰³ Tuurnas & Haveri 2017, 58.

¹⁰⁴ Valtioneuvosto 2017. Oikeusministeriön julkaisu 7/2017. Helsinki.

¹⁰⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.9.2017. Pöytäkirja 6/2017. Asia/5. § 84.

¹⁰⁶ Helsingin kaupunki. Helsingin osallisuusmalli 2018.

<https://www.hel.fi/static/liitteet/kanslia/asukasysteisto/osallisuusmalli-yleisesitys-2018.pdf>.

¹⁰⁷ Kettunen 2002, 20.

Kaupunkisosiologian dosentti Pasi Mäenpään ja kestävän kaupungistumisen, osallisuuden ja yhteistoiminnallisen hallinnan erikoistutkija Maija Faehnlen mukaan neljännen sektorin¹⁰⁸ kaupunkiaktiivisuuden lähtökohtana ei ole kiista viranomaistoimien tai muiden ryhmien kanssa, kuten perinteisesti on yhteiskunnallisten liikkeiden aktivismista totuttu ajattelemaan, vaan neljännen sektorin kaupunkiaktiivisuus on luonteeltaan epäpoliittista. Siinä korostuu kaupunkiyhteisön itseellinen toimijuus ja haluttomuus rooliin julkisen vallan osallistamistoimien kohteena tai poliittisen päätöksentekoprosessin osana. Osallistumiskäsitteen sijaan on ehdotettu yhteistekemistä.¹⁰⁹

Yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan toimintaan ja elinympäristönsä kehittämiseen on maankäyttö- ja rakennuslain lisäksi Suomen perustuslaissa määritelty niin tärkeäksi, että siitä on säädetty useissa lain säännöksissä, kuten esimerkiksi § 20: ”*Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille*”¹¹⁰. Vastuukysymys nouseekin osallisuudessa keskeiseksi, koska kaupunkien toimintojen sijoittuminen erilaisiin yhteistoimintaelimiin, väliportaahan hallintoon ja kumppanuuksiin, toisin sanoen osallistumista korostavan demokratian ulottumattomiin johtaa helposti kansalaisten kannalta sekavaan tilanteeseen, missä ei käy selväksi, kuka tai ketkä ovat vastuussa mistäkin asiasta.¹¹¹

Valtiotieteen tohtori Briitta Koskiaho totesi jo 2000-luvun alussa, että mikäli osallisuus haluttaisiin ottaa kunnissa vakavasti, tulisi miettiä myös asukkaiden, järjestöjen, maanomistajien ja elinkeinonharjoittajien vastuita.¹¹² Tekniikan tohtori Terttu Pakarinen viittasi aluemaantieteen professori Philip Allmendingerin¹¹³ havaintoon, ettei uusliberalistinen suunnittelun teoria tunnista osallistumisen tarvetta, eikä se ole kiinnostunut suunnittelun poliittisesta ulottuvuudesta, koska uskoo markkinamekanismin hoitavan asiat parhaiten¹¹⁴.

Suomalaisen hallintojärjestelmän perusta on legalismiin ja byrokratiaan perustuva julkinen hallinto, jota 1990-luvulta alkaen on haastanut tieteelliseen liikkeenjohtoon ja yksilöiden

¹⁰⁸ Neljännen sektorin käsitteellisyys Pasi Mäenpään ja Maija Faehnlen lisäksi professori emerita Hilka Lehtonen.

¹⁰⁹ Mäenpää & Faehnle 2021, 37, 230, 265-266.

¹¹⁰ Finlex. Suomen perustuslaki 11.6.1999/ 731, § 20. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

¹¹¹ Vaattovaara ym. 2021, 131–132.

¹¹² Koskiaho 2002, 51.

¹¹³ Allmendinger 2001

¹¹⁴ Pakarinen 2002, 87.

järkiperäiseen valintaan uskova uusi julkisjohtamisen toimintamalli NPM-ajattelu (*New Public Management*).¹¹⁵ Tätä täydentämään on noussut organisaatioiden välisiin suhteisiin keskittyvä, toiminnaltaan ei-hierarkkinen uusi julkinen hallinta.¹¹⁶ Kunnan rooli on sekä valtion että kansalaisen näkökulmasta huomattavasti muuttunut parin viime vuosikymmenen aikana. Kaupunkisuunnittelussa muutos on ilmennyt taloudellisten ja tuotannollisten intressien vahvana korostamisena, hankekaavoituksina ja kumppanuustoimijoina. Tällä on tavoiteltu julkisen toiminnan ongelmien ratkaisemista yksityisen ja julkisen sektorin pidempiaikaisella yhteistyöllä *Public-Private Partnership* (PPP). Kuntien kumppaneiksi voivat pyrkiä niin rakennusliikkeet kuin jopa kokonainen valtio. Kansallisessa kehityksessä mukaan on liittynyt myös neljäs P-kirjain *Public-Private-People Partnership* (PPPP), jossa kenttä laajenee kolmannelta sektorista neljännen sektorin vapaaseen kansalaistoimintaan.¹¹⁷

Järjestelmän kerroksellisuus ja legitimitetin muutos ovat haastaneet myös ohjaamisen periaatteet ja menetelmät. Kuntien kaavavalmistelu on huomattu siirtyneen yhä syvemmälle yksityisen sektorin omiin suljettuihin sopimuksiin ja liikesalaisuuksiin, mikä osallisuuden kannalta on haastavaa. Kumppanuuskaavoitus saattaa hämärtää toimijoiden keskinäisiä rooleja, vastuita, valtasuhteita ja mahdollisia taustaintressejä. Professorit Vaattovaara, Joutsiniemi, Airaksinen ja Wilenius toteavat kaupunkien tulevaisuutta ohjaavaa hahmoa etsiessään löytäneensä hahmon sijaan ”*hyhmän*”, jonka rakenne, suunta ja toimijoiden roolit ovat muuttuneet tunnistamattomiksi.¹¹⁸

¹¹⁵ Yliaska 2014, 95, 88.

¹¹⁶ Osborne, 2006.

¹¹⁷ Vaattovaara ym. 2021, 153.

¹¹⁸ Vaattovaara ym. 2021, 89, 131, 136, 236

3 Lapinlahden sairaala-alue – merkitysten synty

Kaupunkisuunnittelun visioissa piirretään kuvaa tulevaisuudesta, mutta niissä harvemmin analysoidaan mennyttä.¹¹⁹ Tämä luku käsittelee Lapinlahden sairaala-alueen kulttuurihistorian, rakennustaiteen ja maisemallisen kehityksen toisiinsa kietoutunutta historiaa. Historia voidaan määritellä juonelliseksi kertomukseksi menneestä ajasta ja tapahtumista.¹²⁰ Siihen voidaan katsoa kuuluvan inhimillisen toiminnan jättämät eletyn elämän jäljet, kuten paikkaan liittyvät kirjatut tapahtumat, ihmisen harjoittama maisemallinen muokkaaminen, monumentit, arkkitehtuuri, asemakaavat ja rakennusten perustusten jäljet. Tietyn paikan ajallinen syvyys itsessään ei ole historiaa, vaan se on lähinnä ikää.¹²¹

Lapinlahden sairaala-alue sijaitsee Helsingissä Lapinniemellä Hietaniemen hautausmaan ja Länsiväylän välissä meren rannalla. Alueella on arkkitehti Carl Ludvig Engelin suunnittelema sairaalarakennus sekä muita rakennuksia 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Lisäksi alueella on pääosin potilastyönä rakennettu puisto puutarhoineen, missä yhdistyy potilashoidon historia alueen maisemalliseen kehitykseen. Lapinlahden sairaala on Suomen vanhin psykiatrista sairaanhoitoa varten rakennettu hoitolaitos ja yksi maailman vanhimmista.¹²² Vuodesta 1841 vuoteen 2008 lähes 170 vuotta jatkunut yhtäjaksoinen psykiatrinen sairaalatoiminta loi puistoalueesta kulttuurihistorialtaan, kasvillisuudeltaan ja maisemallisesti ainutlaatuisen kokonaisuuden. Se on tällä hetkellä yksi Helsingin merkittävistä historiallisista puistoista.¹²³ Lapinlahden sairaala kuuluu yhtenä Euroopan vanhimmista mielisairaaloista paitsi Suomen myös Euroopan keskeiseen kulttuuriperintöön.

Museoviraston laatiman inventonnin perusteella Lapinlahden sairaala-alue on arvioitu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2009 Lapinlahden sairaala-alue¹²⁴). Inventoinnissa on otettu huomioon alueen kulttuurihistorialliset, rakennustaiteelliset ja maisemakulttuurin kannalta merkittäväksi katsotut osa-alueet, jotka

¹¹⁹ Hautamäki & Laine 2021, 312.

¹²⁰ Sivula 2017. Luento: Kulttuuriperintöprosessi. Porin yliopistokampus 19.9.2017.

¹²¹ Forss 2007, 87.

¹²² Achté 1991, 9. Ylilääkäri Kalle Achtén mukaan Lapinlahden sairaala on mahdollisesti maailman kuuden vanhimman alusta pitäen psykiatrisena klinikkana toimivan sairaalan joukossa.

¹²³ Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt.

https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=415.

¹²⁴ RKY-inventointi tarkoittaa MRL:in perustavaa VAT:n inventointia kulttuuriympäristön osalta.

muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä Lapinlahden sairaala-alue linkittyy kansallisen ja kansainvälisen historian vaiheisiin monin osin. Se on osa Helsingin kaupungin historiaa, lääketieteen historiaa, rakennustaiteen- ja puistojen historiaa.

3.1 Osana pääkaupungin rakentumista

Lapinlahden sairaala-alueen kulttuurihistorialliset, rakennustaiteelliset ja maisemalliset arvot liittyvät 1800-luvun alun yhteiskunnallisiin ilmiöihin; Suomen aineellisen ja henkisen kulttuurin kehittymiseen ja Helsingin muodostumiseen pääkaupungiksi autonomisessa Suomen suuriruhtinaskunnassa. Ruotsin ja Venäjän välillä käydyn sodan¹²⁵ seurauksena Suomi liitettiin Venäjän keisarikuntaan vuonna 1809, josta alkaen Suomen autonominen asema tarjosi suomalaisille ensimmäistä kertaa mahdollisuuden ryhtyä määrätietoisesti kehittämään valtiollisia laitoksiaan.¹²⁶

Helsingin historiassa käänne oli merkittävä. Keisari Aleksanteri I:n mahtikäskyllä Helsingistä tuli vuonna 1812 autonomisen Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupunki, jonka jälkeen alkoi kaupungin rakentaminen Venäjän keisarikunnan näyttäväksi hallintokaupungiksi.¹²⁷ Keisarin vision toteuttajaksi jälleenrakennustoimikuntaan palkattiin vuonna 1816 saksalainen arkkitehti Carl Ludvig Engel. Uuden pääkaupungin vallan ytimeksi suunniteltu Senaatintori on asemakaavoittaja Johan Albrecht Ehrenströmin ja arkkitehti C. L. Engelin uusklassinen monumentaalirakennusten kokonaisuus, jossa Senaatinpalatsi (1818), Nikolainkirkko, nykyinen Helsingin tuomiokirkko (1818) ja yliopiston päärakennus (1828) ilmensivät keskushallinnon, kirkon ja yliopiston asemaa tuon ajan yhteiskunnassa. Hallinnollisen keskuksen jälkeen Engelin kaupunkisuunnittelu eteni Helsingin huvielämän keskuksiin, sotilasarkkitehtuuriin ja kehittyvän kaupungin infrastruktuurin muille osa-alueille. Engel yleni vuonna 1824 intendentinkonttorin päälliköksi, jolloin hänen toimialueensa laajeni koskemaan koko maan tarpeisiin suunniteltavia rakennuksia ja asemakaavoja.¹²⁸

¹²⁵ Nk. Suomen sota 1808–1809. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Historia:Suomen_sota_1808-1809.

¹²⁶ Rosén 1991, 26.

¹²⁷ Hilska & Halonen. Helsingin kaupunki. Helsinki. 1812 - Pääkaupunki.

<https://historia.hel.fi/fi/kaannekohdat/paakaupunkiasema-ja-eurooppalaistuminen/1812-paakaupunki>.

¹²⁸ Kansallisbiografia. Engel, Carl Ludvig (1778–1840).

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3213>.

3.2 Käsitys ajanmukaisesta mielisairaanhoidosta

Lapinlahden sairaalan perustaminen Suomen ensimmäiseksi mielisairauksien hoitoon tarkoitettuksi laitokseksi sijoittuu osaksi laajempaa kansainvälistä ilmiötä psyykkisten sairauksien hoitokäsitysten muuttumisesta Euroopassa. Valistusaatteen ja lääketieteen kehittymisen myötä 1700-luvun lopulla Keski-Euroopassa alkoi yleistyä uudenlainen käsitys mielen sairauksista lääketieteellisenä sairauden tilana. Tämän näkemyksen mukaan sairaita oli mahdollista hoitaa ja joskus jopa parantaa sopivalla hoidolla.¹²⁹ Aiemmin psyykkisiä sairauksia oltiin pidetty parantumattomina, ja koska parantumattomien sairauksien selitysmallit olivat uskonnollisia, olivat synnin palkaksi saatujen sairauksien katsottu olleen lääketieteellisen avun ulottumattomissa. Valistuksen aikakauden myötä yli tuhat vuotta vallalla ollut kirkon ylläpitämä mielisairauksien selitysmalli vaihtui vähitellen ensin lääkäreiden ja yhteiskunnan eliittiryhmien keskuudessa naturalistiseen selitysmalliin ja seuraavien vuosisatojen aikana uskonnollinen näkemys hälveni myös kansan parissa.¹³⁰

Valistusaatteiden jälkimainingeissa Euroopassa levisi filantrooppinen, ihmisen hyvyyteen uskova ajattelutapa, missä yhteiskunnan vähäosaisia, kuten orpoja, sairaita, köyhiä, vankeja ja vanhuksia kohtaan alettiin tuntea myötätuntoa. Filantropia sai jalansijaa myös Suomessa ja vaikutti viranomaislausunnoissa mielisairaalakysymystä pohdittaessa. Tätä aiemmin psyykkisesti sairaita oli säilötty eliniäkseen yhdessä muiden parantumattomasti sairaiksi katsottujen kanssa pääasiassa Seilin ja Kruunupyyn hospitaalien ankariin olosuhteisiin. Uusien aatteiden omaksumisen myötä sairaanhoitoa alettiin Suomessa 1800-luvun alkupuolella organisoida uudelleen.¹³¹

Venäjän keisarin määräyksestä aloitettiin Suomen suuriruhtinaskunnan tarpeisiin tarkoitettu hoitolaitoksen suunnittelu Helsingin seudulle.¹³² Tehtävä oli Senaatin päätöksellä määrätty lääkintöhallituksen vt. ylijohdaja Carl Daniel von Haartmanille ja yleisten rakennusten intendentti C.L. Engelille, jotka vuonna 1834 kiertelivät etsimässä kaupungin laitamilta

¹²⁹ Pietikäinen 2013, 64–65.

¹³⁰ Pietikäinen 2013, 56; Sarvilinna 1938, 72–73.

¹³¹ Rosén 1991, 27.

¹³² Sarvilinna 1938, 148.

sopivaa paikkaa sairaalalle.¹³³ Suomessa ei tuolloin vielä ollut esikuvia perustettavalle hoitolaitokselle, joten mallia haettiin Pietarista keisarinna Maria Feodorovan aloitteesta perustetusta ”*Kaikkien kärsivien sairaalasta*”. Pietariin rakennettua sairaalaa pidettiin yhtenä Euroopan edistyneisimmistä ja täydellisimmistä laitoksista. Sen suunnittelussa oli kiinnitetty erityistä huomiota sijaintipaikan luonnonkauneuteen ja riittävien ulkoilumahdollisuuksien järjestämiseen potilaille.¹³⁴ Von Haartman ja Engel ehdottivat keisarille Lapinlahdelta löytämäänsä makean veden lähteellä varustettua niemeä, josta keisarin hyväksynnällä rajattiin noin 17,5 hehtaaria perustettavan hoitolaitoksen tarpeisiin.¹³⁵ Engelin rakennuspiirustukset valmistuivat vuonna 1835, rakentaminen tapahtui pääasiassa vuosien 1837–1841 aikana ja sairaala vihittiin käyttöön vuonna 1841.¹³⁶

Engelin suunnitteleman sairaalan päärakennuksen lisäksi alueella on yhä 1800-luvun puolella rakennettuja muita rakennuksia, kuten rannassa sijaitseva punatiilinen *Venetsia*-niminen rakennus, alueen vanhin puurakennus eli entinen maalarin- ja nikkarinverstas, saunarakennus, kappelin kellari, jääkellari ja tallirakennus.¹³⁷ Useat vanhimpaan rakennuskantaan kuuluneet rakennukset, kuten esimerkiksi ruumishuone, vanha portinvartijan tupa, uimahuoneet, keilarata, sikala ja vanhat kasvihuoneet on purettu.¹³⁸ Maastossa on edelleen nähtävissä purettujen rakennusten perustuksia ja katkelma Krimin sodan (1853–1856) aikaisesta patterille johtaneesta tykkitiestä.¹³⁹ Lapinlahden sairaala toimi perustamisestaan lähtien opetuslaitoksena, aluksi virkalääkäreille ja myöhemmin kaikille lääketiedettä opiskeleville sekä lainopin ylioppilaille.¹⁴⁰ Alkujaan ”*houruinhuone Helsingin tykönä*” - nimisenä tunnettu hoitolaitos aloitti Suomessa suurten psykiatristen keskuslaitosten aikakauden, jota kesti Suomessa, kuten muuallakin länsimaissa noin kaksisataa vuotta 1800-luvun alkupuolelta 1900-luvun loppuun.¹⁴¹

¹³³ Achté 1974, 17.

¹³⁴ Rosén 1991, 27.

¹³⁵ Achté 1974, 17. C.L. von Haartmanin esitys Lapinlahden parannuslaitokselle sopivasta paikasta.

¹³⁶ Achté 1974, 18.

¹³⁷ Museovirasto, Lapinlahden sairaala-alue. Arkkitehtitoimisto Ark-Byroo 2017, 156–178.

¹³⁸ Rosén 1991, 33.

¹³⁹ Museovirasto, Lapinlahden sairaala-alue. https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=415

¹⁴⁰ Sarvilinna 1938, 605.

¹⁴¹ Pietikäinen 2013, 145.

3.3 Maiseman kehitys yhdessä lääketieteen kehityksen kanssa

Lapinniemen kärki oli sairaalan paikaksi valittaessa karun kallioinen, vaivaismäntyjä ja katajia kasvava niemeke, jonka kalliokielekkeiden väleissä olevilta alavan maan alueilta kaupunkilaiset olivat tottuneet hakemaan soraa ja savea omiin tarpeisiinsa.¹⁴² Paikan karuudesta huolimatta von Haartman ja Engel katsoivat sen sopivaksi hoitolaitokselle, sillä makean veden lähteen lisäksi he totesivat niemekkeen sijaitsevan ”*ihanalla*” paikalla.¹⁴³ Kallioisen maiseman muokkaamisen ajan hoitokäsityksiin sopivaksi terapeuttiseksi puistoksi aloitti sairaalan ensimmäinen ylilääkäri Leonhard Fahlander¹⁴⁴ (1807–1870) ulkomaille suunnattujen opintomatkojensa myötävaikutuksesta. Erityisesti toisen, vuonna 1856 tehdyn opintomatkan vaikutus puiston rakentamiseen oli merkittävä. Tuolloin Fahlander kiinnitti huomiota eurooppalaisten hoitolaitosten näyttäviin puistoihin ja puutarhoihin. Saksassa Hornheimin mielisairaala sijaitsi kauniin pyökkipuiston ympäröimänä, Hollannissa Meerenbergin sairaala puolestaan tammipuiston keskellä. Itävallassa Wienin uuden palatsimaisen Irrenheil-Anstalt -laitoksen puisto oli varustettu suihkukaivoin sekä erilaisin puistorakentein. Sveitsin Waldaun ja Profargierin sairaaloita ympäröivät puutarhat puistokäytävineen, Waldaussa vieläpä siten, että jokaisella potilasryhmällä oli omat puutarhansa, jonne he pääsivät suoraan huoneistaan.¹⁴⁵

Suomeen palattuaan Fahlander antoi sairaanhoidon johtokunnalle lausunnon, jossa hän totesi Lapinlahden sairaalan rakennetun autiolle, kallioiselle ja hedelmättömälle niemekkeelle, joka avarasta näköalastaan ja merikylymahdollisuudesta huolimatta ei vastannut terapeuttista ideaa potilaiden hoidosta.¹⁴⁶ Hän korosti sairaalan toiminnan tarkoituksenmukaisuuden ja viihtyvyyden riippuvan oleellisesti ympäristön ilmeestä. Fahlander sai järjestettyä rahoituksen puiston rakentamiseen, joka tehtiin edullisesti ilman puutarhuria miespuolisten potilaiden työvoimalla ja päällysmiehen johdolla. Myös hoitajat auttoivat puiston rakentamisessa. Karun maiseman muuttaminen puistoksi oli hidasta. Jo pelkästään kallioisen ympäristön raivaus-, maantäyttö- ja muokkaustöihin sekä puistokujan rakentamiseen kului useita vuosia.¹⁴⁷

¹⁴² Sarvilinna 1938, 232.

¹⁴³ Achté 1974, 17.

¹⁴⁴ L. Fahlander toimi Lapinlahdessa ylilääkärinä vuosina 1841–1868.

¹⁴⁵ Sarvilinna 1938, 230–249, 250–260.

¹⁴⁶ Sarvilinna 1938, 263. Ks. myös Achté 1991, 61; Achté 1974, 79–80.

¹⁴⁷ Sarvilinna 1938, 232.

Lapinlahden sairaalan toisen ylilääkärin, lääketieteen ja kirurgian tohtori Anders Thiodolf Saelanin¹⁴⁸ (1834–1921) merkitys sairaalan puiston ja puutarhan kehittäjänä sekä kasvivalikoimien rikastuttajana on ollut merkittävä.¹⁴⁹ Saelan oli intohimoinen kasvitieteen harjoittaja ja maamme arvostetuimpia botanisteja työskennellen ennen ylilääkärinvirkaansa amanuenssina Helsingin kasvitieteellisessä museossa ja puutarhassa.¹⁵⁰ Lähes nelikymmenvuotisen Lapinlahden sairaalan ylilääkäritoimensa ohessa hän kehitti sairaala-aluetta, josta vähitellen rakentui potilaiden työvoimalla 1800-luvulle tyypillinen maisemapuisto; avointen niittyjen, puuryhmien, metsiköiden ja avokallioiden muodostama kokonaisuus jalopuuistutuksilla täydennettyinä. Kaareilevat promenadit oli suunniteltu ohjailemaan kävelijöitä alueen merinäköala- ja oleskelupaikoille. Sairaalan puiston jäsentelyä voidaankin pitää Fahlanderin ja Saelanin ohjauksen onnistuneena tuloksena.¹⁵¹

Sairaalan perustamisesta lähtien puistoa oli rakennettu pääosin eliniäkseen sairaalaan lunastettujen potilaiden työvoimalla. Senaatti kielsi potilaiden eliniäksi lunastamisen vuonna 1861, mikä tarkoitti puutarhatöihin kykenevien potilaiden määrän vähenemistä, eikä puistoaluetta enää tämän jälkeen laajennettu.¹⁵² Lapinlahden kolmannen ylilääkärin Christian Sibeliuksen¹⁵³ (1869–1922) aikana sairaala sai oman puutarhurin ja alueelle rakennettiin hyötypuutarha kasvihuoneineen. Sibeliuksen virkakaudella toteutettiin työterapiaa ”puutarha-askartelua” hoitomuotona merkittävästi.¹⁵⁴ Hyötypuutarhaa hyödynnettiin kuntoutuksessa 1980-luvulle saakka. Kesä- ja leikkokukkia kasvatettiin Lapinlahdessa koko yliopistollisen sairaalan tarpeisiin aina 1990-luvun alkuun asti.¹⁵⁵

3.4 Saraalatoiminnan alasajo

Lapinlahden sairaalan synty liittyi käsitykseen mielisairauksista lääketieteellisenä tilana, jota voidaan yrittää hoitaa. Yhtenä hoidon ulottuvuutena nähtiin urbaanista ja muusta hermostuttavasta elämänmenosta eristäminen luonnonkauniiseen paikkaan, missä

¹⁴⁸ A.T. Saelan toimi Lapinlahden sairaalan toisena ylilääkärinä vuosina 1868–1904.

¹⁴⁹ Hemgård ym. 2002, 19.

¹⁵⁰ Achté 1974, 158.

¹⁵¹ Museovirasto. Lapinlahden sairaala-alue. https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=415.

¹⁵² Linden 2003, 13.

¹⁵³ Christian Sibelius toimi Lapinlahden keskuslaitoksen johtajana vuosina 1904–1922.

¹⁵⁴ Sarvilinna 1938, 467–468.

¹⁵⁵ Hemgård 2004, 17

aistiärsykkeiden määrä olisi vähäisempi. Niin Suomessa kuin muualla Euroopassa potilaiden lukumäärä kuitenkin kasvoi hyvin nopeasti ja mielisairaalalaitokset olivat pian ääriään myöten täynnä. 1800-luvun edetessä usko suurten keskuslaitosten parantavaan voimaan alkoi hiipua ja vuosisadan loppuun mennessä oli kaikkialla, mihin mielisairaaloita oli laajamittaisesti perustettu, havaittu samankaltaisia ongelmia; hoitohenkilökunnan vähyys ja epäpätevyys sekä lääkäreiden riittämätön määrä, mikä johti terapeutin hoitoperiaatteen taantumiseen ja potilaiden säilömiseen.¹⁵⁶

Helsingin kasvupaineiden myötä Lapinniemen eteläinen ranta-alue tuli 1900-luvun alkupuolella tärkeäksi kaupungin kehittämisen kohteeksi. Ympäristö muuttui ratkaisevasti Helsinki-Jorvas -maantien (nykyinen Länsiväylä) rakentamissuunnitelmassa vuonna 1934. Sairaala-alue kutistui entisestään maantien linjaussuunnitelmien päivityksissä 1950-luvun lopulla.¹⁵⁷ Psykiatrisen sairaanhoidon uudelleenorganisointi Suomessa 1950-luvulla muutti Lapinlahden sairaalan valtiollisesta laitoksesta Helsingin yliopistollisen keskussairaalaliiton (HYKS) osaksi.¹⁵⁸ 1980-luvulla sairaala oli lopetusuhan alla, jolloin syntyi potilaiden, heidän omaistensa ja sairaalan henkilökunnan toimesta Pro Lapinlahti -protestiliike vastustamaan lakkautussuunnitelmia. Liike sai laajalti kansalaisten kannatusta, jonka vaikutuksesta HYKS jatkoi sairaalatoimintaa Lapinlahdessa.

Vuoden 1990 mielenterveyslain muutoksessa avohoidosta tuli hoidollinen tavoite ja sairaalapaikkojen lukumäärää alettiin vähennettiin nopealla tahdilla.¹⁵⁹ Vuonna 1999 HYKS:n hallitus teki lopullisen päätöksen psykiatrisen sairaalatoiminnan lakkauttamisesta Lapinlahdessa ja toiminnan siirtämisestä Hesperiaan. HYKS myi sairaalarakennukset Helsingin kaupungille 4,25 miljoonalla eurolla, ja pian tämän jälkeen HYKS organisaationa lakkasi olemasta. Sen tilalle tuli vuonna 2000 perustettu Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä (HUS), joka jatkoi vuokralaisena psykiatrista toimintaansa Lapinlahdessa Hesperian saneerauksen ajan vuoteen 2006 ja syömishäiriöisten osastolla vuoden 2008 loppuun asti.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Pietikäinen 2013, 180–183.

¹⁵⁷ Arkkitehtitoimisto Ark-byroo, 2017, 27. Ks. Ackté 1974, 194.

¹⁵⁸ Mielisairaslaki 187/1952. <https://www.edilex.fi/smur/19520187>.

¹⁵⁹ Finlex. Mielenterveyslaki 14.12.1990/1116. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>.

¹⁶⁰ Helsingin kaupunginhallitus 14.5.2007. Pöytäkirja 18–2007. Asia/4.

4 Vuodet 2009–2020. Kenen Lapinlahti?

Tässä luvussa tarkastellaan Lapinlahden maanomistajan eli Helsingin kaupungin visioita sairaala-alueesta vuosina 2009–2020. Luvussa pyritään hahmottamaan, mihin kaupungin visiot ovat perustuneet ja ketkä niitä ovat ohjanneet.

Tutkimusjakson alkutilanteessa vuodesta 2009 Lapinlahden sairaala oli tyhjillään lukuun ottamatta ajoittaista kaupungin omaa käyttöä lastenkodin ja päiväkodin väistötiloina. Mielenterveysseurat ja Y-Säätiö¹⁶¹ olivat helmi-maaliskuussa 2006 jättäneet aloitteen Mielenterveyden talon perustamishankeesta. Y-Säätiön toimintaa ohjasi kohtuuhintaisten asuntojen järjestäminen vähävaraisille jo olemassa olevaa asuntokantaa hyödyntäen. Kaupunginhallitus hylkäsi aloitteen arvioituaan, ettei esitetty hanke anna taloudellisesti kestävää pohjaa Lapinlahden sairaalan tulevalle käytölle. Asian käsittelyssä kaupunginhallitus arvioi epäselväksi, mikä taho mielenterveyspalveluita ostaisi ja niistä maksaisi. Lisäksi se arvioi hankesuunnitelmaan sisältyvän sairaalarakennuksen korjauslaskelman alimitoitetuksi, koska katsoi, ettei siinä oltu varauduttu kohteen suojelullisesta arvosta johtuviin lisäkustannuksiin.¹⁶² Tutkimusjaksolla 2009–2020 Lapinlahden sairaala-aluetta koskevia päätöksiä on puitteistanut vuodesta 2009 Museoviraston määrittelemä status valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä (RKY 2009 – Lapinlahden sairaala-alue) ja alueen asemakaava vuodesta 2012. Asemakaavassa määritellään sairaala-alueen käyttötarkoitus sosiaali- ja terveydenhoidon kaltaiseen toimintaan. Tutkimusjakson loppupuolella puitteita ovat luoneet kaupungin linjaukset kiinteistöjensä omistajapolitiikasta.

4.1 Vuodet 2009–2012: Kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon käyttöön

Helsingin kaupungin hylättyä Y-Säätiön aloitteen Mielenterveyden talon perustamisesta Lapinlahteen vuonna 2006 esitti keväällä 2007 kaupunginjohtaja Jussi Pajunen (kok) oman ehdotuksensa. Ehdotuksessa sairaalarakennukset peruskorjattaisiin, jonka jälkeen alueelle sijoitettaisiin kaupungin omia sosiaali- ja terveydenhuollon toimintoja, kuten lapsille ja

¹⁶¹ Y-Säätiö perustettiin vuonna 1985 ratkaisemaan kodittomien vakavaa asuntopulaa. <https://ysaatio.fi/meista/y-saatian-historia/>.

¹⁶² Helsingin kaupunginhallitus 14.5.2007. Esityslista 18/2007. Asia 4.

nuorille suunnattu päihdepoliklinikka ja kehitysvammaisten ryhmäkoteja. Ehdotus hyväksyttiin vuonna 2008 ja hanke käynnistettiin teettämällä sosiaaliviraston tarpeisiin kiinteistöviraston Tilakeskuksen, sosiaaliviraston ja HKR-Rakennuttajan toimesta ”Lapinlahden sairaalan säilyttävän korjauksen” hankesuunnitelma (4.10.2009). Kaupunki oli jo aiemmin linjannut, että Lapinlahden sairaala-alueen rakennuksiin sai sijoittaa alueen alkuperäistä sairaalakäyttöä vastaavia ja/tai terapiatyötä palvelevia sosiaali- ja terveysalan toimintoja, sekä näihin liittyviä tuetun asumisen muotoja.¹⁶³ Museovirasto puolsi suunnitelmia.¹⁶⁴

Tehdyssä kuntokartoituksessa päärakennuksen korjaus arvioitiin välttämättömäksi kosteusvaurioiden ja talotekniikan vanhentumisen johdosta. Hankesuunnitelma kattoi päärakennuksen lisäksi Venetsia-talon, Terapiatalon, Omenapuutalon ja huoltorakennuksen säilyttävät korjaustyöt, sisäpihojen ja pihapiirin kunnostustyöt sekä LVIS-liittymien vaatimat maarakennustyöt. Rakennuskustannusten hinta-arvio oli 44,4 miljoonaa euroa (alv. 0 %) tai vaihtoehtoisesti 54,1 miljoonaa euroa (alv. 22 %). Hanke oli tarkoitus rahoittaa kiinteistöviraston Tilakeskukselle vuosille 2009–2013 osoittamalla investointimäärärahalla. Korjaustöiden oli määrä alkaa vuonna 2011 ja rakennuksen käyttöönotto tapahtuisi vuonna 2013.¹⁶⁵ Rakennussuojelulla suojeltujen rakennusten korjaustöitä valvoisi Museovirasto.¹⁶⁶

Kaupungin rakennusvirasto oli arvioinut sairaalan korjaustöiden alkavan vuonna 2011, mutta kaupunginhallituksen päätöksellä asia siirtyi kaupunginvaltuuston päätettäväksi vasta vuonna 2011.¹⁶⁷ Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa todettiin kaupungin johtoryhmän muuttaneen arviotaan kaupungin talouden tilasta. Vielä syksyllä 2009 oli päätetty talouden elvyttämiseksi kehittää kaupunkia finanssikriisistä huolimatta noin 700–800 miljoonan euron vuosittaisella investointitahdilla, mutta puolessa vuodessa arvio muuttui, ja keväällä 2010 virkamiesjohto oli valmis leikkaamaan investointiohjelmasta pois vuositasolla 150–200 miljoonaa euroa.¹⁶⁸ Syksyllä 2010 kaupunginhallituksen jäsenten tehtäväksi tuli kaupunginjohtajan johdolla asettaa aluerakentamishankkeet parhaaksi katsomiinsa tärkeysjärjestyksiin, jonka tuloksena Lapinlahden sairaalan peruskorjaus päättyi listan viimeiselle sijalle. Vuodeksi 2011

¹⁶³ Helsingin kaupunginhallitus 14.5.2007. Esityslista 18/2007. Asia 4.

¹⁶⁴ Ahola, Merituuli. HS/Kaupunki 8.2.2008. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004546326.html>.

¹⁶⁵ Helsingin kaupunki, Tilakeskus & sosiaalivirasto. HKR-Rakennuttaja. Hankesuunnit. 4.10.2009, 3, 12, 35.

¹⁶⁶ Helsingin kaupunki, tilakeskus & sosiaalivirasto. HKR-Rakennuttaja. Hankesuunnitelma 4.10.2009, 21.

¹⁶⁷ Salmela, Marja. HS/Kaupunki 13.5.2010. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004730444.html>.

¹⁶⁸ Helsingin Sanomat /Pääkirjoitus 26.5.2010. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004733292.html>.

suunniteltu korjaustöiden aloitus oli siirtymässä vuoteen 2012, mutta todennäköisemmin vuoteen 2013. Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Hannu Penttilä (sd) totesi, ettei muuttuneessa tilanteessa ollut varaa myöskään sairaalan puiston kunnostamiseen lähivuosien aikana.¹⁶⁹ Helsingin Sanomien pääkirjoittaja peräänkuulutti investointien osalta arvokeskustelun tarvetta.¹⁷⁰

Lapinlahden sairaalan säilyttävän korjauksen hankesuunnitelman hyväksymistä käsiteltiin Helsingin kaupunginhallituksessa 30.5.2011, jolloin hallituksen jäsen Sirpa Asko-Seljavaara (kok) ehdotti hankkeen käsittelyn siirtämistä syksyyn samanaikaisesti sosiaaliviraston ja terveyskeskuksen yhdistämissuunnitelmien kanssa.¹⁷¹ Asko-Seljavaaran mukaan Lapinlahti oli sosiaaliviraston tarpeisiin liian iso ja kallis kokonaisuus:

Kehitysvammaiset tarvitsevat hyvät tilat, mutta onko suojeltu Lapinlahden sairaala oikea paikka? Remontti on hirveän kallis. Sillä rahalla saadaan kehitysvammaisille paljon suuremmat ja modernimmat tilat, ettei heitä tarvitsisi museoon laittaa.¹⁷²

Lapinlahti-kysymyksestä alkoi kaupunginhallituksessa näkyä eriäviä puoluepoliittisia linjoja. Kokoomuksen edustajat, kuten Laura Rätty, Sirpa Asko-Seljavaara ja Lasse Männistö korostivat Lapinlahden kalliita kustannuksia. Sosiaalidemokraateissa kannatettiin edelleen sairaalarakennusten korjaamista. Tarja Kantola (sd) totesi alueen päätyvän helposti myyntilistalle, ellei kaupunki rakennuksia kunnosta.¹⁷³ Kaupunginvaltuuston äänestyksessä 8.6.2011 ”Lapinlahden sairaalan säilyttävän korjauksen hankesuunnitelma” hyväksyttiin äänin 63–15. Lisäksi hyväksyttiin Mari Holopaisen (vihr) ehdottamat toivomusponnet, että selvitetäisiin mahdollisuudet järjestää avointa kahvila- tai ravintolatoimintaa ja kulttuuritoimintaa Lapinlahdessa jo olemassa olevia rakennuksia hyödyntäen.¹⁷⁴

Kaupunginhallitus oli asettanut Lapinlahden sairaalan korjaushankkeen vuosille 2012–2014, mutta kiinteistölautakunnalle tehdyssä taloussuunnitelmaehdotuksessa hankkeen pääpainoa

¹⁶⁹ Salmela, Marja. HS/Kaupunki 4.5.2011. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004804345.html>.

¹⁷⁰ Helsingin Sanomat /Pääkirjoitus 26.5.2010. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004733292.html>.

¹⁷¹ Helsingin kaupunki. Kaupunginhallitus 30.5.2011. Asia/4. § 550.

¹⁷² Huhtanen, Jarmo. HS/Kaupunki 30.5.2011. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004809593.html>.

¹⁷³ Huhtanen, Jarmo. HS/Kaupunki 30.5.2011. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004809593.html>.

¹⁷⁴ Helsingin kaupunki. Kaupunginvaltuusto 8.6.2011. Keskustelupöytäkirja 10/2011, Asia//7. § 116.

siirrettiin taas eteenpäin vuosille 2014–2016.¹⁷⁵ Hankesuunnitelman hyväksymispäätöksestä huolimatta Lapinlahti nousi jälleen kaupungin rahanjakoon liittyväksi kiistakohteeksi, missä korostuivat puolueiden väliset eriävät näkemykset investointikohteista. Sdp:n edustajat halusivat käynnistää Lapinlahden sairaalan kunnostustyöt matalan korkotason aikana jo vuotta ennen kaupunginhallituksen kaavailemaa aikahaarukkaa ja arvioivat suhdannetilanteen puoltavan rakentamista. Kokouksessa oltiin täysin vastakkaisella kannalla ja nähtiin investointien osalta tarpeelliseksi osoittaa pikemminkin niukkuutta.¹⁷⁶ Sosiaalidemokraatit saivat aikaistettua sairaalan korjaustöiden aloituksen vuodelle 2013.

Lapinlahden alueen asemakaavan valmistuminen oli odottanut alueen käyttötarkoituksen selviämistä. Käytön varmistuessa kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin, päätöksestä muodostui asemakaavan perusta. Asemakaavasuunnitelmissa sairaalapuisto oli tarkoitus avata kaupunkilaisille yleiseksi puistoksi ja siihen liittyen puiston läpi suunniteltiin kevyen liikenteen väylää ja meren rantaan kahvilapaviljonkia. Asemakaavan tultua julkisesti arvioitavaksi vuonna 2010 Pro Lapinlahti -yhdistyksen puheenjohtaja Jussi Lehtonen ja Helsingin luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja Kati Vierikko arvostelivat rakentamisen paikkaa ja kokoa. Aiemmin 1990-luvulla Pro Lapinlahti ry oli tehnyt aloitteen sairaalapuiston suojelemisesta rakennussuojelulla, mutta saanut hylätyn päätöksen. Tuolloin kaupunki oli ilmoittanut suojelevansa puiston myöhemmin suojeleusmääräyksellä. Lehtonen ja Vierikko ehdottivat nyt kahvilapaviljongin pienentämistä ja sen sijainnin muuttamista herkän kasvillisuuden alueelta sisääntuloportin läheisyyteen.¹⁷⁷ Kaupunkisuunnittelulautakunta päätti pienentää kahvilapaviljongin rakennusalaan 30 neliömetristä 15 neliömetriin, mutta suunniteltua paikkaa ei muutettu¹⁷⁸. Toteutumatta jäi lisäksi Pro Lapinlahden, Helsingin luonnonsuojeluyhdistyksen, Alvi ry:n, Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:n ja Pääkaupunkiseudun mielenterveysseuran yhteinen kansalaisaloite terapeuttisen puiston kehittämisestä Lapinlahden sairaalapuistoon.¹⁷⁹ Sen sijaan päätettiin sallia yleisölle avoimia kahvila- ja muita julkisia tiloja rakennusten luonteeseen sopivalla, kuten kaupunginvaltuutettu Mari Holopainen (vihr) oli toivomusponnessaan vuonna 2011 esittänyt.¹⁸⁰

¹⁷⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunginvaltuuston asiakirja 8.6.2011. Asiakirja 10/2011. Asia/7.

¹⁷⁶ Laitinen, Joonas. HS/Kaupunki 29.10.2011. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004837368.html>.

¹⁷⁷ Lehtonen, Jussi & Vierikko, Kati. HS/Mielipide 23.8.2010. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004751205.html>.

¹⁷⁸ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 13.3.2012. Pöytäkirja 9/2012, § 106.

¹⁷⁹ Määttä. Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry. Osa 3: Vuodet 2004->.

¹⁸⁰ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 13.3.2012. Pöytäkirja 9/2012, § 106.

Helsingin kaupunkisuunnittelun tavoitteena oli jo pitkään ollut yhdyskuntarakenteen tiivistäminen. Tähän liittyen oli kaupunkisuunnittelulautakunta havainnut ristiriidan kaupunkisuunnittelun ja ympäristöpoliittisten tavoitteiden välillä. Keväällä 2012 kaupunkisuunnittelulautakunta antoi kaupunginhallitukselle lausunnon, missä todettiin luonnon ja maaperän suojelun sekä muun muassa avo- ja rantakallioiden määrän ennallaan säilyttämisen olevan hyvin vaikeaa tiivistyvän kaupungin tavoitteiden kanssa. Lautakunta esitti viherympäristöjen arvojen suhteuttamista muihin hyötyihin, eli tilanteissa, joissa viheralueiden maankäytön muuttaminen esimerkiksi asuinrakentamista varten nähtiin tarkoituksenmukaisena, suunnittelu eteni pääsääntöisesti kaupungin suunnittelutavoitteita priorisoiden.¹⁸¹ Syksyllä 2012 Tuomas Rantanen (vihr) esitti kaupunginvaltuustolle toivomusponnen, että kaupunki pyrki tulevassa yleiskaavassa turvaamaan myös viheralueiden ja tärkeiden luonto- ja virkistysarvojen säilymisen.¹⁸²

Lapinlahden alueen asemakaavaa varten mitattujen meluselvitysten mukaan Länsiväylän liikenteen aiheuttama melu levisi sairaalan puistoalueelle heikentäen sen virkistysarvoa huomattavasti. Yli 55 desibelin päivämelualue ulottui sairaalarakennuksen lisäksi alueen länsi- ja eteläreunaan ja puistoalueen eteläosissa päivän keskiäänitaso ylitti mittauksissa 60 dB:n. Sairaalan kohdalla ei ollut melusteitä. Kaupunkisuunnittelulautakunta käsitteli lokakuussa 2012 toivomusponnen Lapinlahden sairaala-alueen suojaamisesta Länsiväylän melulta ja totesi, etteivät melusteet ja -vallit tulleet kysymykseen, koska niiden pitäisi olla huomattavan korkeita vaikuttaakseen alueella melua vähentävästi. Länsiväylästä vastasi Uudenmaan ELY-keskus, jonka vastuulla oli myös meluhaitan torjuminen. ELY-keskuksella ei ollut vuosille 2013–2016 osoittaa maanteiden erillisiin melusteisiin lainkaan rahoitusta. Helsingin kaupunki osallistui kaupungin melusteiden toteuttamiseen hankekohtaisesti keskimäärin 25–75 prosentilla, mutta lautakunta arvioi suojattavia asuntoaluekohteita olevan niin runsaasti, ettei Lapinlahden puistoalue nousisi melusteiden priorisoinnissa korkealle.¹⁸³

Lapinlahden sairaala-alueen asemakaava kaupungin sosiaalitoimen tarpeisiin sai lainvoiman vuonna 2012. Kaavassa määriteltiin alueen käyttö sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tai siihen liittyvän asumisen kaltaiseksi. Suunnitelmat peruskorjata sairaalan tilat kehitysvammaisten ryhmäkodeiksi ja päihdeongelmaisten nuorten asunnoiksi kuitenkin

¹⁸¹ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 24.4.2012. Pöytäkirja 14/2012, § 164.

¹⁸² Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 12.2.2013. Pöytäkirja 3/2013, § 31.

¹⁸³ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 23.10.2012. Pöytäkirja 29/2012, § 372.

raukenivat pian asemakaavan valmistumisen jälkeen, jolloin sosiaalivirasto ilmoitti, ettei se tarvitsekaan sairaala-aluetta omaan käyttöön. Hankkeen kariuduttua sosiaali- ja terveyslautakunta luopui varaamistaan 45 miljoonaa euron korjaus- ja kunnostusrahoista. Lapinlahteen ei ollut tämän jälkeen suunnitteilla enää minkäänlaista kaupungin toimintaa.

Vuonna 2012 käynnissä oli kuntalain kokonaisuudistuksen valmistelu. Uudistuksen lähtökohdissa korostettiin kuntien itsehallinnon ja paikallisen demokratian vahvistamista. Kysymys oli myös kaupungin poliittisen johdon ja virkamiesjohdon työnjaon uudistamisesta siten, että kaupunginvaltuuston rooli vahvistuisi kaupungin kehittämisessä ja johtamisessa.¹⁸⁴ Valmisteilla oli lisäksi Suomen ensimmäinen demokratiaselonteko, millä pyrittiin demokratian vahvistamiseen yhteiskunnassa. Helsingin kaupunkisuunnittelulautakunnassa pohdittiin myös kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuuksien ja demokratian vahvistamisen ja toteutumisen lisäämistä. Kaupungin demokratiaryhmän loppuraporttia tarkastellessa kaupunkisuunnittelulautakunta huomasi raportin puutteiksi syvemmän analyysin puuttumisen siitä, mitä vuorovaikutuksen lisäämisellä ja osallistumismahdollisuuksien parantamisella pohjimmillaan tavoitellaan. Haluttiin myös tarkempia selvityksiä, mitä esimerkiksi käsitteet ”osallistuminen”, ”suora- ja alueellinen demokratia” tai ”voimaantumisen verkossa” tarkoittavat.¹⁸⁵

4.2 Vuodet 2013–2016: Kaupungin visio Lapinlahdesta hälvenee

Ensimmäistä kertaa Helsingin kaupungin historiassa valmisteltiin kymmenen vuoden budjettikehystä. Budjettikehystä puitteistamaan suunniteltiin 435 miljoonan euron investointikattoa ja vuosittaiseksi rakennusten korjausrahaksi 109 miljoonaa euroa. Kaupunginjohtaja Jussi Pajusen (kok) oman esityksen jälkeen valtuuston poliittiset ryhmät listasivat rakennus- ja liikennehankkeet mieleisiinsä järjestyksiin. Aiemmalla valtuuston päätöksellä Lapinlahden hankesuunnitelmaan oli varattu vuodelle 2013 yksitoista miljoonaa euroa sekä vuosille 2014 ja 2015 noin kolmekymmentä miljoonaa euroa.¹⁸⁶ Syksyllä 2013

¹⁸⁴ Helsingin kaupunki. Kaupunginvaltuusto 25.4.2012. Pöytäkirja 8/2012. Asia/5 § 91.

¹⁸⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 28.2.2012. Pöytäkirja 7/2012, § 76.

¹⁸⁶ HS/Kaupunki/Tausta. 15.8.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002667456.html>.

sairaalan korjaussuunnitelmat päätyivät jälleen uudelleen arvioitaviksi ja kaupunginjohtaja Pajusen johdolla esitettiin sairaalan korjausten siirtämistä vuoteen 2023.¹⁸⁷

Kaupunginvaltuutettujen tekemässä investointikohteiden listauksessa merkittävä osa kaupungin investointirahoista kohdistettiin Kalasataman, Jätkäsaaren, Pasilan ja Kruunuvuorenrannan rakentamiseen ja uusien asuntoalueiden palveluihin. Lapinlahti ei ollut ainoa arvoteknisiin kohdistuva saneeraustöiden lykkäyskohde, vaan suurista kiinteistöistä myös muun muassa Finlandia-talo ja Kaupunginteatteri joutuivat myöhemmin toteuttavien korjaustöiden listalle. Rakennuskantansa saneerausten siirroilla kaupunki tavoitteli 170 miljoonan euron säästöjä kymmenessä vuodessa.¹⁸⁸ Lapinlahden sairaalan kuntoa arvioiva tekninen isännöitsijä Heikki Vaara totesi korjaustöiden lykkäämisen saattavan koitua arvotalolle kohtalokkaaksi sairaalaan kohdistuvan toistuvan ja mittavan ilkeilyn vuoksi.¹⁸⁹

Kaupungin uuden investointiohjelman¹⁹⁰ myötä Helsinki tavoitteli ennätysellistä sadan miljoonan euron tuloa kiinteistöjensä myynnillä. Lapinlahden sairaala-alueelle oli tarkoitus etsiä toiminnallista käyttöä siten, että se joko vuokrattaisiin kaupungin ulkopuolisille tahoille tai myytäisiin julkiselle tai yleishyödylliselle toimijalle. Edellytyksenä oli kulttuurihistoriallisten arvojen turvaaminen ja puistoalueen säilyminen. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa¹⁹¹ käsiteltiin muuttunutta tilannetta ja arveltiin poliittisten päättäjien ottaneen virkamiehiltä valtaa takaisin itselleen, koska nyt poliittiset päättäjät osallistuivat budjetointiin jo suunnitteluvaiheessa toisin kuin aiemmin, jolloin valmisteleva työ oli ollut virkamiesvetoista. Pääkirjoittaja totesi kansalaisilta voitaneen odottaa vihaista palautetta ja mahdollista Lapinlahti-liikkeen jälleensyntymistä, mikäli Lapinlahden sairaala myytäisiin.¹⁹²

Vuonna 2013 perustettu Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo ilmoitti marraskuussa 2013 valmiudestaan vuokrata Lapinlahden sairaarakennuksen tilat sellaisenaan ilman raskasta peruskorjausta. Osuuskunnan hallituksen puheenjohtaja, tietotekniikkakonsultti Teemu Lehdon mukaan tavoitteena olisi ”pelastaa entinen mielisairaala raunioitumiselta”¹⁹³. Osuuskunta sisälsi noin kuusikymmentä organisaatiota, joissa toimi yhteensä yli sata luovien

¹⁸⁷ Salmela, Marja. HS/Kaupunki 16.8.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002667797.html>.

¹⁸⁸ Helsingin kaupunki. Talousarvio 2014. Kaupunginjohtajan talousarvioehdotus, 11, 33–34.

¹⁸⁹ HS/ Kaupunki/Tausta. 15.8.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002667456.html>.

¹⁹⁰ HS/Kaupunki. 12.9.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002673698.html>.

¹⁹¹ HS/Pääkirjoitus. 13.9.2013. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002673904.html>.

¹⁹² HS/Pääkirjoitus. 13.9.2013. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002673904.html>.

¹⁹³ Salomaa, Marja. HS/Kaupunki 23.11.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002691037.html>.

alojen ammattilaista.¹⁹⁴ Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon toimintasuunnitelmana oli vuokrata sairaalan tilat kaupungilta ylläpitoa vastaavalla summalla ja vuokrata tiloja edelleen osuuskunnan jäsenille pienellä marginaalilla. Saatavilla tuloilla oli tarkoitus tehdä rakennuksen kuntoa säilyttäviä korjaustöitä. Museoviraston johtaja Mikko Härö arvioi osuuskunnan suunnitelmat erinomaisiksi, eivätkä ne olleet ristiriidassa suojelutavoitteiden kanssa. Kaupungin Tilakeskuksen vuokraneuvottelija Risto Heikkinen totesi kaupungin ensisijaisena tavoitteena olevan edelleen sairaalarakennuksen myyminen ja poliittisten linjausten mukaisesti noin sadan miljoonan euron tulotavoite kiinteistömyynnillä. Lapinlahden sairaala oli myyntikohteena arvioitu yhdeksi kaupungin suurimmista.¹⁹⁵

Viikon kuluttua Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon ilmoituksesta myös Pro Lapinlahti ry, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Mielenterveyden keskusliitto ja Mielenterveysyhdistys Helmi tekivät yhteisen aloitteen Lapinlahden sairaalan tilojen vuokraamisesta. Tämä ehdotus pohjautui uudenlaiseen Lapinlahden Lähde -ideaan, missä sairaalarakennuksen tilojen käyttö jaettaisiin puoliksi taide- ja kulttuurialan toimijoiden ja mielenterveyskuntoutujien kesken.¹⁹⁶ Lapinlahden Lähde -toimintakonseptin ideoinnissa oli osittain samoja tahoja, kuten Alvi ry ja Suomen Mielenterveys ry, jotka jo vuonna 2006 olivat ajaneet Y-Säätiön kanssa Lapinlahteen Mielenterveyden talo -hanketta.¹⁹⁷

Sairaalatiloista vastaava Tilakeskus ei ollut tehnyt Lapinlahdesta minkäänlaista esitystä kiinteistölautakunnalle. Kiinteistölautakunnan edustajat esittivät näkemyksiään tyhjillään olevasta sairaala-alueesta Helsingin Sanomissa joulukuussa 2013. Alueelle ehdotettiin kaupallista toimintaa rakennuksen pelastamiseksi. Kiinteistölautakunnan puheenjohtaja Pia Pakarinen (kok) ei tyrmännyt kiinteistölautakunnan jäsen Tuomas Rantasen (vihr) esittämää ajatusta kasinosta tai muusta kaupallisesta toiminnasta, mutta hänen näkemyksensä mukaan sairaalarakennus olisi ensisijaisesti myytävä, jos sille vain löytyisi ostaja. Pakarinen ei pitänyt tilojen vuokraamista kaupungin ydintoimintana ja kannatettavana ratkaisuna, koska joutuisi sairaalan korjauksen maksajaksi. Lautakunnan jäsen Mari Holopainen (sd) toivoi kaupungin pitävän sairaalarakennukset omassa hallinnassaan ja keksivän niihin toimintaa.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Lapinlahden Tilajakamo. <https://tilajakamo.fi/lapinlahden-tilajakamo>.

¹⁹⁵ Salomaa, Marja. HS/Kaupunki 23.11.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002691037.html>.

¹⁹⁶ Moilanen, Kaisu. HS/Kaupunki 29.11.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002692516.html>.

¹⁹⁷ Määttä, Kaisa. Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry. Osa 3: Vuodet 2004->.

¹⁹⁸ Moilanen, Kaisu. HS/Kaupunki 11.12.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002695382.html>.

Tilakeskus ei muuttanut kantaansa sairaalan tilojen vuokraamisesta alle markkinahinnan, vaan näki sellaisen olevan jopa lain vastaista. Suomen mielenterveysseuran kehitysjohtaja Kristian Wahlbeck toivoi kaupungilta vastaantuloa vuokrissa, koska mielenterveysseuroilla ei ollut mahdollisuutta markkinahintaisiin vuokriin. Wahlbeck muistutti yhdistysten ja taiteilijoiden tuovan alueelle yleishyödyllistä toimintaa.¹⁹⁹ 5.3.2014 Pro Lapinlahti, mielenterveysyhdistys Helmi ja Alvi ry:n edustajat esittelivät kaupungin Tilakeskukselle Lapinlahden Lähde -hanketta, joka muodostuisi mielenterveysjärjestöistä, kulttuurialojen toimijoista, Pro Lapinlahti -yhdistyksestä, kaupunginosayhdistyksistä, ammattikorkeakoulu Metropolia ja Amiedun aikuisoppilaitoksesta. Lapinlahden Lähteen tarkoituksena oli kehittää yhteiskunnallista liiketoimintaa yrityksineen, yhdistyksineen ja taiteilijoineen. Sen toimintasuunnitelmissa oli muun muassa mielenterveyskuntoutujien pyörittämä hostelli, ravintola ja kahvila, taidenäyttelyitä, alueen opastuksia, eettisesti kestäviä tuotteita, mielenterveyden museo ja vapaaehtoisten ylläpitämä kriisikeskus.²⁰⁰

Helsingin kaupunginosayhdistykset ja asukasyhdistykset olivat rohkaisseet Pro Lapinlahtea ESR-rahoituksen hankkimiseksi olemaan yhteydessä ELY-keskukseen.²⁰¹ ESR-rahoitus on Euroopan sosiaalirahasto, jonka ensisijaisena painopisteenä on auttaa epäedullisessa asemassa olevia ihmisryhmiä työllistymään.²⁰² Kaupungin Tilakeskuksen vastaus Lapinlahden sairaalan vuokraamisesta yhdistyksille oli kielteinen ja päätöstä perusteltiin sisäilmaongelmilla.²⁰³ Tilakeskuksen toimitilapäällikkö Markku Metsärannan mukaan tarkoitus oli etsiä vuokraamisen sijaan sairaalalle lopullista ratkaisua. Kaupungin kiinteistöviraston Tilakeskuksen päällikkö Arto Hiltunen oli jo aiemmin todennut rakennusliikkeillä olevan suunnitelmia Lapinlahden suhteen.²⁰⁴ Tilakeskuksen ilmoittaman kielteisen vuokrauspäätöksen kanssa samoihin aikoihin Helsingin kaupunki ja Uudenmaan ELY-keskus myönsivät projektirahoituksen Lapinlahden Lähde -hankkeelle.²⁰⁵ Hankkeen käynnistämisen esteenä oli Tilakeskuksen kielteinen kanta.

¹⁹⁹ Moilanen, Kaisu. HS/Kaupunki 29.11.2013. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002692516.html>.

²⁰⁰ Aalto, Maija. HS/Kaupunki 10.10.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002768212.html>.

²⁰¹ Rautio, Taija. Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry. Historiaa. Osa 4: Lapinlahden Lähteen synty.

²⁰² ESR, Euroopan sosiaalirahasto. <https://www.esr.fi/tietoa>.

²⁰³ Moilanen, Kaisu. HS/Kaupunki 6.5.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002728875.html>.

²⁰⁴ Aalto, Maija. HS/Kaupunki 10.10.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002768212.html>.

²⁰⁵ Pellinen, Tapio. HS/Kaupunki 25.6.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002741156.html>.

3.6.2014 kaupunkisuunnittelulautakunta käsitteli valtuustoaloitteen²⁰⁶, joka koski kaupungin omistamien arvorakennusten säilyttämistä. Lautakunta totesi tavoitteena olevan kaupungin omistuksessa olevien ja muiden arvokiinteistöjen säilymisen edistäminen rakennus- ja maankäyttölain mukaisesti asemakaavoituksella ja suojelumerkinnöin. Lisäksi todettiin tavoitteeksi rakennuksiin soveltuvan käytön etsiminen yhteistyössä eri hallintokuntien kanssa. Lautakunta muistutti asemakaavan kuitenkin vain luovan edellytykset rakennuksen käytölle ja kunnostukselle, mutta se ei velvoita tai pakota siihen. Kaupunkisuunnittelulautakunta katsoi, että yksi keino edistää arvorakennusten käyttöä olisi kaupungin omistuksesta luopuminen ja rakennuksiin soveltuvan uuden käyttötarkoituksen osoittaminen. Erityisesti, mikäli arvorakennuksille ei löydy kaupungin omaa käyttöä, eikä luopuminen ole ristiriidassa kulttuurihistoriallisten arvojen kanssa.

Kaupunkilaisten kukkasipuleiden istutustalkoot Lapinlahdessa saivat julkisuutta lokakuussa 2014. Tapahtumalla tavoiteltiin näkyvyyttä Lapinlahden Lähteen hankkeelle eli mielen hyvinvointia tukevan keskuksen perustamiselle tyhjillään olevalle sairaala-alueelle.²⁰⁷ Kuukautta myöhemmin marraskuussa 2014 uutisoitiin kaupungin myyvän Lapinlahden puistoa rakennusmaaksi rakennusliikkeille. Kiinteistöviraston päällikkö Jaakko Stauffer totesi Helsingin Sanomissa, ettei kaupunki tule korjaamaan Lapinlahden sairaalaa omalla kustannuksellaan. Stauffer näki uusien toimisto- tai asuinrakennusten rakentamisen Lapinlahteen mahdollisena ja tonttimaan myynnin tarkoituksena oli sitouttaa alueen tuleva ostaja sairaalarakennuksen korjaukseen.²⁰⁸ Pro Lapinlahti ry:n puheenjohtaja Katja Liuksiala ja Lapinlahden Lähde -hankkeen projektijohtaja Jaana Merenmies reagoivat Lapinlahden uudisrakennus- ja myyntisuunnitelmiin mielipidekirjoituksella²⁰⁹, jossa he ilmaisivat huolensa kulttuurihistoriallisten arvojen ohittamisesta kaupanteossa. Liuksiala ja Merenmies muistuttivat Lapinlahden Lähde -hankkeen olevan sopusoinnussa Helsingin kaupungin *Strategiaohjelma 2013–2016* lueteltujen arvojen kanssa.²¹⁰ Strategiaohjelmassa luetellaan kaupungin arvoiksi muun muassa asukaslähtöisyys, ekologisuus, oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, taloudellisuus, osallisuus, osallistuminen ja yrittäjämönteisyys. Liuksiala ja Merenmies kysyivät: ”Eikö kaupunki arvosta Lapinlahtea ja näe, miten kaupungille jätetty

²⁰⁶ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 3.6.2014. Pöytäkirja 17/2014, § 182.

²⁰⁷ von Herzen, Anna. HS/Kaupunki 19.10.2014. <https://www.hs.fi/ihtiset/art-2000002770429.html>.

²⁰⁸ Hakkarainen, Kaisa. HS/Kaupunki 20.11.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002779145.html>.

²⁰⁹ Merenmies, Jaana & Liuksiala, Katja. HS/Mielipide 11.12.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002784485.html>.

²¹⁰ Helsingin kaupunki 25.3.2013. Strategiaohjelma 2013-2016, 3.

aloite Lapinlahden Lähteestä toteuttaisi Helsingin kaupunkistrategiaa muun muassa lisäämällä yritystoimintaa ja vähentämällä ongelmia, kuten työttömyyttä, nuorten syrjäytymistä ja muita mielen hyvinvoinnin uhkatekijöitä?”²¹¹

Alkuvuodesta 2015 kaupunginhallitus hyväksyi Lapinlahden sairaalan säilyttävien korjausten hankesuunnitelman 6 850 000 euron (alv. 0 %) enimmäishinnalla. Tällä lähes seitsemän miljoonan euron summalla tavoiteltiin sairaalarakennuksen suurempien vaurioiden estämistä. Korjattavaksi suunniteltiin rakennuksen ulkovaipat, vesikatot, rappaukset ja ikkunat. Korjausrahat mahdutettiin kaupungin kymmenen vuoden investointisuunnitelman puitteisiin ja sijoitettavat rahat arvioitiin saatavan takaisin esimerkiksi rakennusten myynnin yhteydessä. Hankkeesta vastaisi Tilakeskus, jonka tuli kaupunginhallituksen päätöksellä selvittää myös mahdollisuuksia edistää Lapinlahden kiinteistön tai sen osien väliaikaista vuokraamista.²¹²

Valmisteilla olevassa Helsingin yleiskaavassa tavoiteltiin kaupungin voimakasta kasvua 860 000 asukkaan kaupungiksi vuoteen 2050 mennessä, mikä tarkoitti noin 250 000 uutta kaupunkilaista. Linjaus merkitsi asuntotuotannon tehostamista ja tehokkaampaa tiivistyvän kaupunkirakenteen toteuttamista. Yleiskaavaluonnoksessa rakentamiseen otettaisiin maa-alueita sekä kaupungin viheralueista että tiivistettäisiin vanhoja asuinalueita. Helsingissä syntyi ympäristökiistoja kaupungin viheralueiden leikkaussuunnitelmista. Myös Lapinlahden sairaalaluiston eteläreuna esiintyi yleiskaavaluonnoksessa mahdollisena lisärakentamiskohteena.²¹³

Helmikuussa 2015 Pro Lapinlahti ja Suomen keskeiset mielenterveysseurat julkaisivat lehdistötiedotteen, jossa kerrottiin Lapinlahden Lähde -hankkeen käynnistämisen olevan kiinni vain ja ainoastaan Helsingin Tilakeskuksesta ja kiinteistövirastosta. Tiedotteesta lähetettiin kopio kaikille Helsingin kaupunginvaltuutetuille.²¹⁴ Pian tämän jälkeen kuusitoista valtuutettua allekirjoitti valtuustoaloitteen²¹⁵, jossa vedottiin kaupungin poliittisiin päättäjiin puoltamaan Lapinlahden Lähteen visiota. Aloitteen allekirjoittajien mukaan Lapinlahden Lähde toteuttaisi *Helsingin kaupunkistrategia 2013–2016* mukaista visiota tarjoamalla

²¹¹ Merenmies, Jaana & Liuksiala, Katja. HS/Mielipide 11.12.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002784485.html>.

²¹² Helsingin kaupunki. Kaupunginhallitus 19.1.2015. Pöytäkirja 3/2015. § 83.

²¹³ Laita, Samuli. HS/Kaupunki 15.12.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002785574.html>.

²¹⁴ Rautio, Taija. Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry. Historiaa. Osa 4: Lapinlahden Lähteen synty.

²¹⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 18.8.2015. Pöytäkirja 16/2015. Asia/13. § 216.

yhteisöllisen toimintaympäristön, jossa taide, liiketoiminta, kansalaislähtöisyys, työllisyys, yhdenvertaisuus, osallisuus, tapahtumat ja palvelut luonnonläheisessä ympäristössä edistäisivät asukkaiden hyvinvointia. Valtuutetut muistuttivat myös asemakaavasta, joka ohjasi alueen käyttöä terapiatyötä palveleviin sosiaali- ja terveysalan toimintoihin sekä näihin liittyviin tuetun asumisen muotoihin. Kaupungin jo aiemmin tekemällä päätöksellä rakennuksiin sai sijoittaa yleisölle avoinna olevia kahvila- ja/tai muita kulttuurialan toimintoja rakennusten historialliseen luonteeseen sopivalla tavalla. Aloitteessaan valtuutetut ehdottivat, että kaupunginhallitus selvittäisi, minkälaisia mahdollisuuksia kaupungilla olisi toteuttaa Lapinlahden Lähde -hanke yhteistyössä hankkeen toimijoiden kanssa, neuvotella Sitran kanssa rahoitusmallista ja sijoittajien hankinnasta. Haluttiin myös selvitys Lapinlahden sairaalaa varten mahdollisesti perustettavasta kiinteistöyhtiöstä tai säätiöstä.²¹⁶

Helsingin kaupunki päätti vuokrata Lapinlahden sairaalan tilat väliaikaisesti puoliksi Suomen Mielenterveys ry:lle ja Osuuskunta Lapinlahden tilajakamolle vuoden mittaisella vuokrasopimuksella joulukuun 2015 alusta alkaen. Rakennuksen eteläsiiven vuokralaiseksi tuli Suomen Mielenterveys ry, joka avasi rakennukseen myös kahvilan.²¹⁷ Lapinlahden tilajakamo vuokrasi sairaalan pohjoissiiven, mistä se vuokrasi yli sata työhuonetta eteenpäin muun muassa kirjailijoista, kuvataiteilijoista, muusikoista, käsityöläisistä ja tutkijoista koostuvalle jäsenistölleen.²¹⁸ Vuoden 2016 aikana Lapinlahden Lähteellä järjestettiin noin kaksisataa erilaista tapahtumaa, joissa vieraili arviolta 60 000 ihmistä. Kaupunkilaiset ja turistit alkoivat löytää tiensä Lapinlahteen; kahvilaan, taidegallerioihin, Mental Museumiin, hävikkiruokaravintolaan, käsitöitä ja kierrätystavaraa myyvään puotiin, sairaalan historiaa esitteleville opastetuille kierroksille, linturetkille, puistoon piknikille tai muuten vain oleilemaan meren äärelle.²¹⁹

4.3 Vuodet 2017–2020: Ideakilpailulla uusi omistaja?

Kevään 2017 kuntavaalien jälkeen puolueiden suuruusjärjestys Helsingin kaupunginvaltuustossa pysyi edelleen samana. Neljä suurinta olivat: kokoomus, vihreät, Sdp

²¹⁶ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 18.8.2015. Pöytäkirja 16/2015. Asia/13. § 216.

²¹⁷ Salmela, Marja. HS/Kotimaa 30.11.2015. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002869731.html>.

²¹⁸ Helsingin Sanomat. Kaupunki 9.12.2015. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002871733.html>.

²¹⁹ Aalto, Maija. HS/Kaupunki 21.5.2017. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005352031.html>.

ja vasemmistoliitto. Uuden valtuustokauden myötä tehtiin vuosille 2017–2021 uusi kaupunkistrategia: ”Maailman toimivin kaupunki”. Kuntavaalien ja uuden kaupunkistrategian lisäksi Helsingissä toteutettiin vuonna 2017 suuri organisaatiomuutos johtamisjärjestelmän muutoksineen, jossa siirryttiin yli kolmestakymmenestä virastosta neljään toimialaan. Toimialalautakuntia alkoivat johtaa ammattijohtajat, kaupunginjohtajan sijaan pormestari ja apulaiskaupunginjohtajan paikan korvasivat neljä apulaispormestaria. Pormestarin valta kasvoi uudessa järjestelmässä suuremmaksi kuin kaupunginjohtajilla oli aiemmin ollut ja apulaispormestareiden valta väheni verrattuna apulaiskaupunginjohtajan rooliin. Kaupunkiympäristölautakunta linjasi alueellisen osallisuuden vahvistamisesta ja organisaatiomuutoksen toivottiin parantavan kaupunkilaisten osallisuuden mahdollisuuksia.²²⁰ Helsingin pormestari Jan Vapaavuori kuvasi organisaatiomuutoksen vallanjakoa seuraavasti:

Kun uudistuksen yhtenä – olkoonkin hieman naiivina – lähtökohtana oli erottaa valmistelu ja päätöksenteko toisistaan, pormestarin asema vahvistui vielä entisestään. Hänestä tuli kaupungin 39 000 työntekijästä ainoa, joka edustaa näitä molempia ja vieläpä siten, että hänellä on sekä valmisteluun että päätöksentekoon isommat natsat kuin kenelläkään muulla. On selvää, että tämä aiheuttaa poliittisviritteisessä ympäristössä valtavasti kipuilua.²²¹

Tammikuussa 2017 Helsingin kulttuuri- ja kirjastolautakunta palkitsi Lapinlahden sairaalan yhteisöllisen kulttuurikäytön *Vuoden 2016 kulttuuriteko* -palkinnolla.²²² Maaliskuussa 2017 Suzan Ikävalko (vihr) ja 47 muuta kaupunginvaltuutettua jättivät valtuustoaloitteen, missä todettiin Lapinlahden vuokralaisten toiminnan olevan monin osin yhteneväiset Helsingin uusimman kaupunkistrategian kanssa. Vuokralaisten pitkäjänteinen kehittämistyö tiedettiin kuitenkin vaikeaksi yksivuotisen, päättymässä olevan vuokrasopimuksen turvin. Valtuutetut ehdottivat kaupungin selvittävän, miten sairaala-alueita voitaisiin edelleen kehittää kaupunkilaisille avoimena kohteena ja samalla tulisi selvittää nykyisten ja uusien vuokralaisten toiminnan jatkumisen edellytykset. Aloitteessa nostettiin esiin Lapinlahden puistoalue, minkä todettiin palvelevan viheralueena myös Ruoholahden ja Etu-Töölön kaupunginosien asukkaita, joilla oli vain vähän virkistyspinta-alaa asukasta kohden tai se oli yhä vähenemässä tehokkaan rakentamisen seurauksena. Valtuutetut muistuttivat, että jatkossa kaavoituksessa otettaisiin huomioon viheralueiden verkosto ja palveluiden kehittäminen

²²⁰ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.9.2017. Pöytäkirja 6/2017. Asia/5. § 84.

²²¹ Vapaavuori 2022, 45.

²²² Oksanen, Kimmo 2017. HS/Kaupunki 24.1.2017. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005059030.html>.

kokonaisuuteena (VISTRA II, 2016), jolloin Lapinlahden sairaalapuisto hahmotettaisiin osaksi Seurasaarenselän rantavyöhykettä, Länsipuiston eteläisimmäksi osaksi. Länsipuisto puolestaan nähtiin läntisimmäksi Helsingin *vihersormista*, joilla tarkoitetaan meren sinisestä ”kämmenestä” mantereen metsiin ja puistoihin ulottuvia sormimaisia vihervyöhykkeitä.²²³

Kaupunkiympäristölautakunnan vastaus Suzan Ikävälkon ja 47 muun valtuutetun aloitteeseen viittasi kaupunginvaltuuston ja -hallituksen poliittiseen linjaukseen, jonka mukaan kaupunki pyrkii omistajastrategiassaan luopumaan rakennuksista, joissa ei harjoiteta kaupungin omaa toimintaa eikä tiloille ole omaa käyttöä. Päätöksessä viitattiin siihen, että aiemmin tehtyjä poliittisia päätöksiä voivat muuttaa vain poliittiset päättäjät itse. Sairaalarakennusten vuokralaisten toiminta katsottiin luonteeltaan väliaikaiseksi, eikä vuokralaisilta peritty vuokra vastannut kaupungin tilaohjeita. Rakennuksille haettaisiin kilpailumenettelyn kautta uusi omistaja, jolla olisi visio alueen ja rakennusten uudesta käytöstä. Tämän jälkeen laadittaisiin asemakaavamuutos. Puisto pyrittäisiin edelleen säilyttämään mahdollisimman avoimessa käytössä. Valtuutettu Tuomas Rantanen (vihr) esitti Silvia Modigin (vas) kannattamana, että Lapinlahden ideakilpailun rinnalla selvitettäisiin ”nollavaihtoehto”, jossa kaupunki kunnostaisi sairaalarakennukset minimitasoisesti ja vuokraisi rakennukset investoinneilla syntyvällä vuokratasolla. Esitetylle nollavaihtoehdolle antoivat mahdollisuuden kaikki muut paitsi kokoomuksen edustajat. Äänestystuloksen 8-4 jälkeen ”nollavaihtoehdon” selvitystyö päätettiin käynnistää.²²⁴

Sairaalarakennuksen minimitasoisen kunnostamisen kustannusarvio liikkui 7,6–9,6 miljoonan euron välillä. Projektipäällikkö Juhani Linnosmaa Helsingin kaupunkiympäristön toimialalta totesi, että mikäli kaupunki remontin toteuttaisi, nousisivat samalla myös vuokralaisten vuokrat moninkertaisiksi. Pro Lapinlahti ry:n puheenjohtaja Katja Liuksiala näki kohtuuttomana, että vuosien ajan tyhjillään olleen kiinteistön ilkivaltatuhot ajalta ennen nykyisiä vuokralaisia sisällytettäisiin myös remonttikustannuksista kohoaviin vuokriin. Liuksiala muistutti ilkivallan loppuneen nykyisten toimijoiden saapumisen myötä. Lisäksi vuokralaiset olivat myös itse tehneet korjauksia kiinteistössä. Vuokralaiset ehdottivat järjestelyä, missä kaupungin minimitasoisen remontin jälkeen nykyiset toimijat sitoutuisivat

²²³ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 29.8.2017. Pöytäkirja 4/2017. Asia/7. § 63.

²²⁴ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 29.8.2017. Pöytäkirja 4/2017. Asia/7. § 63.

pitkän vuokrasopimuksen turvin tekemään Museoviraston valvonnan alla hidasta remonttia, jolloin korjauskustannukset pienenisivät esitetystä kustannusarviosta.²²⁵

Marraskuussa 2018 Suomen Mielenterveysseuran Lapinlahden Lähde ja Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo vuokralaisineen järjestivät ”Muuri Lapinlahden puolesta” -mielenilmauksen, jolla haluttiin vaikuttaa kaupungin poliittisiin päättäjiin Lapinlahden nykyisten vuokralaisten toiminnan jatkumisen puolesta.²²⁶ Joulukuussa 2018 kaupunki irtisanoi Lapinlahden Lähteen ja Lapinlahden tilajakamon vuokrasopimukset, koska yhteisymmärrystä kaupungin ehdottamasta uudesta vuokratasosta ei syntynyt. Lapinlahden sairaala-alueen tuli olla tyhjä 1. heinäkuuta 2019.²²⁷

Asemakaavan mukaan Lapinlahden sairaala-alue oli merkitty päärakennuksen ja saunarakennuksen osalta YS/s-alueeksi, mikä tarkoittaa sellaista sosiaalitoimen ja terveydenhuollon rakennusten korttelialuetta, jolla on valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia arvoja. Sairaalapuisto rakennuksineen oli arvioitu historiallisen sairaalakokonaisuuden puistoalueeksi, joka on historiallisesti, puutarhakulttuurinsa osalta, maisemallisesti ja kasvillisuudeltaan arvokas (VP/s -alue). Lapinniemen edustan vesialue nähdään osana sairaalakokonaisuuden maisemaa ja se on merkitty W/s-alueeksi.

Asemakaavasuojelelussa arvioitiin alueen historiallinen, kaupunkikuvallinen, virkistysellinen ja maisemallinen kokonaisuusarvo.²²⁸ Arvioinnin pohjaksi oli vuonna 2000 tehty kaupungin tilaamana *Lapinlahden sairaalan puistoalueen historiallinen selvitys*²²⁹ ja vuonna 2004 *Lapinlahden sairaalan puistoalueen suojelutavoitteet ja jatkosuunnittelun ohjeistus*²³⁰.

Kaupungin uusissa suunnitelmissa Lapinlahden aluetta ei ollut enää tarkoitus rajata sosiaalitoimen ja terveydenhuollon käyttöön, vaan ideakilpailun voittajaehdotuksen pohjalta laadittaisiin asemakaavan muutos. Kaupunki oli valmis myymään tai vuokraamaan Lapinlahden sairaalan ja sitä ympäröivät alueet. Vuokraus sillä ehdolla, että vuokraaja kustantaisi itse sairaalan korjauskustannukset. 11.12.2018 kaupunkiympäristölautakunta hyväksyi Lapinlahden sairaala-alueen suunnitteluperiaatteet asemakaavan muutoksen

²²⁵ Oksanen, Kimmo. HS/Kaupunki 26.10.2018. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005878263.html>.

²²⁶ Pajuriutta, Satu. HS/Kaupunki 17.11.2018. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005902877.html>.

²²⁷ Oksanen, Kimmo. HS/Kaupunki 27.12.2018. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005948204.html>.

²²⁸ Helsingin kaupunginsuunnitteluvirasto. Asemakaavaosasto 2011: 12046.

²²⁹ Hemgård ym. 2002. Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2002:7.

²³⁰ Hemgård 2004. Helsingin Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä.

pohjaksi. Suunnitteluperiaatteissa määriteltiin valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 2009) suojelun ja tulevan täydennysrakentamisen tavoitteet. Suunnitteluperiaatteiden nähtiin olevan linjassa samoihin aikoihin voimaan astuneen (8.11.2018) Helsingin uuden yleiskaavan kanssa ja edesauttavan kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumista.²³¹ Ideakilpailu ohjeineen julkistettiin.

Lapinlahden Lähteen toimintakonsepti oli valittu Suomen ehdokkaaksi Euroopan kulttuuriperintöpalkinnon saajaksi kategoriassa koulutus- ja tietoisuuden lisääminen. Valinnan Suomesta lähetettävästä ehdokkaasta oli tehnyt kulttuuriperintöjärjestö Europa Nostran paikallisyhdistys. Perusteena valinnalle oli 1800-luvulla rakennetun sairaalan historiallisen miljööän muuttaminen avoimeksi henkisen hyvinvoinnin keskuksi sekä luonto- ja kulttuuriarvoiltaan ainutlaatuisen sairaala-alueen suojelun edistäminen. Euroopan kulttuuriperintöpalkinnot ovat kulttuuriperintöalan korkein kunnianosoitus Euroopassa.²³² Lapinlahden sairaalan vuokralaiset eivät ymmärtäneet, miksi kaupunki halusi etsiä ideakilpailulla ajatuksia alueen käytölle, kun valmis idea alueen käytölle oli jo olemassa.

Kaupunkiympäristölautakunta käsitteli 22.1.2019 kaupunginvaltuutettu Mai Kivelän (vas) ja 17 muun valtuutetun valtuustoaloitetta, joka koski terveyttä edistävän luonnon monimuotoisuuden lisäämistä kaupunkiympäristössä. Aloitteessa todettiin Suomen sitoutuneen luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseen, joten myös kaupunkien tulisi osaltaan toimia elinympäristöjen säilyttämisen puolesta. Kaupunginvaltuutettujen mukaan monimuotoinen kaupunkiluonto tukee myös kaupunkilaisten henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Valtuutetut ehdottivat, että kaupunki tekisi selvityksen, jonka pohjalta luotaisiin toimenpideohjelma luontokosketuksen ja monimuotoisen luonnon lisäämiseksi kaupungin palveluissa ja arjessa.²³³ Lautakunta kannatti ehdotusta ja totesi esityksen olevan yhteneväinen Helsingin kaupunkistrategia 2017 – 2020 kanssa: ”Helsinki vaalii arvokasta luontoaan ja toimii kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi”²³⁴.

Helsingillä ei ollut kiinteistöstrategiaa, mutta vuonna 2019 kaupunkiympäristölautakunta katsoi tärkeäksi, että kaupungilla sellainen olisi. Kaavoituksen ja maankäytön suunnittelulla

²³¹ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 11.12.2018. Pöytäkirja 35/2018. Asia/3. § 645.

²³² Huusko, Jukka. HS/Kulttuuri 9.1.2019. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005960247.html>.

²³³ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 5.2.2019. Pöytäkirja 4/2019. Asia/3. § 55.

²³⁴ Helsingin kaupunkistrategia 2017 – 2020, 46.

arvioitiin voitavan varmistaa toimitilojen toteutusedellytyksiä ja tiloista luopumisten nähtiin linkittyvän vahvasti maankäytön suunnitteluun. Lautakunta totesi, että tilojen omistamista tulisi jatkossa tarkastella aiempaa kriittisemmin, eikä rakennusten omistaminen olisi itseisarvo. Tavoitteeksi otettiin tilojen tehokas käyttö kaupungin eri tarpeisiin kustannustehokkaimmalla tavalla.²³⁵

Kaupunginvaltuutettu Pentti Arajärvi (sd) ja 17 muuta valtuutettua jättivät 5.2.2019 valtuustoaloiteen: ”Aloite Lapinlahden sairaala-alueen säilyttämisestä yleishyödyllisessä käytössä”²³⁶, jonka mukaan Helsingin kaupungin kiinteistöpolitiikan lähtökohtana ei voi olla vain rakennuksista eroon pääseminen ja tarvittaessa kaavamuutos tämän mahdollistamiseksi. Aloitteen allekirjoittaneet näkivät Lapinlahden sairaala-alueen luonteen säilyttämisen ja peruskorjaamisen olevan osa Helsingin ja valtakunnallista kaupunkikulttuurista vastuuta. Valtuutetut esittivät Lapinlahden rakennusten säilyttämistä kokonaisuudessaan kaupungin omistuksessa ja alueen vuokraamista sellaiselle yleishyödylliselle yhteisölle tai säätiölle, joka sitoutuisi säilyttämään rakennukset ja puiston asemakaavassa määritellyn suojelun vaatimalla tavalla. He viittasivat myös Helsingin kaupunkistrategiassa mainittuun visioon: ”hauskempi Helsinki”, ja toivoivat kiinteistökehittämisen tavoitteiden ja yhteiskunnallisen vastuun välisen ristiriidan ratkaisemista.²³⁷ Tavoitteekseen valtuutetut ilmoittivat Lapinlahden alueen säilyttämisen kaupunkilaisille avoimena puistona ja hyvinvointia edistävänä toimintakeskuksena. Puiston luontoarvojen ja rakennusten säilymisen he arvioivat toteutuvan parhaiten säilyttämällä asemakaavan määritelmät Lapinlahdesta myös jatkossa yleisten rakennusten korttelialueena (kaavamerkintä Y), vaikka sairaalatoiminta olikin päättynyt.²³⁸

Kaupunkiympäristölautakunnan vastauksessa 19.4.2019 edellä mainittuun aloitteeseen todettiin joulukuussa 2018 päätetyn hakea ideakilpailulla sairaalarakennuksille uusi omistaja tai vuokralainen, jonka visio alueesta vastaisi kaupungin tavoitteita.

Kaupunkiympäristölautakunta mainitsi lisäksi, että kilpailun säännöt mahdollistaisivat myös yleishyödyllisten toimijoiden kilpailuun osallistumisen. Tulevaisuudessa tilojen vuokraamiselta alle markkinahinnan välttyttäisiin teettämällä ulkopuolisella arvioitsijalla markkinaehtoinen vuokranmääritys.²³⁹

²³⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 5.2.2019. Pöytäkirja 4/2019. Asia/3. § 55.

²³⁶ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 19.3.2019. Pöytäkirja 8/2019. Asia/4. § 147.

²³⁷ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 19.3.2019. Pöytäkirja 8/2019. Asia/4. § 147.

²³⁸ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 19.3.2019. Pöytäkirja 8/2019. Asia/4. § 147.

²³⁹ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 16.4.2019. Pöytäkirja 12/2019. Asia/17. § 189.

Ideakilpailun toiseen vaiheeseen pääsi neljästä ehdotuksesta kaksi: ”Lapinlahden kevät” ja ”Lapinlahti 360”. Näiden takaa löytyvät ryhmittymät olivat taustoiltaan hyvin erilaisia. ”Lapinlahden kevät” nimimerkin muodostivat Pohjoismaiden suurin kiinteistösijoitusyhtiö NREP Oy, joka on liikehuoneistojen, hotellien, toimistojen ja logistiikkatilojen kehittämiseen erikoistunut toimija, sekä yritysjärjestelyihin erikoistunut maailmanlaajuinen konsulttiyhtiö Oaklins Merasco Oy. Kilpailuehdotuksen suunnittelijoita olivat suomalainen Ark-Byroo -ryhmä, Arkkitehtitoimisto OPUS Oy ja Arkkitehdit Soini & Horto Oy.²⁴⁰ ”Lapinlahti 360” -nimimerkin takana olivat sosiaaliseen asuntotuotantoon erikoistunut kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja rakennuttava suomalainen Y-Säätiö yhdessä Lapinlahden vuokralaisten Lapinlahden Lähteen ja Lapinlahden tilajakamon kanssa sekä ajatuspaja Demos Helsinki. ”Lapinlahti 360” -ehdotuksen suunnittelijoina olivat arkkitehtitoimisto Livady, Planetary Architecture research studio ja A-Insinöörit Oy. Ryhmässä oli mukana myös tulevaisuuden asumiseen erikoistunut, muun muassa yhteisöllistä asuntorakennuttamista toteuttanut Suomen Settlementiasuntojen toimitusjohtaja Kimmo Rönkä.²⁴¹

Kansalaisliike ideakilpailun ympärillä kiihtyi. Ohjaaja ja valokuvaaja Klaus Welpin ”Lapinlahti 360:n puolesta” -videolla Helsingin kaupunkisuunnitteluun ottivat kantaa muun muassa ulkoministeri Pekka Haavisto, presidentti Tarja Halonen sekä joukko nimekkäitä kulttuurivaikuttajia näyttelijä-, muusikko- ja kirjailijakentältä.²⁴² Samoihin aikoihin Helsingin kaupunkia johtavat pormestarit olivat julkisesti ilmiriidoissa kaupungin johtamisesta.²⁴³ Tammikuussa 2020 Lapinlahden sairaala-alueen kilpailussa tapahtui uusi käänne, kun Y-Säätiö vetäytyi hallituksensa päätöksellä pois ideakilpailusta, koska ei ollut yrityksistään huolimatta onnistunut saamaan muita taloudellisia vastuunkantajia Lapinlahti-hankkeelleen. Y-Säätiön hallitus arvioi taloudellisen riskin liian suureksi, sillä sen toiminnan ydintä oli kohtuuhintaisten asuntojen hankkiminen ihmisille. Kilpailun toiseen vaiheeseen jäi jäljelle vain yksi kilpailuehdotus.²⁴⁴

Helsingin Sanomien pääkirjoittaja totesi 21.1.2020 kaupunkilaisten seuraavan tarkasti Lapinlahden sairaala-alueen päätöksiä, koska kyse oli Helsingin kaupungin eli

²⁴⁰ Rantavaara, Minja. HS/Kaupunki 9.10.2019. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006267075.html>.

²⁴¹ Parikka, Valtteri & Hakkarainen, Kaisa. HS/Kaupunki 20.9.2019. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006042754.html>.

²⁴² Rantavaara, Minja. HS/Kaupunki 9.10.2019. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006267075.html>.

²⁴³ Sirén, Ines & Silfverberg, Kalle. HS/kaupunki 2.10.2019. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006258543.html>.

²⁴⁴ Oksanen, Kimmo. HS/Kaupunki 17.1.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006375688.html>.

veronmaksajien, asukkaiden omaisuudesta. Pääkirjoittaja arvioi suunnitelman Lapinlahden sairaalasta hotellina huonoksi: ”Ei ole soveliasta sulkea perinteikästä arvokiinteistöä, Lapinlahden sairaalaa, sen nykyisiltä omistajilta, kaupunkilaisilta”²⁴⁵. Helmikuussa 2020 Suomen Mielenterveys MIELI ry ja Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo esittivät ehdotuksensa uudesta rahoitusmallista yleishyödyllisen toiminnan jatkamiseksi Lapinlahdessa. ”Kaikkien Lapinlahti” -ehdotuksessaan Helsingin kaupunki liittyisi vähemmistöosakkaana perustettavaan kiinteistöyhtiöön, jonka muut osakkaat olisivat säätiöitä. Yhteistyökumppaneiksi mainittiin Demos Helsinki, Svenska Kulturfonden, Folkhälsan, Suomen Latu, Helen Oy ja Metropolia-ammattikorkeakoulu.²⁴⁶

Lapinlahden sairaala-alueen ideakilpailun voittajaksi julkistettiin 18.3.2020 ”Lapinlahden kevät”, jonka olivat laatineet NREP Oy, Oaklins Merasco Oy sekä arkkitehtitoimistot Ark-Byroo Oy, Arkkitehtitoimisto OPUS Oy ja Arkkitehdit Soini & Horto Oy. Ehdotuksessa sairaalan päärakennukseen suunniteltiin avattavaksi Tove Janssonin kotimuseo, hostelli, työtiloja sekä muita palveluja. Suunnitelmassa puisto säilyisi kaikille avoimena.²⁴⁷

Länsiväylän viereen tontin eteläreunaan lohkottaisiin puistosta alue rakennettavalle hotellille ja kahdelle palveluasuntorakennukselle. Hotelli esitettiin samalla melumuurina Länsiväylältä puistoon kantautuvalle melulle.²⁴⁸ Kaupunkiympäristön toimialajohtaja Mikko Aho julisti ehdotuksen kilpailun voittajaksi, mutta tämä ei vielä tarkoittanut ehdotuksen toteuttamista. Poliittisessa päätöksenteossa viimeinen sana on poliittisilla päättäjillä.²⁴⁹

MIELI Suomen Mielenterveys ry:n kehitysjohtaja Kristian Wahlbeck toivoi Lapinlahden sairaalan säilyvän julkisessa omistuksessa. Hän muistutti Suomen Mielenterveysseuran noin 120 vuoden historiallisesta jatkumosta Lapinlahden sairaalassa.²⁵⁰ Yhdistys perustettiin Lapinlahdessa 19.1.1897 ylilääkäriin A. T. Saelanin johdolla sairaalasta kotiutettujen potilaiden turvaksi nimellä: ”Skyddsöreningen för Sinnessjuka – Turvayhdistys mielenvikaisia varten”. Vuonna 1919 nimi muutettiin ”Sielunterveysseuraksi”, vuonna 1939 ”Hermo- ja mielitautien vastustamisyhdistykseksi”, sotien jälkeen vuonna 1952 siitä tuli ”Suomen Mielenterveysseura” ja vuodesta 2019 yhdistys on toiminut nimellä ”MIELI

²⁴⁵ Helsingin Sanomat /Pääkirjoitus 21.1.2020. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006378921.html>.

²⁴⁶ Oksanen, Kimmo. HS/Kaupunki 20.2.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006414033.html>.

²⁴⁷ Oksanen, Kimmo. HS/Kaupunki 18.3.2010. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006443984.html>.

²⁴⁸ Rantavaara, Minja. HS/Kaupunki 15.4.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006474647.html>.

²⁴⁹ Oksanen, Kimmo. HS/Kaupunki 17.1.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006375688.html>.

²⁵⁰ Rantavaara, Minja. HS/Kaupunki 15.4.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006474647.html>.

Suomen Mielenterveys ry”²⁵¹. Yhdistyksen tarkoitus määriteltiin perustamisvuonna 1897 1 § seuraavasti:

Etupäässä suojeluksen ja hoidon antaminen varattomille mieliviasta parantuville ja parantuneille, etenkin auttamalla heitä uudelleen pääsemään kansalaiselämään, hankkimaan heille sopivia asuntoja, joissa he ovat tarkastuksen alaisina, ja perustamalla heitä varten omia turvalaitoksia eli suojakoteja, niin pian kuin yhdistyksen varat siihen riittävät, sekä taistelevina epäluuloja vastaan, joilla mielivikaisia ja hoitolaitoksia kohdellaan sekä levittämällä tietoa pikaisen avun tarpeellisuudesta sairastuneille.²⁵²

Keskusteluun liittyi myös Helsinki-Seura ry, joka tarkastelee kaupungin kehittämistä menneisyyden, nykypäivän ja tulevaisuuden perspektiivissä. Seura pyrkii levittämään tietoa pääkaupungista ja vaalimaan Helsingin kaupunkikulttuuria.²⁵³ Seuran aloitteessa 27.5.2019 vaadittiin Lapinlahden sairaala-alueen suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) säännösten nojalla. Seura esitti kohteen asettamista vaarantamiskieltoon päätöksen valmistelun ajaksi. Esityksen perustana olivat kulttuuriperinnön asiantuntijoiden näkemykset Lapinlahden sairaala-alueesta kansallisesti arvokkaana, ainutlaatuisena ja erityissuojelua vaativana kokonaisuutena.²⁵⁴ Seura arvioi, ettei nykyinen suojelu ollut riittävää jäljellä olevan Lapinlahden sairaalapuiston säilymisen ja kokonaisuuden kannalta. Erityistä huolta herätti ideakilpailuun liittyvä puistoalueelle rakentamisen uhka.²⁵⁵

Helsinki-Seuran aloitteessa otettiin kantaa myös osallisuuskysymykseen. Seura totesi kaupunkiympäristölautakunnan hyväksyneen kilpailuohjelman ja asemakaavamuutoksen suunnitteluperiaatteet syksyllä 2018, jolloin kaupunkilaisten ja osallisten mahdollisuus vaikuttaa alueen kehittämiseen oli mahdollista ensimmäisen kerran vasta jo voittaneen kilpailuehdotukseen perustuvan asemakaavan muutosehdotuksen valmistelun yhteydessä. Yhdistys pelkäsi, ettei kilpailuohjelmassa haluttu ymmärtää puistoa sairaalarakennuksiin kiinteästi kuuluvaksi maisemalliseksi kokonaisuudeksi, vaan altistaa puisto merkittäville muutoksille uudella asemakaavalla. Helsinki-Seuran lisäsuojeluesitys sisälsi kattavan

²⁵¹ MIELI Suomen Mielenterveys ry. 22.6.2023. <https://mieli.fi/mieli-ry/historia/>.

²⁵² Sarvilinna 1938, 609.

²⁵³ Helsinki-Seura ry. <https://helsinkiseura.fi>.

²⁵⁴ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 21.4.2020. Pöytäkirja 12/2020. Asia/6. § 219.

²⁵⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 21.4.2020. Pöytäkirja 12/2020. Asia/6. § 219.

kuvauksen Lapinlahden sairaala-alueen historiasta, kulttuurihistoriallisesta merkityksestä ja luontoarvoista. Aloitteessa todettiin Lapinlahden alueen olevan edelleen elävissä käytössä ja lähialueiden asukkaiden lisäksi koululais-, päiväkotij- ja partiolaisryhmät hyödynsivät sitä lähes päivittäin oppimateriaalina ja retkikohteenaan.²⁵⁶

Kaupunkiympäristölautakunta käsitteli Helsinki-Seuran aloitteen vuotta myöhemmin 12.5.2020 ja totesi, ettei puisto tarvitse lisäsuojelua ja arvioi voimassa olevan suojelun riittävän. Lautakunnan kanta oli, että rakennussuojelulaki ja nykyinen asemakaava turvaisivat Lapinlahden rakennusten ja puistoalueen säilymisen. Se ei katsonut suojelun laajentamista eikä vaarantamiskieltoa tarpeelliseksi, mikä oli myös Museoviraston kanta.²⁵⁷

Lapinlahden sairaala-alueen ideakilpailun arviointiryhmän jäsen, Museoviraston osastonhoitaja Mikko Härö kertoi Helsingin Sanomien haastattelussa pitävänsä ”vedätyksenä” voittajaehdotuksen esitystä viisikerroksisesta hotellista melumuurina. Härö toivoi alueen kehittämisen rakentuvan pikemminkin yhteisöllisyyden ja alueen oman kulttuuriperinnön varaan. Hän totesi kilpailun voittajasuunnitelmassa kaupallisen toiminnan korostuvan yhteisöllisen toiminnan kustannuksella.²⁵⁸ Kaupunkiympäristölautakunnan varapuheenjohtaja Risto Rautava (kok) yllättyi Härön esittämästä arvostelusta ja huomautti rakennussuojelun kuuluvan Museovirastolle, ja rakennuksethan tulitaiisiin suojelemaan.²⁵⁹ Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa²⁶⁰ 30.4.2020 otettiin kantaa sairaalarakennusten korjauskustannuksiin, jonka arvioitiin olevan noin 15–20 miljoonaa euroa. Pääkirjoittaja toivoi Lapinlahden alueen säilyvän kaupunkilaisille avoimena ja näki hyvinvoinnin ja mielenterveyden edistämisen sekä kulttuurin ja kansalaistoiminnan jatkumisen Lapinlahdessa toivottavana. Risto Rautava (kok) kritisoi 5.5.2020 mielipidekirjoituksessaan Helsingin Sanomien pääkirjoitusta ja hämmästeli Härön jälkikäteen esittämää kritiikkiä voittajaehdotuksesta, koska Härö oli itse ollut ideakilpailun arviointiryhmässä.²⁶¹

Kilpailun voittanutta suunnitelmaa vastaan syntyi laaja kansalaisvastustus. Helsingin Sanomissa sairaala-aluetta puolustavien mielipidekirjoitusten määrä kasvoi räjähdysmäisesti

²⁵⁶ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 21.4.2020. Pöytäkirja 12/2020. Asia/6. § 219.

²⁵⁷ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. Asia/5. § 266.

²⁵⁸ Rantavaara, Minja. HS/Kaupunki 26.4.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006487271.html>.

²⁵⁹ Pajuriutta, Satu. HS/Kaupunki 27.4.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006488312.html>.

²⁶⁰ Helsingin Sanomat /Pääkirjoitus 30.4.2020. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006491360.html>.

²⁶¹ Rautava, Risto. HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496160.html>.

ja sosiaalisessa mediassa Lapinlahden sairaalarakennusten myyntiä nousi vastustamaan arvovaltaisia tahoja ja julkisuuden henkilöitä. Keväällä 2020 kaupunginvaltuuston suurimmista poliittisista ryhmistä ainoastaan kokoomus kannatti yhä NREP Oy:n suunnitelmaa. Sdp, vihreät ja vasemmistoliitto ilmoittivat, etteivät kannata voittajaehdotuksen toteuttamista ainakaan sellaisenaan. Kaupunginvaltuutettu Tuomas Rantanen (vihr) ehdotti, että Lapinlahtea varten perustettaisiin kiinteistöyhtiö ja kaupunki vastaisi peruskorjauksen kustannuksista säilyttäen samalla hallintaoikeuden alueeseen.²⁶²

Kaupunkiympäristölautakunta hylkäsi esityksen Lapinlahden sairaala-alueen varaamisesta NREP Oy:lle 12.5.2020. Alueen käytön edistämistä päätettiin jatkaa selvityshenkilön avulla, jonka tehtäväksi tuli etsiä alueelle laajasti kaupunkilaisten hyväksyttävissä oleva ratkaisu. Kaupunkilaiset olivat vaatineet rakennusten suojeluarvojen säilyttämistä, rakennusten korjaamista, alueen säilymistä luonteeltaan kaupunkilaisille avoimena rakennusten osalta ja koko laajuudeltaan puiston osalta. Toivottiin myös, että sairaala-alueen historiaan nivoutuva mielenterveysyhtiö olisi mahdollista alueella ja kaupunkilaisille avoimen kansalaisjärjestö- ja kulttuuritoiminnan säilyminen tulisi ottaa huomioon. Näiden lisäksi puiston luontoarvot vaadittiin turvattavaksi. Helsingin kaupunki päätti tehdä selvityksen kaupunkikonsernin mahdollisuudesta jäädä rakennusten tai osan rakennuksista omistajaksi esimerkiksi kiinteistöyhtiön turvin. Kilpailun voittajaehdotuksen (NREP) toimijat ja heidän kilpailusuunnitelmansa päätettiin pitää edelleen mukana selvitystyön aikana.²⁶³

Ideakilpailun voittaneen ehdotuksen hylkäämispäätös ei ollut yksimielinen. Kokoomuksen edustajat Atte Kaleva, Laura Rissanen ja Sirpa Asko-Seljavaara tekivät vastaehdotuksia Risto Rautavan (kok) kannattamana. Hylkäämisehdotus asetettiin äänestyksessä vastakkain kokoomusten edustajien vastaehdotusten mukaan muutetun ehdotuksen kanssa. Lapinlahden sairaalarakennusten myyntiä vastustivat sosiaalidemokraattien, vasemmistoliiton ja vihreiden edustajat, perussuomalaisten edustaja äänesti tyhjää. Ainoastaan kokoomuksen edustajat jäivät kannattamaan ehdotuksen hyväksymistä, jolloin laadittu vastaehdotus hävisi äänestyksessä äänin 8 - 4. Kaupunkiympäristön toimialajohtaja Mikko Aho jätti päätöksestä eriävän mielipiteen viitaten ensinnäkin kaupunkistrategiassa olevaan tavoitteeseen luopua tiloista, joita kaupunki ei itse tarvitse ja toisekseen Aho katsoi kilpailun tavoitteineen

²⁶² Bäckgren, Noona. HS/kaupunki 9.5.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006502656.html>.

²⁶³ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. Asia/4. § 265.

perustuneen kaupunginvaltuuston ja kaupunkiympäristölautakunnan yhdessä sovittuihin päätöksiin, ja kilpailuehdotuksen täyttäneen sille asetetut vaatimukset. Kokoomuksen Risto Rautava, Sirpa Asko-Seljavaara, Laura Rissanen ja Atte Kaleva totesivat hylkäämisen olevan kaupungin uskottavuuden ja maineen kannalta vahingollista ja rapauttavan kaupunkiympäristölautakunnan arvovaltaa vastuullisena päätöksentekoaikana Helsingissä.²⁶⁴

Helsingin uudessa johtamismallissa pormestari myös johti kaupunginhallitusta toisin kuin kaupunginjohtaja aiemmin.²⁶⁵ Kesäkuussa 2020 pormestari Jan Vapaavuori (kok) nosti pormestarin erityisoikeudellaan kaupunkiympäristölautakunnan jo kertaalleen hylkäämään NREP Oy:n ”Lapinlahden kevät” kilpailuehdotuksen uudelleen käsittelyyn ohi kaupunkiympäristölautakunnan suoraan johtamaansa kaupunginhallitukseen. Uutta käsittelyä varten kilpailuehdotusta oli muokattu siten, että siinä Helsingin kaupungin ja NREP Oy:n muodostama yhteisyritys omistaisi yhdessä vanhat sairaalarakennukset. Aiemmasta esityksestä poiketen kiinteistöjä ei myytäisi suoraan NREP:lle, vaan kaupungin omistukseen jäisi yhteisyrityksestä noin 10 prosenttia. Tämä omistusosuus syntyisi siten, että kaupunki luovuttaisi sairaala-alueen rakennukset yhtiöön noin miljoonan euron arvoisena apportina. NREP:n uusin suunnitelma sisälsi muutoksia myös hotellin rakennuspaikasta ja lisäksi uudessa esityksessä sairaalarakennukseen sijoitettavasta hostellista luovuttaisiin kokonaan. Uudisrakennusten tonttiluovutus NREP Oy:lle etenisi alkuperäisen esityksen mukaisesti.²⁶⁶

Lapinlahden tapahtumat saivat myös kansainvälistä huomiota, kun yhdysvaltalainen sanomalehti The New York Times uutisoi NREP Oy:n suunnitelmien saamasta vastustuksesta Lapinlahdessa. NREP:n hankkeessa mukana ollut Moomin Characters Oy:n toimitusjohtaja Roleff Kråkström kertoi The New York Timesille, että alkuperäinen syy lähteä hankkeeseen oli ollut arvoteknisten pelastaminen ja avoimen tilan luominen kaupunkilaisille. Hän katsoi, että julkisuuteen rakennettiin vastakkainasettelu suuren pääoman omaavan ”ilkeän kiinteistösijoittajan ja viattoman vastapuolen” välillä.²⁶⁷ Moomin Characters Oy vetäytyi hankkeesta asian politisoiduttua. Kråkströmin mukaan yhtiön toimintaperiaatteisiin oli jo Tove Janssonin ajoista alkaen kuulunut politiikasta erossa pysyminen. Sairaala-alueen kiistaa

²⁶⁴ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. Asia/4. § 265.

²⁶⁵ Vapaavuori 2022, 44.

²⁶⁶ Kangasluoma, Emilia. HS/ Kaupunki 11.6.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006538314.html>.

²⁶⁷ Pajuriutta, Satu & Aaltonen, Joonas. HS/Kaupunki 12.6.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006539890.html>.

hän kuvasi ”absurdiksi farssiksi”, missä poliitikot käyttävät aluetta pelikenttään omien tarkoitusperiensä edistämiseen. The New York Times oli haastatellut myös aktiivista Lapinlahden vuokralaisten puolestapuhujaa, Sdp:n valtuutettu Thomas Wallgrenia. Helsingin Sanomien mukaan Wallgrenin kanta oli, että ylipäättään Moomin Charactersin liittoutuminen kiinteistösijoitusyhtiö NREP Oy:n kanssa oli muumien ja Tove Janssonin perinnön vastaista.²⁶⁸

Kaupunginhallitus käsitteli 22.6.2020 pormestari Jan Vapaavuoren esitystä: ”Lapinlahden sairaala-alueen varaaminen NREP Oy:lle sekä alueen vuokrausperiaatteiden vahvistaminen”. Uudessa äänestyksessä aiempi kaupunkiympäristölautakunnan päätös voitti äänin 9-6, joten ainoastaan kokoomus ja perussuomalaiset puolsivat Vapaavuoren esitystä. Äänestyksen jälkeen kaupunginhallitus hylkäsi pormestarin ehdotuksen ja totesi Lapinlahden osalta edettävän kaupunkiympäristölautakunnan aiemmin tekemän päätöksen mukaisesti. Jan Vapaavuori (kok), Daniel Sazonov (kok), Pia Pakarinen (kok), Terhi Koulumies (kok), Wille Rydman (kok) ja Mika Raatikainen (ps) jättivät päätöksestä eriävän mielipiteen.²⁶⁹ Jan Vapaavuori kuvaili kirjassaan vuonna 2022 poikkeuksellista pormestarin etuoikeuden käyttämisestään Lapinlahden sairaala-alueen päätöksessä seuraavasti:

Kun hanke lopullisesti kaatui kaupunginhallituksessa kesäkuussa 2020, jätin päätökseen eriävän mielipiteen. En tehnyt sitä siksi, että minua olisi harmittanut hyvän suunnitelman kariutuminen. Tällaista sattuu demokraattisessa päätöksentekoprosessissa itse asiassa varsin usein. Syy poikkeukselliseen menettelyyni oli periaatteellisempi. Päättäjien pitää minusta pystyä seisomaan kaikkien taiteen sääntöjen mukaan tehtyjen prosessien takana. Kaupungin linjakas toiminta on tärkeää paitsi tasapuolisuuden myös uskottavuuden näkökulmasta. Helsinki haluaa olla luotettava ja yhteisillä säännöillä pelaava kumppani, ja aivan erityisesti aikana, jolloin investoinneista on maailmalla kova kilpailu. Kyse oli minulle ennen kaikkea yhdessä tekemisen pelisäännöistä.²⁷⁰

Helsingin Sanomien (23.6.2020) pääkirjoittajan mukaan hyvinvoinnin ja mielenterveyden historian olisi hyvä näkyä sairaala-alueen tulevaisuudessa ja siihen olisi yhdistettävissä matkailu-, kulttuuri- ja palveluyrittäjyys. Pääkirjoituksessa arveltiin, että vuonna 2019 noin 380 miljoonan euron positiivisen tuloksen tehneen Helsingin kaupungin pitäisi kyetä

²⁶⁸ Bäckgren, Noona & Pajuriutta, Satu. HS/Kaupunki 17.6.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006544680.html>.

²⁶⁹ Helsingin Kaupunki. Kaupunginhallitus 22.6.2020. Pöytäkirja 24/2020. Asia/27. § 401.

²⁷⁰ Vapaavuori 2022, 65–66.

säilyttämään vähintään merkittävä osaomistus Lapinlahdesta ja siten sananvalta alueen käyttöön.²⁷¹ Pääkirjoitus sai valtuustoryhmän puheenjohtaja Daniel Sazonovin (kok) ja kaupunkiympäristölautakunnan varapuheenjohtaja Risto Rautavan (kok) reagoimaan yhteisellä mielipidekirjoituksella, jossa he arvioivat Helsingin Sanomien pääkirjoittajan ymmärtämättömyydeksi peilata Lapinlahden hanketta kaupungin ylijäämään.²⁷²

Kaksi päivää myöhemmin (25.6.2020) Helsingin Sanomat julkaisi jälleen Lapinlahden sairaala-alueita käsittelevän pääkirjoituksen²⁷³. Siinä pääkirjoittaja totesi kahden ison yrittäjävetoisen hankkeen Helsingissä; Lapinlahden sairaala-alueen ja Pirkkolan monitoimihallin joutuneen lähes samanaikaisesti vaikeuksiin, vaikka sopimuskumppanina tai peräti aloitteen tekijänä oli ollut itse kaupunki. Helsingin Sanomien mukaan tapauksille oli yhteistä, että yrittäjät jäävät yksin, kun kaupunki osoittautuu epäluotettavaksi sopimuskumppaniksi.

²⁷¹ Helsingin Sanomat. Pääkirjoitus 23.6.2020. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006549995.html>.

²⁷² Sazonov, Daniel & Rautava, Risto. HS/Mielipide 26.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006552439.html>.

²⁷³ Helsingin Sanomat, Pääkirjoitus 25.6.2020. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006552473.html>.

5 Mieliidekirjoitusten kehukset

Mieliidekirjoituksilla yritetään vaikuttaa ja tehdä näkyväksi oma kanta muun muassa siihen, kenen määrittelemien merkitysten varaan kaupunkia kehitetään ja kenellä on mahdollisuus tuoda esiin näkemyksensä. Aluemaantieteen professori Jouni Häkli mukaan kaupunkisuunnittelun konfliktit johtuvat usein siitä, ettei ihmisten erilaisia tarpeita ja näkemyksiä huomioida riittävästi kaupunkisuunnittelun reunaehdoissa. Kaupunkitilan käyttäjät näkevät ongelmat ja ratkaisut erilaisten arvojensa, käsitystensä, teorioidensa ja intressiensä muodostamien tulkintakehysten avulla.²⁷⁴ Tässä tutkielmassa haluan poliittisten päättäjien, asiantuntijoiden ja instituutioiden edustajien lisäksi tuoda näkyväksi myös kaupunkilaisten esittämiä näkemyksiä Lapinlahden alueen kaupunkisuunnittelusta.

Mieliidekirjoitukset ovat julkaistu Helsingin Sanomissa Lukijan mieliide -palstalla vuosina 2009–2020. Olen pyrkinyt löytämään kaikki Lapinlahden sairaala-alueetta koskevat mieliidekirjoitukset, jotka Helsingin Sanomissa on digitaalisena ja paperisena aikajakson puitteissa julkaistu. Sain kokoon kirjoituksia yhteensä kahdeksaltakymmeneltä kirjoittajalta. Jaoin kirjoitukset aiheiden mukaisesti ryhmiin sillä perusteella, mikä kehys kirjoituksessa nousee mielestäni vahvimmin esiin. Ryhmiä muodostui viisi: Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kehys, historiallisen puiston kehys, kaupunkisuunnittelun kehys, osallisuuden kehys ja kuka maksaa? -kehys. Kuudentena kehystenä olisi ehkä voinut olla museokehys, koska tutkimusjakson aikana mieliidekirjoituksissa ehdotettiin Lapinlahteen erilaisia museoita, kuten Guggenheim-museon sijoittamista vuosina 2011²⁷⁵ ja 2013²⁷⁶, kirjallisuuden museo²⁷⁷ ja Kirjallisuustalo²⁷⁸ vuonna 2014, sekä arkkitehtuurin museo²⁷⁹ ja pohjoismaista kuvitustaidetta esittelevä museo²⁸⁰ vuonna 2020.

²⁷⁴ Häkli 2002, 121.

²⁷⁵ Jokela, Ritva. HS/Mieliide 4.11.2011. <https://www.hs.fi/mieliide/art-2000004838601.html>.

²⁷⁶ Kylli, Terho. HS/ Mieliide 15.12.2013. <https://www.hs.fi/mieliide/art-2000002696292.html>

²⁷⁷ Tuomikoski, Mervi. HS/Mieliide 14.4.2014. <https://www.hs.fi/mieliide/art-2000002782978.html>.

²⁷⁸ Liuksiala, Harri & Näre, Sari. HS/Mieliide 13.12.2014. <https://www.hs.fi/mieliide/art-2000002785002.html>.

²⁷⁹ Klemettinen, Maila. HS/Mieliide 26.6.2020. <https://www.hs.fi/mieliide/art-200000652382.html>.

²⁸⁰ Rantavaara, Minja. HS/Kaupunkisuunnittelu 15.4.2020. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006474647.html>.

5.1 Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kehys

Lapinlahden sairaala-alue linkittyy 1800-luvun alun yhteiskunnallisiin ilmiöihin, kuten Suomen aineellisen ja henkisen kulttuurin kehittymiseen, Helsingin muodostumiseen Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi, lääketieteen kehittymiseen ja puistojen historiaan Suomessa. Aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ovat alueen maisemassa vahvasti toisiinsa kietoutuneita. Olen luvussa 3 esitellyt, miten sairaala-alueen kulttuurihistoriallinen perintö on syntynyt ja mistä aineksista se koostuu, joten en tässä luvussa taustoita Lapinlahden historiallisia tapahtumia syvemmin. Lapinlahden sairaalapuistoon liittyvien mielipidekirjoitusten runsaasta määrästä johtuen päätin erottaa sen aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kokonaisuudesta omaksi alaluvukseen.

Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan menneisyydestä perittyjä aineellisia ja aineettomia asioita tai käytäntöjä, jotka ihmiset tunnistavat arvojensa, uskomustensa, tietonsa ja perinteidensä heijastumaksi.²⁸¹ Yhtä ja yleispätevää kaiken kattavaa merkitystä käsitteelle ei ole, joten sitä on voitu käyttää monenlaisissa yhteyksissä ja erilaisissa merkityksissä.²⁸² Kulttuuriperintö ei päädy yhteisöjen omaisuudeksi annettuna ja itsestään, vaan siihen liittyy kulttuuriperintöprosessi, jossa yksilöt, yhteisöt ja erilaiset instituutiot valitsevat jonkin osan menneisyyden jättämistä jäljistä ja tuottavat ne aktiivisilla toimillaan kulttuuriperinnökseen.²⁸³ Valinnan kohteena voi olla aineellinen, aineeton tai molemmista koostuva kulttuuriperintö. Aineellista kulttuuriperintöä ovat säilyneet rakennukset, erilaiset esineet, muokattu maisema ja 1960-luvulta lähtien myös julkisesti tai yhteisöllisesti tunnustetut rakennetut alueet. 2000-luvulla on kiinnitetty huomiota aineettoman kulttuuriperinnön ilmenemismuotoihin ja pohdittu sen suhdetta aineelliseen perintöön, ihmisen identiteettiin, kestävän kehityksen ja kestävän kulttuurin periaatteisiin.²⁸⁴ ”Rakennettu ympäristö ei ole pelkkiä seiniä ja fyysisiä rakennelmia, vaan se on aina myös asuttua ja elettyä”²⁸⁵.

²⁸¹ Tuomi-Nikula; Haanpää & Kivilaakso 2013, 14.

²⁸² Suonpää 2013, 78.

²⁸³ Sivula 2013, 163.

²⁸⁴ Tuomi-Nikula; Haanpää & Kivilaakso 2013, 15.

²⁸⁵ Saarikangas, Kirsi. HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496171.html>.

Kulttuuriperintö-käsitettä käytetään usein tilanteissa, joissa jokin kulttuuriperinnöksi mielletty kohde on uhattuna esimerkiksi taloudellisten tai poliittisten syiden vuoksi.²⁸⁶ Kulttuuriperintö voidaan määritellä nykyisyyden suhteen menneisyyteen, joten sama kohde voi näyttäytyä eri ihmisille erilaisena riippuen ihmisen arvoista ja kokemuksista. Kulttuuriperintöä syntyy, kun yhteisö työstää identiteettiään tunnistamalla todisteita historiallisesta osallisuudestaan. Prosessi voi synnyttää myös kulttuuriperintökonflikteja, jotka leimahtavat helpommin sellaisten menneisyydestä perittyjen symbolien jäänteistä, joihin liittyy torjuntaa, toiseuttamista tai häpäisyä.²⁸⁷

Lapinlahden sairaala-alueen ideakilpailun arviointiryhmän asiantuntijajäsen, arkkitehti, professori emeritus Simo Paavilainen totesi keväällä 2020: ”[Toinen] idea on tuoda Muumi-toimintaa sairaalaan. Sen muodostama kulttuurikeskus häivyttää mainetta, joka vanhastaan ympäröi mielisairaaloita”²⁸⁸. Täysin erilaisesta näkökulmasta lähestyivät Lapinlahden sairaalaa Suomen mielenterveysseuran toiminnanjohtaja Marita Ruohonen, Mielenterveyden keskusliiton toiminnanjohtaja Olavi Sydänmaanlakka ja Pro Lapinlahden puheenjohtaja Katja Liuksiala vuonna 2013 esittäessään ehdotuksensa alueen alkuperäisen käyttötarkoituksen ajatuksen vaalimisesta. Heidän ideanaan oli kehittää Lapinlahden sairaala-alueesta kaikille avoin kulttuurin ja mielenterveyden keskus, joka perustui alueen historiasta, tarinoista ja muistoista kumpuavaan kulttuuriperintöön ja tämän perinnön siirtämiseen tuleville sukupolville.²⁸⁹ Suomen kulttuuriperinnön tuki ry:n kunniajäsen Pirkko Metsäranta ja hallituksen jäsen Matti Metsäranta totesivat ”Suhde kulttuuriperintöön on tärkeä sivistyksen mittari” -otsikoidussa mielipidekirjoituksessaan Lapinlahden sairaala-alueen sitovan paikkana muistiamme sairaalaperinnön syntyyn, arkkitehtuurin merkitykseen sekä kirjallisuuteemme. He painottivat menneisyyden tuntemisen tärkeyttä tulevaisuuden kaupunkisuunnittelussa.²⁹⁰

Sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä voidaan käyttää muistin paikkana, mikä tukee yhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisen yhteyden ymmärrystä.²⁹¹ Kulttuuriperintö voi auttaa yhteisöjä ja yksilöitä ymmärtämään ja muistamaan myös vaikeita

²⁸⁶ Tuomi-Nikula; Haanpää & Kivilaakso 2013, 16.

²⁸⁷ Sivula, Anna 2017. Luento: Kulttuuriperintöprosessi. Porin yliopistokampus 19.9.2017.

²⁸⁸ Paavilainen, Simo. HS/Mielipide 11.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006503504.html>.

²⁸⁹ Ruohonen, Marita; Sydänmaanlakka, Olavi & Liuksiala, Katja. HS/Mielipide 30.11.2013. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002692851.html>.

²⁹⁰ Metsäranta, Pirkko & Metsäranta, Matti. HS/Mielipide 14.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006438325.html>.

²⁹¹ Sivula 2013, 164.

ja vaiettuja asioita, joita esiin nostamalla käsitys menneisyydestä saattaa muuttua. Keskeisimpänä kysymyksenä kulttuuriperintökeskustelussa tällä hetkellä onkin, kenelle menneisyys kuuluu ja kuka sen omistaa.²⁹² Toisaalta tietyn alueen kuuluminen menneisyyden perusteella jollekin taholle ei ole yksiselitteistä, mistä on maailmalla paljon sotaisia esimerkkejä. Kulttuuriperinnön tutkimuksen dosentti Pauliina Latvala-Harvilahti²⁹³ toteaa mielipidekirjoituksessaan 11.3.2020, että kulttuuriperintöyhteisöjen ja yksilöiden äänen tulisi ratkaista Lapinlahden sairaalan tuleva käyttötarkoitus. Latvala-Harvilahden mukaan pelkät rakennuksen seinät eivät riitä kulttuuriperinnöksi, vaan siihen kuuluu paikan arvojen mukainen toiminta. Hän yhdistää kulttuuriperinnön osallisuuteen, yhteisöllisyyteen, hyvinvointiin sekä paikkasuhteen ja luontoarvojen vahvistamiseen:

Euroopan neuvoston Faron yleissopimuksen viime vuonna ratifioinut Suomi on valtiona sitoutunut sopimuksen tavoitteisiin, joista tärkeimpänä kestävä kehityksen, kulttuuriperinnön, elämänlaadun ja identiteetin välisen siteen vahvistaminen yhteiskunnassa. [] Nyt olisi aika tehdä yhteistyötä, luoda tulevaisuuteen kantavia kestäviä ratkaisuja ja irrottautua niistä suunnitelmista, jotka eivät tue riittävästi Lapinlahden sairaala-alueen hyvin ansaitsemaa aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön elävyyden ja jatkuvuuden varmistamista.²⁹⁴

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestävä kehityksen Agenda 2030 -tavoiteohjelmassa kulttuuriperintö määritellään ihmiskunnan voimavaraksi, jonka vaaliminen on tärkeää kaupunkien ja yhdyskuntien resilienssin, kestävyuden ja inklusiivisuuden kannalta. 2020-luvun kulttuuriperintökeskusteluun liittyikin olennaisesti ajatus kaikkien ihmisten oikeudesta osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn ja käyttöön.²⁹⁵ Ajatus ei ole uusi, oikeus osallisuudesta ihmiskunnan yhteiseen kulttuuriperintöön esitettiin jo 1940-luvulla YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa, mutta vasta viimeisen parinkymmenen vuoden aikana se on heijastunut kulttuuriperintöpolitiikkaan ja kulttuuriperintöä koskeviin sopimuksiin.²⁹⁶ Viime vuosina ja vuosikymmeninä tehtyjen sopimusten myötä kansalaisten tietoisuus oikeudestaan määrittellä itse suhteensa kulttuuriperintöön on voimistunut.

²⁹² Suonpää 2013, 60.

²⁹³ Latvala-Harvilahti, Pauliina. HS/Mielipide 11.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006434358.html>.

²⁹⁴ Latvala-Harvilahti, Pauliina. HS/Mielipide 11.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006434358.html>.

²⁹⁵ Vahtikari ym. 2021, 365.

²⁹⁶ Vahtikari ym. 2021, 374. Ks. Panelli Sarraf & Oliveira Bruno 2015.

Pauliina Latvala-Harvilahti²⁹⁷ viittasi mielipidekirjoituksessaan Faron yleissopimukseen, jonka keskeisiin tavoitteisiin kuuluu kulttuuriperinnön, elämänlaadun, identiteetin ja kestävän kehityksen välisen yhteyden vahvistaminen yhteiskunnassa. Yleissopimuksen taustalla on ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, jossa sivistykselliset oikeudet sisältävät kaikkien oikeuden kulttuuriperintöön. Pirkko Metsäranta ja Matti Metsäranta totesivat Suomen ratifioiman Faron yleissopimuksen painottavan nimenomaan kansalaisvaikuttamisen merkitystä.²⁹⁸

Projektisuunnittelija Elina Nummen mielipidekirjoituksessa: ”Sivistyksen taso näyttäytyy historian arvostamisessa”, muistutetaan historiallisten miljöiden olevan osa Helsingin tarinaa ja siten koko Suomelle kuuluvia.²⁹⁹ Taidehistorian professori ja rakennetun ympäristön tutkija Kirsi Saarikangas³⁰⁰ toteaa Lapinlahden sairaalan miljööän muodostuneen parin sadan vuoden aikana ainutlaatuisiksi kokonaisuudeksi, jollaista vastaavaa ”ei ole eikä tule”. Hän käyttää termiä ”kulttuuriskandaali” kuvaamaan tilannetta, mikäli kaupunki antaa kokonaisuuden tuhoutua. Saarikankaan mukaan Lapinlahden alue on kulttuurihistoriallisine ja maisemallisine arvoineen verrattavissa Kaivopuistoon, Senaatintoriin ja Suomenlinnaan.³⁰¹ Samoin Nummi mainitsee Helsingin historiallisen kerroksellisuuden olevan vähäistä verrattuna esimerkiksi Tallinnaan, joten hänen mukaansa vähäisiä kerrostumia tulisi pikemminkin vaalia.³⁰²

Edellä mainittuja näkemyksiä tukee Museoviraston laatima RKY-inventointi Lapinlahden sairaala-alueesta vuodelta 2009. Valtakunnallisen RKY-inventointikohteiden on tarkoitus antaa alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolinen kokonaiskuva maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä³⁰³. Kirjoituksessaan Nummi mainitsi havainneensa suuren muutoksen julkisen sektorin suhtautumisessa kaupungin historiallisten rakennusten ja niiden maisemien suojeluun 1990-luvulla verrattuna 2010-lukuun. Hän totesi, että vielä 1990-luvulla historiallisten miljöiden nähtiin olevan kulttuurihistoriallisesti

²⁹⁷ Finlex 50/2018.

²⁹⁸ Metsäranta, Pirkko & Metsäranta, Matti. HS/Mielipide 14.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006438325.html>.

²⁹⁹ Nummi, Elina. HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496177.html>.

³⁰⁰ Saarikangas, Kirsi HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496171.html>.

³⁰¹ Saarikangas, Kirsi. HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496171.html>.

³⁰² Nummi, Elina. HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496177.html>.

³⁰³ Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.

merkittävää kansallisomaisuuttamme, joille tavoiteltiin julkista käyttöä, mutta 2010-luvulla vanhat rakennukset on nähty ”riesaksi”, joista on haluttu päästä eroon.³⁰⁴

Helsingissä asuva Maija-Liisa Linkola³⁰⁵ kertoi olevansa pettynyt kaupungin toimintaan, koska hän oli kuvitellut kaupungin omistussuhteen tarkoittavan nimenomaan sitä, että Lapinlahti säilyisi rakentamiselta. Alueelle suunnitellut rakennushankkeet hän nimesi ”pahimman luokan kulttuurivandalismiksi”. Helsinkiläinen Sari Kivioja kertoi kaupungin ottaman suunnan kulttuuriperintönsä pelottavan: ”Kulttuuriperintönsä säilyttämisen ja vaalimisen sijaan kaupunki näyttää hylkäävän vastuunsa ja tuhoavan järjestelmällisesti alueita, joiden luonto- ja kulttuurihistorialliset arvot ovat merkittävät”³⁰⁶. Kivioja toteaa Lapinlahden sairaala-alueen olevan tärkeä osa yhteiskuntamme kulttuuri-identiteetin perustaa.

Useissa mielipidekirjoituksissa verrattiin Lapinlahden sairaala-alueella tapahtuvia kaupungin toimia muihin kaupungin historiallisiin kohteisiin. Esimerkkeinä mainittiin muun muassa Helsinki Gardenia, Malmin lentokenttä, Marian sairaala, Pirkkola, Annala, Pauligin huvila, ravintola Kaisaniemi, Aino Acktén huvila, Tuomarinkylän ja Lauttasaaren kartanot. Runsaasti kritiikkiä sai kaupungin käytäntö jättää arvokkaat kiinteistönsä tyhjilleen rapistumaan. Vuonna 2015 helsinkiläisen Jarmo Kalantin³⁰⁷ mielipidekirjoituksessa: ”Kaupunginjohto laiminlyö rakennusperintöä” muistutettiin rakennusperinnön suojelulain 17. pykälästä³⁰⁸, missä annetaan ukaasi suojelun alaisten rakennusten laiminlyömisestä. Sittemmin Helsingin kaupunki linjasi kiinteistöstrategian, missä se pyrkii eroon kiinteistöistä, joille sillä ei ole omaa käyttöä. Suomen Mielenterveysseuran toiminnanjohtaja Marita Ruuhonen, Mielenterveyden keskusliiton toiminnanjohtaja Olavi Sydänmaanlakka ja Pro Lapinlahti ry:n puheenjohtaja Katja Liuksiala muistuttivat 30.11.2013 alueen kulttuurihistoriasta:

Lapinlahden sairaala perustettiin aikanaan yhteiskunnan vähäosaisille. Tätä alkuperäistä tarkoitusta kunnioittaen pidämme tärkeänä, että sairaalan tuleva käyttö on kaikille avointa. Kohtaamiset alueella vähentäisivät mielenterveyden ongelmiin liittyvää leimaamista ja hälventäisivät epäluuloja.³⁰⁹

³⁰⁴ Nummi, Elina. HS/Mielipide 5.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006496177.html>.

³⁰⁵ Linkola, Maija-Liisa. HS/Mielipide 28.4.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006488681.html>.

³⁰⁶ Kivioja, Sari. HS/Mielipide 11.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006503507.html>.

³⁰⁷ Kalanti, Jarmo. HS/Mielipide 24.2.2015. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002803363.html>.

³⁰⁸ Finlex 4.6.2010/498. Luku 4, § 17. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>.

³⁰⁹ Ruuhonen, Marita; Sydänmaanlakka, Olavi & Liuksiala, Katja. HS/Mielipide 30.11.2013. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002692851.html>.

Estetiikan professori Pauline von Bonsdorff on todennut, että vaikka rakennuksen sisältämät instituutiot ja toiminnot muuttuisivat aikojen myötä, rakennuksen merkitystä ja syvintä olemusta ilmentää parhaiten sen perustamisajatus johonkin tiettyyn käyttötarkoitukseen. Tämä siitäkin huolimatta, että nähtäisiin rakennuksen myöhemmin edustavan kaikkia niitä toimintoja, joiden käytössä se on ollut.³¹⁰ Suomen Psykologialiiton eko- ja ympäristöpsykologian työryhmän jäsenet psykologit Kirsi Salonen ja Santtu Merjanaho kannattivat vuonna 2014 mielenterveysjärjestöjen aloitetta Lapinlahden kehittämisestä kaikille avoimeksi taiteen ja mielen hyvinvoinnin kohtaamispaikaksi. Salosen ja Merjanahon mukaan toiminta olisi linjassa sairaalan perustamisvaiheen ideassa, jolloin myös maisema nähtiin hoidollisena voimavarana. Psykologit viittasivat kansainvälisesti vahvistuviin luontoa tavoitteellisesti hyödyntäviin vihreän hyvinvoinnin ja -hoivan menetelmiin.³¹¹

Faron puiteyleissopimus astui voimaan Suomessa 1.9.2018 ja yksi sen keskeisistä periaatteista on yksilöiden ja yhteisöjen oikeus nauttia kulttuuriperinnöstä ja osallistua sen rikastuttamiseen³¹². Sopimuksen allekirjoittajamaat sitoutuivat huomioimaan arvon, minkä kulttuuriperintöyhteisöt liittävät siihen kulttuuriperintöön, johon ne samaistuvat. Sopimuksella tähdätään myös kulttuuriperinnön saavutettavuuden parantamiseen erityisesti nuorten ja vähäosaisten keskuudessa.³¹³ Tähän sisältyy ajatus kulttuuriperinnöstä potentiaalisena yhteiskunnallisen vakauden lisääjänä, jota pyrkimykset luoda ihmisille tasavertaisen kohtaamisen tilaisuuksia edesauttavat. ”Entinen potilas” -nimimerkillä mielipiteensä kirjoittanut kertoi olleensa aikoinaan Lapinlahden sairaalassa hoidettavana ja kokeneensa asiantuntija-avun lisäksi alueen kauniin miljööseen jo itsessään yhtenä hoidollisena osana. Entinen potilas nykyinen ”korkeakoulutettu perheellinen veronmaksaja” muisteli sairaalarakennuksen historiasta kertovien tarinoiden lohduttaneen hoitojakson aikana: ”[...] ne antoivat perspektiiviä tilanteessa, jossa oma elämä tuntui päätyneen umpikujaan”³¹⁴.

Suomen Mielenterveys ry:n kehitysjohtaja, tutkimusprofessori Kristian Wahlbeck³¹⁵ huomautti koko mielenterveyden aiheen unohtuneen Lapinlahden tulevaisuutta käsiteltävistä keskusteluista. Hän muistutti Helsingin kaupunkistrategiasta, jossa todetaan: ”Helsinki on

³¹⁰ von Bonsdorff 1998, 161, 165–167.

³¹¹ Salonen, Kirsi & Merjanaho, Santtu. HS/Mielipide 2.3.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002713609.html>.

³¹² Finlex 50/2018. 27.6.2018. 4 artikla, a. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050>.

³¹³ Finlex 50/2018. 27.6.2018. 2 artikla, a-d. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050>.

³¹⁴ Entinen potilas. HS/Mielipide 11.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006503506.html>.

³¹⁵ Wahlbeck, Kristian. HS/Mielipide 14.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006570257.html>.

hyvää elämää varten”³¹⁶. Wahlbeckin mukaan hyvän elämän peruspilareihin kuuluvat myös hyvä mielenterveys ja mielenterveyttä edistävät paikat. Hän toteaa: ”Tällaisien ovat luoneet kaupunkilaiset, järjestöt ja pienyritykset Lapinlahden entiseen sairaalaan: mielen hyvinvoinnin keskuksen, joka kunnioittaa paikan henkeä ja perintöä, ja joka on rakennettu kulttuurin ja luonnon mielenterveyttä tukevalle pohjalle”³¹⁷. Wahlbeck toivoi, että kaupunki asettaisi tulevaisuudessa Lapinlahden alueen laaja-alaisen mielenterveystyön keskiöön, mikä antaisi alueen arvokennuksille niille kuuluvan aseman.

Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kehityksen yhteenvetona totean, että mielipidekirjoituksissa arvostettiin Helsingin vanhaa rakennuskantaa ja kaupungin historiallisia kerroksia. Historiallisten kerrosten nähtiin olevan osa kansakunnan identiteettiä ja niihin sisältyvien asioiden kuuluvan yleissivistykseen. Todettiin, että kaupungissa oleva Lapinlahden kaltainen alue pitäisi nähdä pikemminkin voimavarana kaupunkisuunnittelulle. Kirjoittajat korostivat Lapinlahden alueen historian liittyvän yhteiskunnan vähäosaisiin ja siksi alueen identiteetille sopivana ratkaisuna nähtiin sen kehittämistä kaupunkilaisille avoimeksi kaupunkitilaksi. Viiattiin myös Faron kansainväliseen puiteyleissopimukseen. Mielipidekirjoittajat olivat kulttuuriperintöyhdistyksistä, mielenterveysyhdistyksistä, kulttuuriperinnön ja rakennetun ympäristön tutkimuksesta, psykologiaaliitosta ja henkisen hyvinvoinnin alalta. Kaikki kirjoittajat eivät maininneet asemaansa tai ammattiaan, vain paikkakuntansa Helsingin.

5.2 Historiallisen puiston kehys

Eurooppalaisen puutarhan kukoistuskausi puutarhataiteineen sijoittuu 1700–1800-luvuille.³¹⁸ Suomen kaupungeissa ei julkisia istutettuja viheralueita edes ollutkaan ennen 1700-lukua, koska niiden ei katsottu kuuluvan rakennettuun kaupunkikokonaisuuteen. Iso-Britanniassa kunnallisten puistojen perustaminen liittyi 1830-luvulla riehuneeseen ensimmäiseen koleraepidemiaan, jonka yhteydessä vaadittiin avointen alueiden lisäämistä kaupungeissa. Vallalla olleen miasmateorian mukaisesti uskottiin kasvien poistavan myrkyllisiä huuruja ilmasta. Yhdysvalloissa lääkärit edistivät viheralueiden suunnittelua kaupunkirakenteisiin

³¹⁶ Helsingin kaupunkistrategia 2017-2021.

³¹⁷ Wahlbeck, Kristian. HS/Mielipide 14.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006570257.html>.

³¹⁸ Eväsoja 2006, 72

peläten kaupungistumisen lisäävän tautiepidemioita. Puistoista käytävää keskustelua johtivat 1850-luvun jälkeen maisema-arkkitehdit ja 1900-luvulla sosiaalityöntekijät.³¹⁹ 1800-luvulle tultaessa oli myös Suomessa katujen ja torien varsille ilmestynyt lehtipuurivejä, puistokujia sekä rakennettuja yleisiä kaupunkipuistoja.³²⁰ 1800-luvun alun jälkeen puistojen merkitys oli kaupunkisuunnittelussa 1900-luvun puoliväliin asti huomattavan suuressa roolissa.³²¹

Englantilaiseksi puutarhaksi nimetty maisemapuistotyyppi rantautui suomalaisiin kaupunkeihin 1800-luvun puolivälissä.³²² Siinä hyödynnettiin avautuvia näkymiä, polveilevaa rantaviivaa, maaston korkeuseroja ja jo olemassa olevaa puustoa. Luonnonolosuhteiden ottaminen puiston perustamisen lähtökohdaksi soveltui Suomen pohjoisiin oloihin erittäin hyvin ja tuli huomattavasti halvemmaksi kuin eurooppalaisten ihanteiden mukaisten kaupunkipuistojen rakentaminen.³²³ Puutarhakulttuuri yleistyi 1800–1900-lukujen vaihteessa Suomessa kartanoiden, huviloiden ja maatalojen yksityispuutarhoissa sekä julkisissa kaupunkipuistojen istutuksissa. Kaupunkipuistojen lisäksi puutarhoja perustettiin muun muassa rautatieasemille, tehdasalueille, kouluihin, vankiloihin ja mielisairaaloihin. Kasvilajien määrä monipuolistui aikakaudella vallinneen kasvitieteellisen tutkimuksen myötä.³²⁴ Helsingissä englantilaista maisemapuutarhatyyppiä edustavat Kaivopuisto, Tullisaari ja Lapinlahden sairaalapuisto, jotka kaikki olivat 1800-luvun alkupuolella yksityisluontoisiksi puistoiksi perustettuja, mutta sittemmin julkisiksi muutettuja puistoja.³²⁵

Suomen historiassa ovat vaikuttaneet monet kansalaisliikkeet, kuten raittius-, työväenliike ja naisasialiikkeet 1800-luvulla, ammattiyhdistysliike 1900-luvulla, sotien jälkeen hyvinvointivaltion rakentamiseen kytkeytyvät liikkeet, 1960-luvun yhden asian liikkeet ja myöhemmin ympäristöliike.³²⁶ Helsingin kaupungin ja sen ylä- ja alaluokan lisäksi on työväen järjestöillä ollut 1800-luvulta lähtien vahva vaikutus erityisesti kansanpuistojen saamiseksi eri sosiaaliluokkia edustavien kaupunkilaisten käyttöön.³²⁷ Helsingin perinteinen

³¹⁹ Häyrynen 1994, 33, 40.

³²⁰ Kolbe 2005, 339.

³²¹ Hautamäki & Laine 2021, 315.

³²² Kolbe 2005, 339.

³²³ Schalin 2005, 14.

³²⁴ Häyrynen 2005, 19–20.

³²⁵ Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnitteluvirasto. Yleiskaava-raportti 1/2014, 14.

³²⁶ Mäenpää & Faehnle 2021, 155.

³²⁷ Laakkonen, Louekari, Lahtinen 2019.

kansalaisaktiivisuus ja viheralueiden sosiaalinen merkitys nousi vahvaan asemaan Lapinlahden historiallisesta puistostakin käydyssä keskustelussa.

Vuonna 1999 Pro Lapinlahti ry oli hakenut Lapinlahden puistolle rakennussuojelulain voimaa, ja hylätyn päätöksen saatuaan, valittanut päätöksestä ympäristöministeriölle vuonna 2006. Pro Lapinlahti -yhdistyksen puheenjohtaja Jussi Lehtosen ja Helsingin luonnonsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja Kati Vierikon yhteisessä mielipidekirjoituksessa vuonna 2010 vaadittiin Lapinlahden historiallisen puiston luonnon vaalimista. Mielipidekirjoituksen julkaisuvuonna vastaus ympäristöministeriöltä oli edelleen saamatta. Lehtonen ja Vierikko korostivat sairaalapuiston kulttuurihistoriallista arvoa, jossa mielenterveystyön ja puutarhanhoidon eri virtaukset voidaan yhä havaita puiston kasvistosta ja puistoarkkitehtuurista: ”Puisto onkin todettu kulttuurihistoriallisesti ja kasvistoltaan poikkeuksellisen arvokkaaksi monissa kaupungin teettämässä selvityksissä”³²⁸. Helsingin kaupunki oli ilmoittanut suojelevansa Lapinlahden puiston asemakaavasuojelulla, mutta Lehtosen ja Vierikon mukaan suojelupäätösten odotusaikana sairaala-alueetta oli pirstottu kaupungin erillispäätöksillä.

Lapinlahden alueen asemakaavasuunnitelma asetettiin yleisölle arvioitavaksi vuonna 2010, jolloin Lehtonen ja Vierikko havaitsivat rantaan suunnitellun kahvilapaviljongin sijainnin ja sen koon ongelmaksi. Myös huoltotie ja kulkureitti rannan herkän kasvillisuuden alueelle herättivät huolta. Kirjoittajat vetosivat Lapinlahdesta aiemmin tehtyyn asiantuntijaselvitykseen, jonka mukaan rannan tuntumaan ei tulisi lainkaan rakentaa. He totesivat: ”Kyse on yhdestä Helsingin niemen viimeisimmistä luonnonrannoista, jolla kasvaa runsaasti harvinaisia ruohovartisia kasveja, kuten keltavuokko, rautanokkonen, hanhentatar, karvahorsma, yöailakki ja mukulakirveli”. Lehtonen ja Vierikko nostivat esiin myös alueen rikkaan linnuston ja eläinkunnan, jotka altistuisivat suunnitelmalle. He ehdottivat kahvilarakennuksen paikan muuttamista sisääntuloportin luo.³²⁹

Helsingin kaupungin kiinteistöjen kehittämisen projektipäällikkö Juhani Linnosmaa totesi marraskuussa 2018, että vaikka Lapinlahden sairaalarakennuksille etsitään ideakilpailun

³²⁸ Lehtonen, Jussi & Vierikko, Kati. HS/Mielipide 23.8.2010. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004751205.html>.

³²⁹ Lehtonen, Jussi & Vierikko, Kati. HS/Mielipide 23.8.2010. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004751205.html>.

avulla uusia omistajia ja käyttötarkoituksia: ”Lapinlahden historiallinen puisto on suojeltu ja se jää kaupunkilaisten käyttöön”³³⁰. Maisema-arkkitehti Gretel Hemgård kritisoi 24.3.2019 kaupungin suunnitelmia käyttää puistojaan rakennusmaina. Hemgård muistutti, että jos ”[...] suojellusta Lapinlahden sairaalan puistosta uhrataan osa rakennusoikeudeksi, on keskusteltava vakavasti siitä, mitä arvoja ja mitä kunnianhimoisen puistosuunnittelun mahdollisuuksia ollaan menettämässä”³³¹. Hemgård on ollut tekemässä kaupungin tilaamia selvityksiä Lapinlahden alueesta; *Lapinlahden sairaalan puistoalueen historiallinen selvitys* (2002)³³² ja *Lapinlahden sairaala-alueen suojelutavoitteiden ja jatkosuunnittelun tavoitteiden ohjeistus* (2004)³³³. Tammikuussa 2020 Helsingin kaupungin toimialajohtaja Mikko Aho vastasi mielipidekirjoituksellaan eläkeläinen Tiina Hirvosen³³⁴ vaatimukseen säilyttää Lapinlahden sairaala puistoalueineen kaikille avoimena. Aho totesi, että Lapinlahden sairaala-alueen kilpailuohjelman mukaisesti puisto säilyy kaikille avoimena julkisena puistona.³³⁵

Tietokirjailija, luonto-opas Eero Haapanen totesi mielipidekirjoituksessaan: ”Lapinlahtea ei ole varaa nakertaa” puistoalueella kasvavan yhä kasvitutkijana ja ylilääkärinä 1800-luvulla toimineen A. T. Saelanin kasviharrastuksen jäljiltä keltavuokkoja ja mukulakirveliä. Haapanen toi esiin tutkimustuloksen: ”Kymmenisen vuotta sitten tehdyissä kartoituksissa näiltä mukulakirveleiltä löytyi erittäin uhanalainen perhonen: kirvelilattakoi”³³⁶. Uudenmaan ELY-keskuksen toimeksiannosta ja Faunatica Oy:n toimesta Helsingissä ja Inkoossa oli vuonna 2011 tehty selvitys mukulakirvelikasvustojen tilasta ja niissä esiintyvistä erittäin uhanalaisista kirvelilattakoista (*Depressaria chaerophylli*). Kirvelilattakoin ravintona on mukulakirveli, jota esiintyy viljelyjäänteinä vanhojen puutarhojen liepeillä. Faunatican kartoituksessa havaittiin Lapinlahdessa, erityisesti puiston etelälaidassa olevan mahdollisesti Suomen laajin mukulakirvelikasvusto ja sen kukinnoista löytyi eläviä kirvelilattakoin toukkia.³³⁷ Lapinlahden ideakilpailun ohjelmassa sallittiin lisärakentaminen juuri kyseiselle alueelle.³³⁸ Apulaispormestari Anni Sinnemäki teki asemakaavamuutoksen pohjaksi

³³⁰ Linnosmaa, Juhani. HS/Mielipide 10.11.2018, C 20.

³³¹ Hemgård, Gretel. HS/Mielipide 24.3.2019. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006045664.html>.

³³² Hemgård; Schalin; Tikkanen-Lindström & Weckman 2002.

³³³ Hemgård 2004.

³³⁴ Hirvonen, Tiina. HS/Mielipide 22.1.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006379979.html>.

³³⁵ Aho, Mikko. HS/Mielipide 27.1.2020. <https://www.hs.fi/paivanlehti/27012020/art-2000006385269.html>.

³³⁶ Haapanen, Eero. HS/Mielipide 13.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006436802.html>.

³³⁷ Faunatica Oy 2011.

³³⁸ Lapinlahden Lähte 3.3.2020. <https://lapinlahdenlahde.fi/2020/03/uhanalaisen-kirvelilattakoin-esiintymisalueille-haetaan-suojelua/>

ehdotuksen kirvelilattakoin esiintymien turvaamisesta ja tarvittaessa myös niiden siirtämisestä, minkä kaupunkiympäristölautakunta 11.12.2018 hyväksyi.³³⁹

Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon hallituksen puheenjohtaja Teemu Lehdon ja Lapinlahden Lähde Oy:n hallituksen puheenjohtaja Kristian Wahlbeckin mielipidekirjoituksessa: ”Lapinlahden puistoa on suojeltava”³⁴⁰ pelättiin NREP Oy:n kilpailuehdotuksen lisärakentamissuunnitelmien tuhoavan puiston eteläosan luontoarvot ja Suomen merkittävimmät mukulakirveli- ja kirvelilattakoin esiintymät. He arvioivat kilpailuehdotuksen toteuttamisen uhaksi alueen kulttuuri- ja luontoperinnölle. Lehto ja Wahlbeck vastustivat puiston luonto- ja kulttuuriarvojen alistamista lisärakentamiselle ja kaupunkilaisille kuuluvan kansallisen kulttuuriperinnön myymistä. Kirjoittajat painottivat Lapinlahteen sisältyvän kulttuuriperinnön kuuluvan kaikille.

Helsingin kaupunkiympäristön toimialajohtaja Mikko Aho³⁴¹ vastasi mielipidekirjoituksellaan: ”Lapinlahden puisto säilyy avoimena” Teemu Lehdon ja Kristian Wahlbeckin mielipidekirjoitukseen. Ahon samoin otsikoitu kirjoitus oli julkaistu myös pari kuukautta aiemmin (HS 27.1.2020). Nyt Aho totesi, että ideakilpailun voitti kilpailuohjelman vaatimukset täyttänyt ehdotus, missä NREP Oy esitti uudisrakentamista alueen eteläreunalle, joten suojeltu puisto säilyisi lähes ennallaan ja kaikille avoimena. Ahon mukaan alueen eteläreunaan sijoittuvat rakennukset tulisivat suojaamaan puistoa Länsiväylän melulta. Hän mainitsi Lapinlahden puistossa kasvavan mukulakirvelin ja siinä elävän kirvelilattakoin otetun huomioon voittajaehdotuksessa siten, että rakentamisen alle jääviä kirveliesiintymiä oli tarkoitus korvata istuttamalla kasvia muualle Lapinlahden alueella.

Ympäristösuunnittelija Jack Räisänen osallistui keskusteluun mielipidekirjoituksellaan ja hämmästeli kaupunkiympäristön toimialan tukea sairaalapuistoon rakentamiselle. Räisänen totesi ehdotetun rakennusalueen sijoittuvan ”tarkalleen Helsingin luontotietojärjestelmän hyvin arvokkaaksi (arvoluokka 1) luokitellun kasvillisuus- ja kasvistokohteen päälle”³⁴². Räisänen painotti kilpailuehdotuksen vaikutusta luonnon monimuotoisuudelle:

³³⁹ Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 11.12.2018. Pöytäkirja 25/2018. Asia/3. § 645.

³⁴⁰ Lehto, Teemu & Wahlbeck, Kristian. HS/Mielipide 25.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006451089.html>.

³⁴¹ Aho, Mikko. HS/Mielipide 3.4.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006461682.html>.

³⁴² Räisänen, Jack. HS/Mielipide 27.4.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006487772.html>.

Puistoon rakentaminen ei aiheuta vain elinympäristön tuhoutumista. Rakentaminen vaikuttaisi myös tuhottua elinympäristöä ympäröivään ekosysteemiin. Esimerkiksi varjovaikutukset, mikroilmastolliset muutokset, lisääntyneen käytön vaikutukset ympäröivään kasvillisuuteen sekä muutokset elinympäristön yhdistyneisyyteen tulisi ottaa huomioon. Koko puisto on linnustollisesti arvokas kohde, ja siellä on myös arvoniittyalueita. Miksi toimiala tukee rakentamista näin arvokkaalla luontokohteella, kun samalla luonnon monimuotoisuus köyhtyy?³⁴³

Historiallisen puiston kehityksen yhteenvetona totean mielipidekirjoituksissa korostuneen pelko suunnitelmallisesti rakennetun puiston menettämisestä. Englantilaiseksi puutarhaksi nimetyn maisemapuistotyypin säilymisen lisäksi Lapinlahdessa oli säilynyt laajien monimuotoisuutta, joka kasvillisuutensa osalta oli peräisin aikoinaan määrätietoisesti tehdystä puiston kehittämisestä. Erityisesti 1800-luvulla alueella vaikuttaneen kasvitieteilijä, yllääkäri A. T. Saelanin kasvitieteellisiin tutkimuksiin liittyneet moninaiset eri lajien istutukset olivat lisänneet alueen kasvilajien määrää. ”Professorin puutarhasta”, joka 1900-luvun alkupuolella jäi kokonaisuudessaan Länsiväylän rakentamisen alle, oli kasveja ehtinyt levitä myös laajemmalti sairaala-alueen puistoalueelle. Lisäksi myöhempien aikojen hyötypuutarhat olivat rikastuttaneet alueen kasvivalikoimaa. Monilajinen kasvillisuus ja sairaala-alueen pitkä rauha-aika olivat vahvistaneet myös rikkaan linnuston ja eläinkunnan kehittymisen Lapinlahteen. Mielipidekirjoittajat olivat huolissaan asukkaiden hupenevien virkistysaluemahdollisuuksien lisäksi myös kasvien, linnuston ja eläinkunnan kohtalosta kaupunkisuunnittelussa. Symboliksi nousi alueen erittäin uhanalainen kirvelilattakoi ja sen ravintona oleva, vanhojen puutarhojen viljelyjäänne, mukulakirveli.

Historiallisen puiston kehityksen mielipidekirjoittajat olivat maisema-arkkitehtejä, ympäristösuunnittelija, tutkijoita, tietokirjailijoita, Pro Lapinlahti ry:n, Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry:n, Suomen Mielenterveysseura ry:n, Lapinlahden Lähde Oy:n ja Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon hallitusten edustajia. Lisäksi oli nimellään kirjoittaneita kaupunkilaisia. Edellä mainittujen kirjoituksiin vastasivat mielipidekirjoituksillaan Helsingin kaupungin toimialajohtaja ja kaupungin kiinteistöjen kehittämisen projektipäällikkö, kumpikin kaupunkiympäristön toimialalta. Kaupunkilaisten viesti oli pelkistettynä: Lapinlahden puistoon ei saa rakentaa. Kaupungin edustajien viestinä oli: Lapinlahden puisto säilyy kaikille avoimena julkisena puistona.

³⁴³ Räisänen, Jack. HS/Mielipide 27.4.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006487772.html>.

5.3 Kaupunkisuunnittelun kehys

Brittiläinen sosiaali- ja maantieteilijä Doreen Massey on esittänyt, että tapamme ymmärtää tila ja paikka vaikuttaa oleellisesti siihen, kuinka ymmärrämme ja koemme maailman, kehityksen ja globaalistumisen. Tila ei ole neutraalia, vaan yhdistyy Massey'n mukaan myös siihen, miten asennoidumme toisiamme kohtaan, ajattelemme politiikasta, sukupuolesta, identiteetistä ja työnjaosta.³⁴⁴ Massey on tuonut näkyväksi, miten köyhyyteen, hyvinvointiin ja vaurauteen liittyvät kysymykset yhdistyvät myös tilan käsitteellistämisen tapaan. Hänen mukaansa tila on läpikotaisin sosiaalista, joten sosiaalista ja tilallista olisi hyvä käsitellä yhdessä.³⁴⁵

Helsingin yleiskaava 2016 painotti vahvasti tiivistyvän kaupungin tavoitetta ja väkiluvun kasvattamista. Myös valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet ohjasivat kaupunkialueiden keskustojen tiivistämiseen. Vuonna 2014 helsinkiläisen Raimo Leppäsen kirjoituksessa: ”Helsingin päättäjät eivät osaa arvostaa historiaa” kritisoitiin tiivistämispolitiikkaa. Leppäsen näkemyksen mukaan kaupunki uhrasi kulttuurihistoriallisia paikkojaan, viheralueitaan ja rakentamattomia merenrantojaan ”ylimitoitettujen asukastavoitteiden takia”. Hän pelkäsi saman tapahtuvan Lapinlahden sairaala-alueelle: ”Myös vuonna 1841 valmistunut C. L. Engelin suunnittelema Lapinlahden sairaala puistoineen ollaan myymässä kiinteistösijoittajille ja hotelligryndereille”³⁴⁶. Leppänen muistutti kaupungin koostuvan kerroksista, missä kaikkea ei pitäisi alistaa asuntorakentamiselle ja kiinteistösijoittamiselle.

Toukokuussa 2020 diplomi-insinööri Antti Mäkinen³⁴⁷ arvioi Lapinlahden alueen merkityksen asukkaille yhä kasvavan kaupungin tiivistyessä Lapinlahden lähialueilla. Mäkinen piti toivottavana, että laajojen uudisrakennusalueiden, kuten Ruoholahden, Salmisaaren, Jätkäsaaren, Telakkarannan ja Hernesaaren tiiviissä rakentamisessa ”vieressä on Lapinlahden sairaala-alueen kaltainen historiallinen puisto merenrannassa”. Mäkinen toteaa: ”Onkin kummallista, että kaupunki tuntuu vain rimpuilevan irti Lapinlahden sairaala-alueen arvokkaista rakennuksista. Kaupungin tulisi päinvastoin miettiä, miten tästä arvokkaasta ympäristöstä saataisiin mahdollisimman paljon iloa kaupunkilaisille”. Länsiväylän melun torjuntaa Lapinlahden puistoa rakentamisella pienentämällä (kilpailuehdotus) hän piti

³⁴⁴ Massey 2008.

³⁴⁵ Lehtonen ym. 2008, 8.

³⁴⁶ Leppänen, Raimo. HS/Mielipide 14.4.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002723938.html>.

³⁴⁷ Mäkinen, Antti. HS/Mielipide 11.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006503505.html>.

”absurdina” ja ehdotti Länsiväylän tunneloimista ja asuinrakennusten sijoittamista Länsiväylän viereen, jolloin puistosta ei otettaisi lainkaan alueita rakentamiselle.

Lapinlahden ideailpailun arviointiryhmän asiantuntijajäsen, arkkitehti, professori emeritus Simo Paavilainen puolestaan arvioi kilpailuehdotuksen meluntorjuntasuunnitelman toimivaksi ratkaisuksi puistoon kantautuvan melun vähentämisessä. Paavilainen näki suunnitellun hotellin edustavan uutta ja mielenkiintoista puuarkkitehtuuria. Hän totesi: ”[E]hdotettu kapearunkoinen ja takana olevan Ilmarisen toimistotalon korkuinen hotelli on hyvä keksintö”³⁴⁸. Kulttuuritutkija Maija Kerko, tietokirjailija Rita Paqvlén ja Pro Lapinlahti ry:n hallituksen jäsen Thomas Slätis esittivät yhteisenä mielipiteenään, että ylipäätään rakentaminen valtakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön maisemallisesti merkittävillä reuna-alueille olisi vastoin puiston asemakaavoitusta ohjaavia suosituksia. Heidän mukaansa: ”Lapinlahti ei ole joutomaata, jota olisi pakko kehittää suunnitteluperiaatteita rikkovalla ja paikan kulttuurihistoriallista arvoa romuttavalla myyntipäätöksellä”.³⁴⁹ Kerko, Paqvlén ja Slätis yhtyivät maisema-arkkitehti Gretel Hemgårdin näkemykseen siitä, että toteutuessaan hotellirakennus ”riistäisi puistolta valon, auringon ja tilan tunnun”³⁵⁰. Espoolainen Tiina Törö kyseenalaisti hotellin ja kahden kerrostalon tai ylipäätään minkään rakennusprojektin meluesteenä Lapinlahden alueella: ”Puisto on niemi ja moottoritien humina kiirii sinne pitkin meren pintaa”³⁵¹. Törö arvosteli myös nykyisen kaupunkisuunnittelun mittasuhteita, jotka ovat muuttaneet oleellisesti helsinkiläistä kaupunkimaisemaa.

Maisema-arkkitehtien (MARK) Emilia Weckmanin, Sini Parikan ja Elina Katajan mielipidekirjoituksessa 17.2.2020: ”Viheralueita ei tule luovuttaa rakennusmaaksi” he luettelevat hankkeita, kuten Lapinlahden sairaalapuisto, Helsinki Garden-areena, Fortumin datakeskus ja Karhusaareen suunniteltu Lastenmaailma, joissa kaikissa suunnitelmat sijoittuvat suosittujen virkistysalueiden päälle. Viheralueelle tai kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävälle alueelle suunniteltu rakentaminen tapahtuisi suunniteluvarauksella, mitä maisema-arkkitehdit kritisoivat kuntien maapolitiikan välineenä. Weckman, Parikka ja Kataja näkivät suunniteluvarauksen toimivan ohituskaistana kaupallisille hankkeille, koska siinä rakennushankkeet eivät noudata voimassa olevia

³⁴⁸ Paavilainen, Simo. HS/Mielipide 11.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006503504.html>.

³⁴⁹ Kerko, Maija; Paqvalén, Rita & Slätis, Thomas. HS/Mielipide 3.4.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006461687.html>.

³⁵⁰ Gretel Hemgårdin blogi 4.4.2020. <https://antekningar.org/tag/lapinlahtielavanakulttuuriperintona>.

³⁵¹ Törö, Tiina. HS/Mielipide 18.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006544033.html>.

asemakaavoja ja päätös varauksen myöntämisestä tehdään maankäytön suunnittelusta vastaavan elimen sijaan kaupungin elinkeinojaostossa. Asemakaavamuutos laaditaan jälkikäteen. Kirjoittajat totesivat nykymallisissa välitöntä tuottoa arvostavissa talouslaskelmissa viheralueiden jäävän heikoille.³⁵² 4.7.2020 filosofian maisteri Tellervo Hyttinen otti kantaa puistoalueille rakentamiseen ja arvioi Helsingissä harjoitetun politiikan ”vanhoja, muistorikkaita viheralueita hävittämällä lyhytnäköiseksi”. Malliesimerkkien pohjalta hän totesi kaupungin tiivistämissä politiikan viittaavan siihen, että kaikki vanhat puistoalueet rakennetaan täyteen: ”Lapinlahden ”kilpailu”, Hämeentien–Kumpulan rinteen metsikön hävittämissuunnitelma ja nyt jo tuhottu Koskela”.³⁵³

Helsingin kokoomuksen valtuustoryhmän puheenjohtaja Daniel Sazonov ja Helsingin kaupunkiympäristölautakunnan varapuheenjohtaja Risto Rautava (kok) kommentoivat keskustelua omalla mielipidekirjoituksellaan: ”Lapinlahti-päätöksen kaataminen oli vastuutonta” seuravasti:

Helsingin kokoomus on pitänyt koko prosessin ajan tärkeänä puiston säilymistä ja pysymistä avoimena. Vaikka viime aikojen harhaanjohtava mielikuvakampanja muuta väittää, näin olisi myös tapahtunut. Uudisrakennukset olisivat sijoittuneet Länsiväylän varteen nykyisten, pinnalla kulkevien kaukolämpöputkien kohdalle ja vieneet alle viisi prosenttia alueesta. Samalla puinen hotelli olisi torjunut liikennemelua ja lisännyt puiston viihtyisyyttä.³⁵⁴

Yhteenvedon totean kaupunkisuunnittelun kehityksessä korostuneen kaupunkilaisten huoli Helsingissä olevien puistojen ja viheralueiden hupenemisesta ja siihen käytetyistä keinoista tiivistävässä kaupunkipolitiikassa. Tähän liittyi muun muassa asemakaavojen merkitys suhteessa suunnitteluvarauksella toimimiseen. Kirjoittajien mukaan kaupungin perinteikkäitä paikkoja ei haluttu myydä asuntosijoittajien rakennusprojekteihin. Mielipidekirjoittajat olivat taustoiltaan maisema-arkkitehti, diplomi-insinööri, kulttuurintutkija, tietokirjailija, filosofian maisteri, Pro Lapinlahti ry:n hallituksen jäsen ja kaupungin asukkaita Helsingistä ja Espoosta. Mielipidekirjoitusten valtavirrasta poikkeavia näkemyksiä esittivät Helsingin kokoomuksen valtuustoryhmän puheenjohtaja, kokoomuslainen

³⁵² Weckman, Emilia; Parikka, Sini & Kataja, Elina. HS/Mielipide 17.2.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006409434.html>.

³⁵³ Hyttinen, Tellervo. HS/Mielipide 4.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006561067.html>.

³⁵⁴ Daniel Sazonov & Risto Rautava HS/Mielipide 26.6.2023. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006552382.htm>.

kaupunkiympäristölautakunnan varapuheenjohtaja ja ideakilpailun arviointiryhmän asiantuntijajäsen puolustaen kaikki kaupungin suunnitelmia.

5.4 Osallisuuden kehys

Kun vuonna 2014 Lapinlahden sairaala-alue oli ollut ilkeiden kohteena tyhjillään viitisen vuotta ja aiemmista suunnitelmista poiketen kaupunki oli päättänyt siirtää sairaalarakennusten korjaustyöt 2020-luvulle, alkoivat kansalaisjärjestöt vaatia rakennusten pelastamista rapistumiselta. Helsinkiläiset Lilli Riihiranta ja Jaana Lähteenmaa esittivät 13.9.2014 mielipidekirjoituksessaan: ”Lapinlahti kaikille kaupunkilaisille” toiveensa sairaalarakennuksen avaamisesta kaikille tarkoitetuksi kulttuuri- ja mielenterveystaloksi.³⁵⁵ Lapinlahden Lähteen projektijohtaja Jaana Merenmies ja Pro Lapinlahden puheenjohtaja Katja Liuksiala esittelivät 11.12.2014 ”Lapinlahti kuuluu kaupunkilaisille” otsikoidussa mielipidekirjoituksessaan Lapinlahden Lähteen hankesuunnitelman. He näkivät hankkeen olevan yhdenmukainen Helsingin kaupunkistrategiassa mainittujen kaupunkilaisten yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja tasavertaisuuteen ohjaavan toiminnan kanssa. Lapinlahden lähteen visiona oli saavuttaa kansalaisten, kulttuuritoimijoiden, hyvinvoinnin asiantuntijoiden ja yritysten välisiä synergioita, joista syntyisi uudenlaista yhteistyötä ja yrityksiä. Myös oppilaitosyhteistyö ja kuntouttava työ oli tarkoitus yhdistää hankkeeseen tavoitteena ehkäistä mielen hyvinvointia uhkaavia tekijöitä, kuten työttömyyttä ja nuorten syrjäytymistä.³⁵⁶

Pirkko Metsäranta ja Matti Metsäranta Suomen kulttuuriperinnön tuki ry:stä muistuttivat ympäristöministeriössä uudistettavasta maankäyttö- ja rakennuslaista, missä kansalaisten rooli rakentamiseen ja kaavoitukseen tulisi jatkossa kasvamaan. He totesivat tätäkin mittavampaa kansalaisvaikuttamisen keinovalikoimaa valmisteltavan oikeusministeriön ”Osallistuva ja osaava Suomi” -hankkeessa, jonka tavoitteena oli tuoda demokratia ja osallisuus toimintatapana julkishallinnon toiminnan keskiöön: ”On tavallaan herätty siihen, että yhteiskuntaa ja ympäristöä rakennetaan ja säilytetään kuntalaisille, kansalaisille”³⁵⁷.

³⁵⁵ Riihiranta, Lilli & Lähteenmaa, Jaana. HS/Mielipide 13.9.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-200002760900.html>.

³⁵⁶ Merenmies, Jaana & Liuksiala, Katja. HS/ Mielipide 11.12.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-200002784485.html>.

³⁵⁷ Metsäranta, Pirkko & Metsäranta, Matti. HS/Mielipide 14.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-200006438325.html>.

Helsingin kaupunginhallituksen ja -valtuuston jäsen Maria Ohisalo (vihr) ja Helsingin kaupunginhallituksen varajäsen ja -valtuuston jäsen Thomas Wallgren (sd) näkivät omaehtoisuudesta nousevan kaupunkikulttuurin sopivan hyvin osaksi laadittavaa Helsingin uutta kaupunkistrategiaa. 18.8.2017 julkaistussa mielipidekirjoituksessaan: ”Uusi kaupunkipolitiikka on Helsingille mahdollisuus” kirjoittajat totesivat kaupungin hyväksyneen jo aiemmin strategisen linjauksen, jonka mukaan: ”Helsinki pyrkii olemaan kansainvälisesti aloitteellinen, kehittyvä ja osaava toimija globaalin vastuun kantamisessa paikallisesti”³⁵⁸. Ohisalo ja Wallgren korostivat uusien urbaanien toimintojen lähtevän nimenomaan paikallisuudesta. Esimerkiksi Lapinlahden Lähteen toiminnan he näkivät hyväksi mahdollisuudeksi edistää vastuullisen kaupunkipolitiikan ja -kulttuurin toteutumista. Helsinkiläinen Sari Mattero totesi kaupungin päättäjillä olevan nyt mahdollisuus toteuttaa osallistamista käytännössä: ”Lapinlahti on aidosti osallistava ja ihmisläheinen ympäristö ja yhteisö – rosoisuudessaan ja aitoudessaan äärimmäisen virkistävä ja voimaannuttava”³⁵⁹. Samoilla linjoilla oli Hietaniemen hautausmaalla kymmenien vuosien ajan työskennellyt Minna Kilkki:

Olen nauttinut Kahvila Lähteen porkkanakakuista ja viehättävästä tunnelmasta, vierailut galleriassa, tehnyt lahjaostoksia puodissa, käynyt sairaalan esittelykierroksella ja kuljeskellut upeassa puutarhassa. Lapinlahdesta on tullut ihana yhdistelmä taidetta, mielenterveystyötä ja matkailunähtävyyttä. Siellä näkee kulttuuriväkeä, lapsiperheitä ja intoilevia aasialaisturisteja. Miljö on aito ja sopivasti erikoinen. Parhainkaan konsultti ei pystyisi tällaista suunnittelemaan. Olenkin pelännyt, että tämä on liian hyvää ollakseen totta.³⁶⁰

Kaupunkisosiologian dosentti, yliopistotutkija Pasi Mäenpää ja kestävä kaupunkistumisen, osallisuuden ja yhteiskunnallisen hallinnan erikoistutkija Maija Faehnle ovat todenneet neljännen sektorin kansalaistoiminnassa tilojen väliaikaisten käyttöjen noudattelevan eräänlaista laillistetun talonvaltauksen logiikkaa. Lapinlahden Lähde ja sairaala-alueen muu toiminta aloittivat toimintansa tilojen väliaikaisena käyttönä, mutta on vähitellen vakiinnuttanut asemansa paikallisena hyvinvointi- ja kulttuurikeskuksena. Kaupungin hallinnolle on näin tullut yhä vaikeammaksi myydä aluetta muuhun käyttöön.³⁶¹

³⁵⁸ Ohisalo, Maria & Wallgren, Thomas. HS/Mielipide 18.8.2017, B 10.

³⁵⁹ Mattero, Sari. HS/Mielipide 20.11.2018, B 10.

³⁶⁰ Kilkki, Minna. HS/Mielipide 6.11.2018 B10.

³⁶¹ Mäenpää & Faehnle 2021, 98.

Pro Lapinlahti ry:n puheenjohtaja Katja Liuksiala, Suomen Mielenterveys ry:n kehitysjohtaja Kristian Wahlbeck ja Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon hallituksen puheenjohtaja Teemu Lehto totesivat 15.12.2019 mielipidekirjoituksessaan Lapinlahden Lähteen yhteisöllisen toiminnan vähentävän yksinäisyyttä, lisäävän osallisuutta ja tarjoavan polkuja työllistymiseen.³⁶² Kulttuurintutkija Maija Kerko, tietokirjailija Rita Paqvalén ja Pro Lapinlahti ry:n hallituksen jäsen Thomas Slätis nostivat esiin kansainvälisen kaupunkisuunnittelun näkökulman, jossa tunnistetaan puistojen ja osallisuuden merkitys kaupunkilaisten hyvinvoinnille. He näkivät NREP Oy:n suunnitelmat hotellista ja sitä palvelemaan valjastetusta kaupallisesta toiminnasta sokeaksi paikan historialliselle identiteetille ja olevan vastoin ajan suuntauksia.³⁶³ Pro Lapinlahti ry:n Marja Hannula, Matti Ponteva ja Kaisa Välttilä totesivat 3.5.2020: ”[...] helsinkiläisten vuosikymmeniä jatkunutta aitoa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ei voida enää sivuuttaa”³⁶⁴.

Mielipidekirjoituksessaan: ”Kuunteleeko Helsinki asukkaiden vai yhtiöiden toiveita?” (30.6.2020) toimittaja Yrjö Hakanen (skp) kommentoi Helsingin Sanomien pääkirjoitusta (26.6.2020), jossa pääkirjoittaja totesi yrittäjien jäävän yksin kaupungin osoittautuessa epäluotettavaksi sopimuskumppaniksi. Hakasen mukaan: ”Nämä tapaukset ovat pikemminkin esimerkkejä sijoittajien kanssa pienessä piirissä tehdyistä sopimuksista. Asukkaat on valmistelussa sivuutettu”³⁶⁵. Hän näki, että kumpikin pääkirjoituksen mainitsemista yrittäjä- ja sijoittajavetoisista hankkeista; Lapinlahden sairaala-alueen myynti ja Pirkkolan monitoimihallin rakentaminen pysähtyivät asukkaiden ja asiantuntijoiden laajaan vastustukseen, koska kaupunkiympäristön toimiala ei huomionnut asukkaiden näkökulmaa.

Valokuvataiteilija Sanni Seppo totesi mielipidekirjoituksessaan 2.7.2020, kuinka kaupunki voisi nähdä kansalaisten omaehtoisen toiminnan myös hyvänä asiana ja olla siitä ylpeä, koska tämä osoittaa kaupungin olevan merkityksellinen asukkailleen. Esimerkkeinä hän mainitsee Lapinlahden sairaala-alueen, Pirkkolan monitoimihallin ja Suvilahden tapahtumakeskuksen. Seppo huomauttaa, että vaikka omaehtoisen toiminnan arvoa on vaikea mitata rahassa, tuo esimerkiksi Lapinlahteen muotoutunut kaupunkikulttuuri hyvinvointia tuhansille

³⁶² Liuksiala, Katja; Wahlbeck, Kristian & Lehto, Teemu. HS/Mielipide 15.12.2019, C 13.

³⁶³ Kerko, Maija; Paqvalén, Rita & Slätis, Thomas. HS/Mielipide 3.4.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006461687.html>.

³⁶⁴ Hannula, Marja; Ponteva, Matti & Välttilä, Kaisa. HS/ Mielipide 3.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006494604.html>.

³⁶⁵ Hakanen, Yrjö. HS/Mielipide 30.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006556238.html>.

helsinkiläisille. Seppo toteaa: ”Lähiluonnon merkitys tunnistetaan, mutta kaavoitusvimmassa sen päälle rakennetaan. Maailman toimivimmaksi kaupungiksi tähtäävän Helsingin tulisi opetella kansalaisyhteiskunnan vuorovaikutustaitoja, jotta maine luotettavana toimijana kasvaisi”.³⁶⁶

Ympäristösuunnittelija Jack Räisänen arvioi kaupungin toiminnan Lapinlahdessa ja Pirkkolassa heikentävän kaupungin mainetta luotettavana ja demokraattisena toimijana kaupunkilaisten silmissä. Ongelmana hän piti vallitsevaa ylhäältä alas -toimintamallia, missä kaupunkilaisten osallistuminen on ”pelkkä ruutu, joka pitää rastittaa valmistelun aikana”. Hänen mukaansa esimerkiksi kaupungin *Kerro kantasi* -palveluun kerrottuja kantoja ei oteta huomioon päätöksissä. Räisäsen mukaan: ”Aidossa osallistumisessa kaupunkilaiset ohjaavat päätöksentekoa, ja suunnitteluprosessit lähtevät heidän toiveistaan ja visioistaan”.³⁶⁷

Professori, kaupunginvaltuutettu (kok) ja kaupunkiympäristölautakunnan jäsen Sirpa Asko-Seljavaara kommentoi mielipidekirjoituksessaan: ”Omahyväisesti toimivat pienet asukasryhmät estävät kaupunkisuunnittelun toteuttamisen” (13.7.2020) valokuvaaja Sanni Sepon (HS 2.7.2020) mielipidekirjoitusta. Asko-Seljavaara totesi kaupungin suunnittelua yleiskaavoineen ja kaavoituksineen tehtävän vuosien ajan, ja siinä olevan mukana myös paikallisia toimijoita ja asukkaita. Asko-Seljavaaran mukaan työt pysähtyvät usein kansalaisliikkeisiin, joista esimerkkeinä hän mainitsee Lapinlahden sairaala-alueen, Pirkkolan urheiluhallin ja Vanhankaupunginkosken padon:

Pienryhmät viestittävät asukkaille sosiaalisessa mediassa ja päättäjille sähköpostitse, että hyvin pitkällekin viety suunnitelma pitää hylätä. He kutsuvat sitä omaehtoiseksi toiminnaksi, vaikka kaikki huomautukset ja valitukset on jo käyty läpi. Virkamiehet turhautuvat, suunnitelmat eivät toteudu. Kansalaistoimijat ehkä saavat siitä omaa etua, mutta suurin osa on luonnonsuojelun nimissä tapahtuvaa kiusaamista.³⁶⁸

”Lapinlahden kevät” -voittajaehdotuksella ideakilpailuun osallistuneet Suomen Arkkitehtiiliitto SAFAn arkkitehdit; tekniikan tohtori, Ark-Byroo Oy:n osakas Marianna Heikinheimo, Arkkitehtitoimisto Opus Oy:n osakas Paul Thynell ja Arkkitehtitoimisto Soini

³⁶⁶ Seppo, Sanni. HS/Mielipide 2.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006558608.html>.

³⁶⁷ Räisänen, Jack. HS/Mielipide 10.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006566592.html>.

³⁶⁸ Asko-Seljavaara, Sirpa. HS/Mielipide 13.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006569482.html>.

& Horto Oy:n suunnittelujohtaja Anis Souissi totesivat kesäkuun 2020 lopulla kilpailusalaisuuden estäneen heitä osallistumasta julkiseen keskusteluun kilpailun aikana, jolloin toisen kilpailijaryhmän taustatahojen kampanja oli tuominnut heidän ehdotuksensa jo ennen ehdotuksen julkaisemista. Heikinheimo, Thynell ja Souissi ilmoittivat, etteivät he ole voineet vaikuttaa kilpailun sääntöihin, kilpailuehdotusten määrään, eivätkä toisen kilpailijaryhmän pois jättäytymiseen.³⁶⁹ Heidän mielipidekirjoituksensa jälkeen Helsingin Sanomissa käynnistyi eri arkkitehtien välinen kaupunkisuunnitteluun liittyvä mielipidekirjoittelu arkkitehtuurikilpailujen tavoitteista, kustannuksista ja käytänteistä.

Yhteenvedon totean osallisuuden kehyksessä käyvän ilmi, miten vaikeaa osallisuuden toteuttaminen kaupunkisuunnittelussa on. Yhteiskunnallinen asema tai omistaminen on pitkälti määritellyt osallisuuden asteen. Tutkimusjakson aikana oli kuitenkin havaittavissa kaupunkilaisten keskuudessa noussut ajatus, että kaupunki on kaupunkilaisten. Yhteiskuntaa ja ympäristöä rakennetaan ja säilytetään kaupungin asukkaille, kansalaisille. Osallisuuden kehyksen mielipidekirjoittajina oli useita helsinkiläisiä vailla ammattia tai asemaa, lisäksi toimittaja, valokuvataiteilija, kulttuurintutkija, tietokirjailija, ympäristösuunnittelija, arkkitehti, Suomen kulttuuriperintötuki ry:n, Suomen Mielenterveys ry:n, Lapinlahden Lähde Oy:n, Pro Lapinlahti ry:n, ja Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon edustajia. Kaupunkiympäristölautakunnan ja kaupunginvaltuuston jäsen ilmaisi kaupunkilaisten omaehtoisen toiminnan olevan lähinnä kaupunkisuunnittelun toteutuksen estämistä.

5.5 Kuka maksaa? -kehys

Globaalin talouden muutos aiheutti 1990-luvulla yhteiskunnallisten asioiden käsittelyssä paradigman muutoksen, missä sosiaalisen vastuun diskurssista siirryttiin markkinaehtoiseen diskurssiin.³⁷⁰ Julkisen sektorin palveluihin kohdistui rajuja leikkauksia, yksityisomistusta lisättiin ja verotusta kevennettiin.³⁷¹ Talouden muutos johti yhteiskunnallisten ryhmien ja alueiden välisen eriarvoisuuden lisääntymiseen ja suomalaisen yhteiskuntapolitiikan

³⁶⁹ Heikinheimo, Marianna; Thynell, Paul & Souissi, Anis. HS/Mielipide 28.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006554773.html>.

³⁷⁰ Wio 2006, 29.

³⁷¹ Kantola 2006, 156.

kovenemiseen.³⁷² Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan viestinnän professori Anu Kantolan mukaan talouspoliittinen diskurssi on läpäissyt koko yhteiskunnan ja se dominoi yhteiskunnallista keskustelua sen kaikilla toiminnan tasoilla. Talouden käsitteet, kuten esimerkiksi rakenneuudistus, muutos ja kilpailukyky ovat muuttaneet suomalaista politiikkaa ja yhteiskuntaa.³⁷³ Markkinoiden vapautumisesta johtuneet tulonjaon muutokset ovat kasvattaneet erityisesti ylimpien tuloluokkien tuloja muita ryhmiä nopeammin.³⁷⁴

Talousajattelussa tapahtuneet muutokset kohdistuivat erittäin raskaasti mielenterveyden hoidon voimavaroihin. Yhdysvalloissa 1980–1990-luvuilla markkinaliberalismin hengessä nopeassa tahdissa lakkautetuille psykiatristen sairaaloiden laitoshoitopaikoille ei juuri perustettu ”turvasatamia” sairaalan ja yhteiskunnan väliin. Suurta koditonta mielenterveysongelmista kärsivien joukkoa alettiin kutsua ”katukäytävien psykootikoiksi”.³⁷⁵ Suomessa laitoshoitopaikkojen vähentäminen mukaili Yhdysvaltojen mallia. Kun 1960-luvun lopussa Suomessa oli ollut 20 000 hoitopaikkaa (maailman toiseksi eniten väkilukuun suhteutettuna) oli vuonna 2010 hoitopaikkoja enää noin 4000.³⁷⁶ Laitospaikkoja vähennettiin nopeassa tahdissa erityisesti 1990-luvun lopulta alkaen avohoitomalliin suuntauduttaessa, mutta riittävään hoitoon ei laman aikana ollutkaan tarvittavia resursseja. Yhdysvaltojen tapaan myös Suomessa potilaat jäivät pitkälti vaille korvaavaa yhteisöhoitoa tai muita matalan kynnyksen tukipaikkoja.³⁷⁷

Tutkimusjaksolla valtakunnalliset ja paikalliset mielenterveysjärjestöt ja kulttuurialan toimijat ajoivat Lapinlahteen kaikille avointa mielen ja hyvinvoinnin keskusta vuodesta 2014 alkaen. Lapinlahden Lähteen idea perustui Lapinlahden sairaalan kehittämiseen kulttuurikeskukseksi, joka yhdistäisi mielenterveystyön, taiteen ja yhteiskunnallisen liiketoiminnan. Hankkeen konsepti sai projektirahoitusta Helsingin kaupungilta ja Uudenmaan ELY-keskukselta. Järjestösektorin taloudelliset mahdollisuudet riittivät Lapinlahden tilojen vuokraamiseen suunnilleen tilojen ylläpitokustannusten suuruisella summalla, mutta ei markkinaehtoiseen hintatasoon. Kaupungin Tilakeskuksen mukaan tilojen vuokraaminen alle markkinahinnan ei tullut kysymykseen ja oli jopa lain vastaista. Helsingin kaupungin kiinteistöviraston päällikkö

³⁷² Heiskala & Luhtakallio, 2006, 7. Ks. myös Wilenius 2006, 228.

³⁷³ Kantola 2006, 159–177.

³⁷⁴ Kantola & Kuusela 2019, 13–14.

³⁷⁵ Pietikäinen 2013, 400.

³⁷⁶ Martelius, Katja. HS/Kulttuuri 15.1.2017. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005045563.html>.

³⁷⁷ Pietikäinen 2013, 400.

Jaakko Stauffer totesi Helsingin Sanomissa, ettei kaupunki tule korjaamaan Lapinlahden sairaalaa omalla kustannuksellaan ja huomautti kansalaisjärjestöjen lähtevän siitä ajatuksesta, että veronmaksajat laittavat tilat kuntoon. Stauffer totesi: ”Veronmaksaja on tällä hetkellä heikossa hapessa”³⁷⁸.

Lapinlahden Lähde -hankkeen projektijohtaja Jaana Merenmies ja Pro Lapinlahti ry:n puheenjohtaja Katja Liuksiala kysyivät 11.12.2014, eikö kaupunki näe, miten Lapinlahden Lähde -hanke maksaisi toiminnallaan sairaalarakennukseen sijoittamat kaupungin saneerausinvestoinnit takaisin. Lapinlahden Lähteen toimijoiden oli tarkoitus osallistua myös itse korjaustöihin oppilaitosyhteistyön ja kuntouttavan työn kautta. Heidän näkemyksensä mukaan toiminnan taloudellinen hyöty tulisi esiin pitkällä aikavälillä ihmisten terveyttä ja työkykyä vahvistamalla.³⁷⁹ Suomen Mielenterveys MIELI ry:n kehitysjohtaja, tutkimusprofessori Kristian Wahlbeck korosti 14.7.2020 mielenterveyttä tukevien paikkojen tärkeyttä. Hän muistutti, että 60 % Helsingissä maksetuista työkyvyttömyyseläkkeistä on mielenterveysperusteisia ja helsinkiläisten mielenterveysongelmat maksavat noin 800 miljoonaa euroa vuosittain, mikä suurimmaksi osaksi johtuu menetetyistä tuottavuudesta.³⁸⁰

Mielipidekirjoittelussa näkemys kulttuurihistoriallisen kohteen maksajasta erosi suuresti kaupungin hallinnon ja kansalaistoimijoiden välillä. Helsinkiläinen Veikko Tarvainen ihmetteli, miten köyhä Suomi sai aikoinaan rakennettua ainutlaatuiset rakennuksensa, kun nyt ”rikas Suomi myy ne köyhydessään”³⁸¹. Tarvainen peräänkuulutti inhimillisyyttä kaupungin päätöksissä. Toimittaja Yrjö Hakanen arvioi mielipidekirjoituksessaan: ”[v]iime vuonna yli 500 miljoonaa euroa ylijäämää tehneellä Helsingin kaupungilla olisi kyllä varaa kunnostaa Lapinlahti ja säilyttää kokonaisuus julkisena tilana omistuksessaan”³⁸². Kokoomuksen valtuustoryhmän puheenjohtaja Daniel Sazonov ja kaupunkiympäristölautakunnan varapuheenjohtaja Risto Rautava (kok) totesivat: ”On vastuutonta käyttää kaupungin rahaa kohteeseen, jolle kaupungilla ei ole käyttöä, ja sanoa samalla ei yksityiselle investoinnille”³⁸³.

³⁷⁸ Hakkarainen, Kaisa. HS/Kaupunki 20.11.2014. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002779145.html>.

³⁷⁹ Merenmies, Jaana & Liuksiala, Katja. HS/Mielipide 11.12.2014. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002784485.html>.

³⁸⁰ Wahlbeck, Kristian. HS/Mielipide 14.7.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006570257.html>.

³⁸¹ Tarvainen, Veikko. HS/Mielipide 24.11.2018. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005909346.html>.

³⁸² Hakanen, Yrjö. HS/Mielipide 30.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006556238.html>.

³⁸³ Sazonov, Daniel & Rautava, Risto. HS/Mielipide 26.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006552439.html>.

Ideakilpailun arviointiryhmän asiantuntijajäsen Simo Paavilainen³⁸⁴ kysyi mielipidekirjoituksessaan: ”[o]nko Lapinlahti niin arvokas kansallinen kohde, ettei rakennuksia pidä myydä tanskalaisperäiselle sijoittajalle?” Paavilainen totesi kaupungin haluavan luopua rakennuksista, eikä kotimaasta löydy rahoitusta, joten vaihtoehdoksi jäävät ulkomaiset rahoittajat. Pro Lapinlahti ry:n edustaja Nitta Gillberg kuulutti rikkaita apuun:

Sairaalarakennuksen kunnossa pitäminen edellyttää kuitenkin rahaa, jota kaupungilla ei ehkä ole. Olisiko siis olemassa jokin kultaisen keskitien mahdollisuus? Löytyisikö meiltä Suomen rikkaista joku, joka haluaisi ryhtyä mesenaatiksi ja saada nimensä kulttuurihistoriaan?³⁸⁵

Tutkija Eeva Berglund³⁸⁶ arvosteli Helsingin kaupungin kiinteistöpolitiikkaa: ”Pelkkä raha ei saa sanella Lapinlahden tulevaisuutta” otsikoidussa mielipidekirjoituksessaan 11.6.2019. Berglundin mukaan Lapinlahti on nykyisin ”hyvinvoinnin, luonnonkestävän elämisen, kansalaistoiminnan ja moninaisen toiminnan tyyssija”. Tämän hän katsoi vapaaehtoisten, voittoa tavoittelemattomien yhdistysten ja pienituloisten ihmisten aikaansaannokseksi. Berglund piti hämmästyttävänä, ettei kaupunki juuri tukenut kansalaistoimintaa, vaan etsi yritystä tai yritysryhmää hallinnoimaan aluetta. Berglund totesi Helsingin vetovoiman ja kansainvälisen arvostuksen kärsivän, jos tulevaisuuden haasteisiin yritetään vastata vanhoilla standardiratkaisuilla. Lapinlahden vuokralaisten edustajat, Osuuskunta Lapinlahden tilajakamon hallituksen puheenjohtaja Teemu Lehdon ja Lapinlahden Lähde Oy:n hallituksen puheenjohtaja Kristian Wahlbeckin mielipidekirjoituksessa³⁸⁷ väitettiin ideakilpailun ehtoja muokatun kilpailun toiseen vaiheeseen ”kiinteistöjalostajille sopivaksi”, mikä oli johtanut kilpailuehtojen käymiseen taloudellisesti mahdottomaksi yleishyödyllisille ja kansalaislähtöisille toimijoille.

Helsingin Sanomien kaupunkitoimittaja Kimmo Oksanen³⁸⁸ totesi artikkelissaan: ”Vanha ei enää olekaan kelvotonta ja rumaa – helsinkiläiset haluavat säilyttää arvotalonsa”, että ilmapiirissä ja asenteissa oli tapahtunut muutoksia. Kaupungin järjestämässä osallistuvan budjetoinnin äänestyksessä vuosina 2018–2019 helsinkiläiset olivat saaneet ehdottaa

³⁸⁴ Paavilainen, Simo. HS/Mielipide 11.5.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006503504.html>.

³⁸⁵ Gillberg, Nitta. HS/Mielipide 17.6.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006543188.html>.

³⁸⁶ Berglund, Eeva. HS/Mielipide 11.6.2019, B10.

³⁸⁷ Lehto, Teemu & Wahlbeck, Kristian. HS/Mielipide 25.3.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006451089.html>.

³⁸⁸ Oksanen, Kimmo. HS/ Mielipide/Kolumi 23.8.2020. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000006610829.html>.

hankkeita, joihin he halusivat kaupungin rahoja käytettävän. Äänestystulos paljasti kaupunkilaisten haluavan säilyttää kaupunkikuvallisesti ja historiallisesti merkittävät ja arvokkaat vanhat rakennuksensa.

Kuka maksaa? -kehyksen kirjoittajina oli pääsääntöisesti kansalaisjärjestöjä, kuten Pro Lapinlahti ry, Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo, Suomen Mielenterveysseura ry ja Lapinlahden Lähde Oy, jotka olivat etsineet ja tarjonneet vuosien aikana useita erilaisia rahoitusratkaisuja Lapinlahden sairaalarakennusten korjaamiskustannuksiin. Helsingin kaupunki ei ollut pitänyt niitä varteenotettavina vaihtoehtoina, vaan oli edennyt pitkälti poliittisen linjauksensa mukaisesti, missä se pyrkii eroon kiinteistöistä, joille sillä ei ole enää kaupungin omaa käyttöä.

Kaikkien viiden kehyksen osalta totean, että mielipidekirjoitusten perusteella kirjoittajien taustat, asemat, ammatit ja kokemukset muovaavat käsitystä todellisuudesta ja siitä, mikä siinä on merkityksellistä. Kolmannen sektorin järjestötoimijat olivat aktiivisia mielipidekirjoitusten kirjoittajia ja edustamiensa yhdistysten arvojen asianajajia. Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa on pidetty liikkeiden menestymisen edellytyksenä toimijoiden asiantuntemusta ja kykyä hyödyntää pääomaansa.³⁸⁹ Onnistunut organisointi vaatii sekä kokemusta että hyvää asemaa sosiaalisissa verkostoissa eli toisin sanoen taitoja, joita yhteiskunnasta syrjään jääneillä ei välttämättä ole, vaikka halua olisikin. Vääräksi havaittua yhteiskunnallista kehitystä vastustamaan lähtevät yleensä ensin aktiiviset ja yhteiskuntaan muutenkin hyvin integroituneet ihmiset.³⁹⁰ Tämä oli myös alkuoletuksenani Helsingin Sanomiin kirjoittavien mielipidekirjoittajien osalta.

³⁸⁹ Ilmonen 1998, 30–31.

³⁹⁰ Melucci 1996, 295–297.

6 Johtopäätökset

Matkani tutkimuskysymyksen parissa on loppuillaan. Koronavuoden 2020 eristyksessä päädyin valitsemaan tutkimusaineistoksi kaupungin pöytäkirjoja ja kaupunkilaisten mielipidekirjoituksia. Työsarka osoittautui mittavaksi, mutta matka antoisaksi. Tutkimusaihe ja sen lukemattomat sivupolut johdattelivat oivalluksiin ja jopa hämmästyksen siivittämiin naurahduksiin, tutkimukseen liittyvän työlään ponnistelun lisäksi. Ohessa kirkastui maisemantutkimukseen liittyvä syvyys ja sen moninaisten ulottuvuuksien verkosto. Tällä tutkimusmatkalla hahmottui erityisesti maiseman poliittinen luonne. On johtopäätösten aika.

Vastatakseni tutkimuskysymykseen, miten Lapinlahden sairaala-alueen avulla voidaan tarkastella Helsingin kaupungin maankäyttöpolitiikkaa kaupunkipolitiikassa, tutkin asiaa suomalaisen kaupunkipolitiikan, maankäyttöpolitiikan, kulttuuriympäristön suojelun, maiseman ja osallisuuden näkökulmista. Alakysymyksinä kysyin: minkälainen visio Helsingin kaupungilla ja kansalaisjärjestöillä on ollut Lapinlahden sairaala-alueesta vuosina 2009–2020? Ja toisena alakysymyksenä, mitä vuosien 2009–2020 mielipidekirjoitukset kertovat Lapinlahden sairaala-alueen visioista? Kysymyksiin vastatakseni tarkastelin Helsingin kaupungin hallinnon päätösasiakirjoja vuosilta 2009–2020 ja kaupunkilaisten mielipidekirjoituksia samalta aikajaksolta, toinen toistaan peilaten. Median, tässä tapauksessa Helsingin Sanomien uutisointi, pääkirjoitukset, keskusteluun osallistuminen ja toimituksen julkaisupolitiikka ovat olleet myös huomattavassa roolissa.

Tarkoitukseni oli tarkastella mielipidekirjoituksia kehysanalyysia soveltaen. Viestinnän professori Esa Väliaverron on Goffmanin kehysteoriaan viitaten todennut ihmisten todellisuuden kuvausten kertovan samalla kuvaajasta itsestään. Myös politiikantutkijoiden Martin Reinin ja Donald Schonin mukaan se, miten asia kehystetään, liittyy yleensä myös kirjoittajien henkilökohtaiseen ja ammatilliseen elämään. Näin ollen halusin mielipidekirjoitusten osalta tuoda esiin myös kirjoittajien ammatin, aseman, sukupuolen ja asuinpaikan, mikäli he sellaisia olivat kirjoituksiinsa merkinneet. Poliittisen viestinnän tutkija Robert Entmanin määritelmässä kehystämisen valitaan joitakin puolia havaitusta todellisuudesta ja häivytetään muita puolia. Jaoin mielipidekirjoitukset sisältöjensä mukaan vahvimmin niissä tulkitsemiini kehyksiin, mutta huomasin pian, kuinka useissa mielipidekirjoituksissa käsiteltiin vähintäänkin kahden eri teeman aiheita, joten kunkin

kirjoituksen lajittelu vain yhteen ryhmään tuntui keinotekoiselta. Päätin, että eri ryhmissä voi olla kommentteja samoiltakin kirjoittajilta kirjoitusten sisällöistä riippuen. Viestinnän professori Erkki Karvosen mukaan kehyksellä on läheinen suhde samantapaisiin käsitteisiin, kuten diskurssiin, kertomukseen, genreen ja formaattiin. Tutkimusmatkan edetessä kertomus alkoi tuntua tunnistettavalta, mutta menetelmä kallistui loppujen lopuksi teemoitteluun. Teemoittelulle tyypillisenä menetelmänä koin tarpeelliseksi nostaa esiin mielipidekirjoittajien sitaatteja, jotta välittyisi käsitys siitä, miksi kyseinen kirjoitus on valikoitunut tiettyyn ryhmään.

Alkutilanteessa oletukseni oli, että Helsingin maankäyttöpolitiikka on yhteydessä harjoitettuun kaupunkipolitiikkaan. Etsiessäni määritelmää suomalaiselle kaupunkipolitiikalle kävi ilmi, ettei sille ole olemassa yhtä selkeää määritelmää, mutta sitä sitä voidaan luonnehtia elinkeinopainotteiseksi ja monenlaisista intresseistä kumpuavaksi. Kaupunkipolitiikka-käsitteen käyttö yleistyi Suomessa vasta 1990-luvun puolivälistä lähtien. Sitä ennen puhuttiin kuntapolitiikasta, asuntopolitiikasta ja aluepolitiikasta, joista jälkimmäinen päättyi 1990-luvulla umpikujaan eriävien toimintatapojen ja intressien myötä. Toimimattomaksi päätyneen aluepolitiikan tilalle nousi dynaaminen kaupunkien kansainvälistäminen.

Suomessa kaupunkien kansainvälistämistä edesauttoivat 1990-luvun alun suuret tapahtumat, kuten Neuvostoliiton romahtaminen ja Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi. EU kannusti vahvasti jäsenmaitaan kansainvälistymään. Kansainvälistämisessä korostui kaupunkien muokkaaminen kilpailukykyisiksi globaalia kaupunkien välistä kilpailua varten. Ideologiaksi sitä on kutsuttu siksi, ettei kaupunkien muutos tapahtunut rakennemuutosten seurauksena, vaan etunojassa tahtotilana. Kaupunkien kansainvälistämiseen on kuulunut muun muassa voimakas kiinteistömarkkinatoiminta ja talouspuheen korostuminen. Uusliberalististen toimintatapojen myötä kaupungit alkoivat muuttua nopeasti, nopeammin kuin suomalainen kaupunkipolitiikka.

Edellä mainittuun kehitykseen on 2000-luvulla yhdistynyt ilmastomuutokseen vastaaminen kaupunkikeskustojen tiivistämispolitiikalla. Tiivis ja nykyisin myös korkea rakentaminen on nähty ekologisena kaupunkirakenteen ratkaisuna. Tiivistämispolitiikkaa on myös kritisoitu ja arvioitu tämän päinvastoin lisäävän ilmastonmuutosta synnyttämillään lämpösaarekkeilla, viheralueiden kutistumisilla ja kuluttamista suosivalla elämäntavalla. Vuosien 2009–2020 aikana helsinkiläiset arvostelivat mielipidekirjoituksissaan erityisesti viheralueille ja

kulttuurihistoriallisesti merkittävälle alueelle sijoitettua uudisrakentamista. Lapinlahden sairaala-alueesta muodostui Helsingin kaupungin ja kansalaistoimijoiden välinen taisteluareena, missä kamppailtiin useammastakin kaupunkipolitiikan osa-alueesta, kuten kaupunkilaisten osallisuudesta päätöksentekoon, kulttuurihistoriallisten paikkojen merkityksestä paikalliseen ja kansalliseen identiteettiin, arvorakennusten omistajapolitiikasta ja viheralueiden säilyttämisestä niin virkistykseen, luonnon monimuotoisuuden kuin ilmastonmuutoksen näkökulmista.

Näkisin Lapinlahden sairaala-alueesta käydyin kamppailun ja kaupunkien kansainvälistämisen ideologian yhteyden toisiinsa siinä, että kansainvälistämiseen on sisältynyt aatteen mukainen näkemys, millaisin menetelmin ja visioin kaupunkien kilpailukykyä ja imagoa tulee rakentaa. Nousua globaalien kaupunkien välisten vertailulistojen huipulle on pystytty edistämään kehittämällä kaupunkia niillä indikaattoreilla, joita ideologiassa on arvostettu, kuten esimerkiksi kansainvälisten yhtiöiden-, pankkien-, pörssien- ja hotellien lukumäärällä. Paikallisten lähtökohtien ja asukkaiden näkökulman sijaan siirryttiin jäljittelemään globaali- ja maailmankaupunkien kasvureseptejä. Poliittisten päättäjien suhde merkittävien kulttuurihistoriallisten rakennusten ja alueiden omistajapolitiikkaan muuttui, eikä historiallisten arvorakennusten säilyttämistä nähty enää samalla tavalla julkisen sektorin yhteiskunnalliseksi vastuuksi kuin aiemmin. Tutkielmani tulokset viittaavat siihen, että kulttuurihistorialliset arvot edelleen tunnustettiin, mutta niiden nähtiin säilyvän parhaiten myymällä rakennukset pois kaupungin omistuksesta, mikäli kaupungilla ei ollut kiinteistölle enää omaa käyttöä. Tutkimusjakson aikana tämän näkemyksen pohjalta luotiin Helsingin kaupungissa kiinteistöjen uusi omistajapoliittinen strategia.

Kamppailu Lapinlahden sairaala-alueesta vuosien 2009–2020 aikana voidaan myös nähdä jatkumona 1980-luvun lopulla alkaneelle taistelulle. Tuolloin Lapinlahdessa kamppailtiin psykiatristen sairaalatoimintojen säilyttämisen puolesta, jolloin taisteluareenalla olivat Pro Lapinlahti -liike (vuodesta 1988 yhdistys), sen mobilisoimat kansalaisjärjestöt sekä kaupunkilaiset vastaan HYKS:n organisaatio. Suomessa oltiin 1980-luvun lopulla siirtymässä sosiaalisen vastuun diskurssista markkinaehtoisuuteen ja paradigman muutosvaiheessa suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtui muutoksia, joista seurasi voimakkaita julkisen sektorin leikkauksia, tehostamista, mielenterveydenhoidon resurssien nopeaa alasajoa, talous- ja teknologiapuheen korostumista. Kamppailtaessa Lapinlahden sairaala-alueen jatkumisesta sairaanhoidollisessa käytössä taisteltiin samalla yhteiskunnallisista arvoista. Pro Lapinlahti

voitti Lapinlahdessa 1980-luvun lopulla käydyn taistelun, mutta hävisi toisen vuosituhannen vaihteessa. Tuolloin HYKS päätti siirtää sairaanhoidolliset toimintansa Lapinlahdesta Meilahteen ja myi alueen rakennukset Helsingin kaupungille. Tapahtuneen jälkeen Pro Lapinlahti ry jäi aktiivisesti seurailemaan Lapinlahtea koskevia suunnitelmia, reagoiden, mikäli arvioi alueen kulttuuri- tai luontoarvoja poljettavan. Tutkimusjaksolla 2009–2020 Pro Lapinlahti oli merkittävin yksittäinen toimijataho, joka myötävaikutti Lapinlahden sairaala-alueen kysymyksen politisoitumiseen.

Maiseman poliittinen ulottuvuus korostui Helsingin kaupungin päätöksentekoprosesseissa. Kokoomus oli koko tutkimusjakson ajan Helsingin suurin puolue ja kokoomuksen edustajia oli merkittävässä hallinnollisissa rooleissa. Joulukuussa 2018 Helsingin kaupungin julkistama Lapinlahden sairaala-alueen ideakilpailu järjestettiin julkilausuman mukaan poliittisesti yksimielisellä päätöksellä, mutta kansalaisyhteiskunnasta noussut paine hajaannutti myöhemmin päättäjien rivit. Vuonna 2020 vihreiden, Sdp:n ja vasemmistoliiton edustajat vetäytyivät ideakilpailun voittaneen NREP Oy:n kilpailuehdotuksen toteuttamisesta myötäillen näin noussutta kansalaisliikettä. Kokoomus ja perussuomalaiset sen sijaan jatkoivat voittajaehdotuksen toteutuksen edistämistä. Kokoomus korosti perääntymisen olevan taloudellisesti vastuutonta ja siitä seuraavan kaupungille vakavaa mainehaittaa. Kiistassa korostui sairaalarakennuksen yksityistäminen vastaan yleishyödyllinen käyttö sekä puiston uudisrakentaminen vastaan puiston säilyttäminen rakentamattomana virkistysalueena.

Poliittisten päättäjien enemmistö taipui myötäilemään kansalaisten näkemystä Lapinlahdesta. Kaupunkiympäristölautakunnan äänestyksen tuloksena päätettiin luopua puiston uudisrakentamisesta ja sairaalarakennuksen hotelliksi yksityistämisestä. Alue päätettiin säilyttää kaupunkilaisille avoimena rakennusten osalta osittain ja puiston osalta kokonaan. Päätöksen mukaan Lapinlahden historiaan nivoutuvan mielenterveystyön tulee olla mahdollista alueella myös tulevaisuudessa, samoin kaupunkilaisille avoin kansalaisjärjestö- ja kulttuuritoiminta. Puiston luontoarvot sekä rakennusten suojeluarvot päätettiin turvata ja rakennukset korjata. Kesän 2020 päätökset olivat hyvin erilaisia verrattuina kaupungin edustajien julkilausumiin Lapinlahdesta vuodesta 2013 alkaen. Tuolloin varsinkin Tilakeskuksen julkisissa kommentteissa kolmannen sektorin toimintaan suhtauduttiin vähätellen, korostettiin rakennusyhtiöiden kiinnostusta Lapinlahtea kohtaan ja viitattiin ”lopulliseen ratkaisuun” eli sairaala-alueen myymiseen. Kansalaisyhteiskunnassa oli vuoteen 2020 mennessä voimistunut käsitys, että kaupunki on kaupunkilaisten, asukkaiden ja

veronmaksajien, joiden laajaa tahdonilmausta poliittisten päättäjien tulee kuunnella ja ottaa se huomioon myös päätöksissään.

Kaupunkitutkijat ovat esittäneet laajan yhteiskunnallisen arvokeskustelun tarvetta kaupunkipolitiikasta. Ilman ohjaavaa kaupunkipolitiikkaa kaupunkien maa-alueiden käytöstä tulee helposti eri intressien välinen taistelukenttä, jossa Bourdieu'n pääomanäkökulmaa soveltaen taloudellinen pääoma ja tehokkain edunvalvonta, mitkä usein ovat sama asia, vie lopulta maa-alan rakennusoikeuksineen. Vuosina 2018–2020 Lapinlahdessa käydyin voimakkaan ja näkyvän kaupunkipoliittisen kamppailun voitti poikkeuksellisesti kulttuurinen ja sosiaalinen pääoma. Tulokseen tyytymättömistä vaikutusvaltaisista oli Helsingin kaupungin kokoomustustainen pormestari ja kaupungin osallisuuden neuvottelukunnan johtaja Jan Vapaavuori, joka päätti pormestarin erityisoikeudellaan nostaa jo kertaalleen päätetyn asian vielä kerran uuteen käsittelyyn. Tämä mahdollistui siten, että Vapaavuori ohitti kaupunkiympäristölautakunnan päätöksineen vieden päivitetyn NREP Oy:n kilpailuehdotuksen suoraan itse johtamaansa kaupunginhallitukseen. Kaupunginhallituksen äänestyksessä pormestari kuitenkin hävisi saaden ainoastaan kokoomuksen ja perussuomalaisten äänet, joten aiempi päätös jäi voimaan.

Maankäyttöpöliitiikassa oleellista on, kenellä on oikeus päättää maa-alueen käytöstä. 1.1.2000 voimaan astuneessa maankäyttö- ja rakennuslaissa oli tarkoitus muuttaa aiemman rakennuslain aikaista suunnittelukulttuuria vuorovaikutteisemmaksi ja korostaa elinympäristöä koskevan päätöksenteon asukaslähtöisyyttä. Lain uudistamisessa keskeiseksi nähtiin kansalaisten alustusvelvollisuuden poistaminen. 2010-luvulla osallisuuden ja demokratian vahvistaminen oli valtioneuvoston agendalla ja *Suomi 100* -juhlavuonna 2017 julkaistiin valtiollinen tahdonilmaus kansalaisten osallisuuden ja demokratian vahvistamisesta yhteiskunnassa. Samana vuonna Helsingin kaupunkiympäristölautakunta linjasi pyrkivänsä aiempaa parempaan alueellisen osallisuuden näkökulman toteutumiseen. Osallisuuden lisäämiseen tähtäsi myös kaupungin osallistuva budjetointi vuosina 2018–2019 ja Helsingin julkaisema osallisuusmalli (2018), jonka ylimpänä osallisuuden johtajana toimi pormestari.

Valtiollisen demokratiaselonteon lisäksi oli Helsingin kaupunki perustanut oman demokratiaryhmänsä. Osallisuuden lopullisista päämääristä oli kuitenkin myös epäselvyyttä. Vuonna 2017 demokratiaryhmän loppuraporttia tarkastellessaan kaupunkiympäristölautakunta esitti lisäselvityskysymyksen: *Mitä osallisuuden lisäämisellä lopulta tavoitellaan?* Kysymys

on mielestäni relevantti. MRL:ssa osallisen osana on edelleen oikeus lausua mielipiteensä. Ei sen enempää. Juhlapuheissa ja hengennostatustilanteissa osallisuutta halutaan lisää, mutta mikä on sopiva määrä osallisuutta? Kenen näkökulmasta? Liittyykö vastuu osallisuuteen? Mielipidekirjoituksessaan kaupunginvaltuutettu Sirpa Asko-Seljavaara (kok) näki kaupunkilaisten omaehtoisen toiminnan päättäjien kiusaamisena, joka pysäyttää kaupungin pitkälle viemät suunnitelmat ja turhauttaa virkamiehiä. Kaupunkilaiset puolestaan ilmaisivat, ettei heidän mielipiteitään huomioida päätöksenteoissa ja näkivät todellisen osallisuuden tarkoittavan myös valtaa asioista päätettäessä. Lapinlahden alueen maankäytöstä päätettäessä aihe kietoutui vahvasti osallisuuden ympärille. Tutkimusjaksolla näkyi myös viitteitä siitä, että reilut kaksikymmentä vuotta laissa ollut osallisen määritelmä kaipaa päivittämistä. Asukkaat eivät välttämättä enää halua olla pelkästään virallisten osallistamistoimien kohteita, vaan toimijoita, jotka kehittävät kaupunkia vuorovaikutuksessa yhdessä viranomaisten kanssa.

Lapinlahdesta kamppailtaessa Helsingin uudet kaupunkistrategiat nousivat merkittävään rooliin. Kaupunkien kansainvälistämisen myötä oli Suomessa tullut käyttöön lakisääteiset valtuustokausittain neljän vuoden välein laadittavat kaupunkistrategiat. Tutkimusjakson aikana Helsingin kaupungin hallinto viittasi usein kaupunkistrategioihinsa. Samoihin strategioihin viittasivat myös kansalaisjärjestöt, mutta eri näkökulmasta. Vuodesta 2014 alkaen kansalaisjärjestöt nostivat esiin kaupunkistrategioissa mainittuja visioita ja arvoja, jotka nähtiin yhteneväisiksi kolmannen sektorin toiminnan kanssa. Kuin suoraan kansalaistoimijoiden kaupunkivisioista olivat esimerkiksi kaupunkistrategioissa mainitut ”osallisuuden vahvistaminen”, ”yhteisöllisyys”, ”pätösten läpinäkyvyys”, ”kaupungin ja kolmannen sektorin sekä kansalaisjärjestöjen välinen yhteistyö”, ”elävä ja kestävä kaupunki” sekä ”hauskempi Helsinki”. Kaupunkistrategioihin viittaaminen puolin ja toisin säilyi aktiivisena tutkimusjakson loppuun asti. Strategioiden merkitys, tulkinta ja toteutus olisivatkin mielestäni sinänsä oma tutkimusaiheensa.

Tutkimuskohteeni on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi, joten tarkastelin tutkimuskysymystä myös kulttuuriympäristön suojelun näkökulmasta. Valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet (VAT) ohjaavat Suomen maankäytön suuria linjoja alemmille kunnallisille kaavaportaille. VAT:n määrittelyssä luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä huolehtiminen on tärkeää muun muassa alueiden identiteetin kannalta. Vuonna 2018 voimaan astuneessa VAT:ssa painotettiin Suomen ratifioimien kansainvälisten sopimusten, kuten esimerkiksi Faron puiteyleissopimuksen,

Unescon maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelun yleissopimuksen, Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelun yleissopimuksen ja eurooppalaisen maisemayleissopimuksen valvomista. Kaupunkilaiset nostivatkin mielipidekirjoituksissaan esiin Suomen ratifioimia kansainvälisiä sopimuksia maisema-arvoista, kulttuuriperinnöstä ja kansalaisten oikeudesta osallistua näiden arvojen määrittelemiseen. Mielenterveysjärjestöt katsoivat olevansa osallisia Lapinlahden alueen kulttuurihistoriaan ja siten oikeutettuja määrittelemään Lapinlahden alueen identiteettiä ja alueen tulevaa käyttötarkoitusta. Taide- ja kulttuurialan toimijat kantoivat huolta merkittävän historiallisen arvorakennuksen rapistumisesta. Mielipidekirjoituksissa ylivoimaisen vahvana nousi esiin kaupunkilaisten toive Helsingin vähäisen 1800-luvun kulttuurihistoriallisen kerrostuman säilyttämisestä. Tämä katsottiin julkisen sektorin yhteiskunnalliseksi vastuuksi.

Kunnissa maankäytöstä päätetään kunnallisen itsehallintonsa mukaisesti ja valtion ohjaus on nykyisin vähäistä. Edellä mainitsemani kansainväliset sopimukset eivät havaittavasti näkyneet Lapinlahtea koskevissa kaupungin päätöksissä. Tutkielmaa tehdessäni heräsi kysymys, kuinka hyvin kunnissa edes tiedetään esimerkiksi eurooppalainen maisemayleissopimus tai Faron puitesopimus, ja hahmotetaanko sopimuksilla olevan mitään yhteyttä esimerkiksi Lapinlahtea koskeviin maankäyttöratkaisuihin. Toisaalta, tarvitseeko sopimuksista mitään välittää, kun puitesopimusten rikkomuksista ei seuraa sanktioita? Vuonna 2018 voimaan astuneessa VAT:ssa oli nostettu tärkeäksi Suomen ratifioimien kansainvälisten sopimusten toteutumisen seuranta, mutta minulle jäi epäselväksi, mikä taho varsinaisesti näiden sopimusten toteutumisesta valvoo ja arvioi. Kuntien päättäjiltä ja hallinnolta vaadittaisiin huomattavaa perehtyneisyyttä ja tahtoa arvioida maankäyttöpoltiikkaansa myös kansainväisten sopimusten näkökulmasta. Tutkimusjaksolla kaupunkilaiset nostivat itse kansainvälisten sopimusten sisältöjä esiin kannanottojensa tueksi.

Kolmas sektori muistutti tekemissään aloitteissa ja mielipidekirjoituksissaan, että päätöksissä tulee huomioida Lapinlahden sairaala-alue maisemallisena kokonaisuutena, jota ei pidä jakaa tai käsitellä irrallisina osina. Alueen maisemallinen muokautuminen on tapahtunut sairaanhoidollisia tarpeita ajatellen ja sairaala-alueen hahmottaminen kokonaisuutena on ollut myös Museoviraston kanta, kun alue vuonna 2009 lisättiin RKY-inventointiluetteloon. Lapinlahden sairaala-alueen kytkeytyy niin kuninkaiden, keisareiden kuin itsenäisen Suomen kaupunkipolitiikkaan. Mielipidekirjoituksessa Lapinlahden sairaala-aluetta verrattiin kulttuurihistorialliselta arvoltaan ja maisemallisena kokonaisuutena Kaivopuistoon,

Senaatintoriin ja Suomenlinnaan. Carl Ludvig Engelin kädenjälki koskettaa näitä kaikkia ja Lapinlahden sairaalarakennus on osa Helsingin rakentumista Suomen pääkaupungiksi.

Tutkimusjakson aikana oli selvästi nähtävissä, miten erilaisista näkökulmista ja intresseistä Lapinlahden kysymystä lähestyttiin. Kaikista tulokulmista lähestyttäessä sairaalarakennus tarvitsi kuitenkin korjausta ja sille maksajan. Kuka maksaa? -kysymykseen oli vastauksena erilaisia vaihtoehtoja. Kaupungin omien Lapinlahti-suunnitelmien kariuduttua vuonna 2012 se oli haluton sijoittamaan suuria summia rakennuksen kunnostamiseen ja Lapinlahden sairaala-alue hivutettiin vähitellen kaupungin suurimmaksi yksittäiseksi myyntikohteeksi. Kolmas sektori tarjosi kustannuskysymykseen vaihtoehtoisia esityksiä, kuten idean Lapinlahden Lähteen toimintakonseptista, missä yksityisen taloudellisen hyödyn tavoittelemisen sijaan panostettaisiin koulujen oppilasyhteistyön ja vaikeasti työllistyvien ihmisten työpolkujen luomisen kautta kaupungille syntyviä säästöjä, jotka siten kattaisivat kaupungin maksamia rakennuksen korjauskuluja. Suomen Mielenterveysseurasta esitettiin mittavia lukuja helsinkiläisten mielenterveysongelmien aiheuttamista tuottavuuden menetyskustannuksista. Kansalaisyhteiskunta kytki Lapinlahteen liittyvät kustannuskysymykset yhteiskunnallisiin arvoihin, kuten tapahtui 1980-luvun kamppailuissa. Tutkimusajanjakson lopulla ehdotettiin sekä kansalaisyhteiskunnan että kaupungin taholta rahoittajiksi muun muassa säätiöitä.

Poliittisten päättäjien lisäksi myös kaupungin hallinnolla oli päätäntävaltaa kaupungin omistamaan rakennuskantaan. Arvovaltakiistoja oli moneen suuntaan. Helsingin sanomat uutisoi vuosina 2012–2013 poliittisten päättäjien ottaneen budjetin valmistelutyössä valtaa virkamiehiltä. Lisäksi oli päällekkäisiä julkisen vallan toimintoja ja ristiriitaisia näkemyksiä, kuten esimerkkinä tilanne, missä Helsingin kaupunki ja Uudenmaan ELY-keskus myönsivät yhdistyksille projektirahoituksen Lapinlahden Lähde -hankkeen käynnistämiseen, mutta kaupungin Tilakeskus ei suostunut vuokraamaan Lapinlahden sairaalan tiloja, eikä hanke käynnistynyt. Julkisia riitoja oli myös pormestarin ja apulaispormestareiden välillä. Poliittisten päättäjien visioksi vuosina 2017–2020 muodostui sairaalarakennusten myyminen ja alueelle uuden idean omaavan omistajan etsiminen. Kansalaisjärjestöt eivät ymmärtäneet, miksi uutta ideaa piti etsiä, kun pitkälle kehitetty idea kaikille avoimesta kulttuurin ja hyvinvoinnin keskukselta oli jo olemassa. Helsingin Sanomissa vuonna 2020 julkaistuissa mielipidekirjoituksissa ideakilpailun mukaisia päätöksiä puolusti ainoastaan joko ideakilpailua edistäneet kokoomuslaiset poliittiset päättäjät, kaupunkiympäristön toimialan johtaja, ideakilpailun arviointiryhmän raatilaiset tai voittajaehdotuksen arkkitehdit.

Lapinlahden sairaala-alue on luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi, mikä tarkoittaa suomalaisen yhteiskunnan kehityksessä merkittäväksi arvioitua asiaa. Arvonannot tapahtuvat ajassa ja arvostukset voivat myös muuttua aikojen kuluessa. Tutkielmani osoitti, että Lapinlahden sairaala-alueeseen kiinnittyy kulttuuriperintöyhteisöjä, jotka identifioituvat paikan kulttuurihistoriaan ja tunnistavat todisteita osallisuudestaan. Tutkielma osoitti myös, että alueen kulttuuriperinnön säilymisen, muistamisen ja arvostuksen puolesta ollaan valmiita taistelemaan.

Lapinlahden sairaala-alueen lisäksi kaupunkilaisten huolena oli myös muiden Helsingin kaupungin viheralueiden säilyminen rakentamiselta. Kaupunkilaiset toivoivat perinteikkäiden ja merkittävien kulttuurihistoriallisten paikkojen, maisemien ja rakennusten säilyttämistä tuleville sukupolville. Vaadittiin myös kaupunkipoliittista vastuuta monimuotoisen luonnon säilyttämisestä kaupunkialueilla. Suomen ratifioimista kansainvälisistä sopimuksista haettiin painoarvoa edellä mainittujen asioiden edistämiseksi sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeudelle osallistua asioiden määrittelyyn.

Kaupunkisuunnittelussa visioidaan tulevaisuuteen, mutta harvemmin analysoidaan mennyttä. Monien historiallisten kerrostumien Lapinlahti on mitä parhain mahdollisuus tarkastella myös menneisyyttä ja eri aikojen yhteiskunnallisia käsityksiä. Lapinlahden sairaala-alueen avulla voidaan esittää maankäyttö- ja kaupunkipoliittisia kysymyksiä, kuten kenelle kaupunkia kehitetään, kenen unelmia kaupunkisuunnittelulla toteutetaan ja kenen kaupunki on.

7 Lopuksi

Jan Vapaavuoren pormestarikausi päättyi vuonna 2021, jonka jälkeen hän siirtyi tanskalaisen kiinteistösaakeyhtiö NREP Oy:n kaupunkikehityksen neuvonantajaksi Kööpenhaminaan. Helsingin kaupunki tiedotti 30.11.2022 suunnitelmistaan perustaa kaupungin ja NREP Oy:n yhteinen kiinteistösaakeyhtiö, joka vastaisi Lapinlahden sairaalan tilojen kunnostamisesta, omistamisesta ja vuokraamisesta. Valmista toiminta- ja asemakaavaehdotusta odotettiin poliittiseen päätöksentekoon vuoden 2023 lopulla, jolloin tämä tutkielma oli viimeistelyvaiheessa.³⁹¹

Lapinlahden sairaalarakennuksen kunto on jatkanut heikentymistään. Osa sairaalan sisäkatosta romahti alas helmikuussa 2023. Alueen nykyiset vuokralaiset perustivat Lapinlahti-säätiön, jonka perustamisasiakirjan ovat allekirjoittaneet Pro Lapinlahti ry, MIELI Suomen Mielenterveys ry, Y-Säätiö, Kakspy ry, Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo ja Dream Broker.³⁹² Kaupungin kumppanina suunnittelua on jatkanut edelleen kiinteistökehitysyhtiö NREP Oy.³⁹³ Keväällä 2023 kaupunkiympäristölautakunta osoitti NREP Oy:lle varauksen Lapinlahden sairaala-alueen ulkopuolelta Koksikorttelista korvaukseksi siitä, ettei NREP:n voittajaehdotusta ole toteutettu Lapinlahdessa.³⁹⁴ Hieman tämän jälkeen 30.5.2023 ilmoitettiin päätöksestä, että alkuperäisestä esityksestä poiketen, maininta NREP Oy:n Lapinlahden kytköksestä Koksikortteliin poistetaan.³⁹⁵

³⁹¹ Salomaa, Marja. HS/Kaupunki 25.4.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009541503.html>.

³⁹² Salomaa, Marja. HS/Kaupunki 25.4.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009541503.html>.

³⁹³ Salomaa, Marja. HS/Kaupunki 24.2.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009413040.html>.

³⁹⁴ Kuokkanen, Katja. HS/Kaupunki 22.5.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002667456.html>.

³⁹⁵ Väliäho, Tuomo. HS/Kaupunki 30.5.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009622560.html>.

8 Lähteet

Sanomalehtiaineisto

Helsingin Sanomat. Vuosikerrat 2009–2020. Numerot 1.1.2009–31.12.2020. Sanoma Media Finland, Helsinki.

Asiakirja-aineisto

Helsingin kaupunki. Kaupunginhallitus 14.5.2007. Esityslista 18/2007. Asia/4.

Lapinlahden sairaalan tuleva käyttö.

https://www.hel.fi/static/helsinki/paatosasiakirjat/Kh2007/Esityslista18/kh_el18_20070514.html.

Helsingin kaupunki. Kaupunginhallitus 30.5.2011. Pöytäkirja 21/2011. Asia/4.

§ 550 *Lapinlahden sairaalan säilyttävien toimenpiteiden hankesuunnitelma.*

https://www.hel.fi/static/helsinki/paatosasiakirjat/Kh2011/Poytakirja21/kh_pk21_20110530.html.

Helsingin kaupunki. Kaupunginhallitus 19.1.2015. Pöytäkirja 3/2015. Asia/4.

§ 83 *Lapinlahden sairaalan säilyttävien toimenpiteiden hankesuunnitelma.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatos/2015/Kanslia_2015-01-19_Khs_3_Pk/3FC7F3F5-E5F1-4596-9D7A-BEA82D010ACB/Kaupunginhallitus_poytakirja_19012015-03_julkinen_.pdf.

Helsingin Kaupunki. Kaupunginhallitus 22.6.2020. Pöytäkirja 24/2020. Asia/27.

§ 401 *Lapinlahden sairaala-alueen varaaminen NREP Oy:lle sekä alueen vuokrausperiaatteiden vahvistaminen.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatos/2020/Keha_2020-06-22_Khs_24_Pk/D3158EFC-C60B-C52C-9E4E-72FED4200000/Lapinlahden_sairaala-alueen_varaaminen_NREP_Oylle_.html.

Helsingin Kaupunki. Kaupunginvaltuusto 25.4.2012. Pöytäkirja 8/2012. Asia/5.

§ 91 *Lähetekeskustelu kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuuksista ja demokratian vahvistamista koskevasta hankkeesta.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginvaltuusto/Suomi/Paatos/2012/Halke_2012-04-25_Kvsto_8_Pk/58ABC317-8E12-4902-81EE-B72B529FA199/Laheteceskustelu_kaupunkilaisten_vaikutusmahdollis.pdf.

Helsingin Kaupunki. Kaupunginvaltuusto 8.6.2011. Keskustelupöytäkirja 10/2011. Asia/7.

§ 116 *Lapinlahden sairaalan säilyttävän korjauksen hankesuunnitelma.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginvaltuusto/Suomi/Keskustelupoytakirja/2011/Halke_2011-06-08_Kvsto_10_Kpk_I/9721F2C0-91CE-4518-ADD9-52D666BA3B5A/Kvston_keskustelupoytakirja_10-08062011.html?CACHEPARAM=Halke%202011-06-08%20Kvsto%2010%20Kpk%20I#_Toc295396653.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 28.2.2012. Pöytäkirja 7/2012.

§ 76 *Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto demokratiaryhmän loppuraportista.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2012/Ksv_2012-02-28_Kslk_7_Pk/8E8FE790-6305-4060-8703-8A158DD4D6BE/Kaupunkisuunnittelulautakunta_poytakirja_28022012-.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 13.3.2012. Pöytäkirja 9/2012.

§ 106 *Lapinlahden sairaala-alueen asemakaava- ja asemakaavan muutosehdotuksesta tehty muistutus ja annetut lausunnot.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2012/Ksv_2012-03-13_Kslk_9_Pk/0871D32D-EE94-455B-BD65-89C2DB93CB81/Lapinlahden_sairaala-alueen_asekaava-_ja_aseka.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 24.4.2012. Pöytäkirja 14/2012.

§ 164 *Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto kaupungin ympäristöpolitiikan tarkistamisesta.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2012/Ksv_2012-04-24_Kslk_14_Pk/C3CE6023-9AFE-49A2-9987-20B3C1CA3772/Kaupunkisuunnittelulautakunnan_lausunto_kaupungin_.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 23.10.2012. Pöytäkirja 29/2012.

§ 372 *Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto toivomusponnesta, joka koskee Lapinlahden sairaalan ja sen puistoalueen suojaamista Länsiväylän melulta.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2012/Ksv_2012-10-23_Kslk_29_Pk/37FBD022-80A5-4BAF-AA60-32D7974DFC0B/Kaupunkisuunnittelulautakunnan_lausunto_toivomuspo.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 12.2.2013. Pöytäkirja 3/2013.

§ 31 *Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle toivomusponnesta, joka koskee viheralueiden ja tärkeiden viheryhteyksien luonto- ja virkistysarvojen säilymisen turvaamista yleiskaavassa.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2013/Ksv_2013-02-12_Kslk_3_Pk/6E8769D1-6A40-4020-BBAC-2C63E25571F6/Kaupunkisuunnittelulautakunnan_lausunto_kaupunginh.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 3.6.2014. Pöytäkirja 17/2014.

§ 182 *Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuustoaloitteesta, joka koskee kaupungin omistamien arvokennusten säilyttämistä.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2014/Ksv_2014-06-03_Kslk_17_Pk/862BAE47-D53F-4ACD-A32E-CDEFBF1A20F6/Kaupunkisuunnittelulautakunnan_lausunto_kaupunginh.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnittelulautakunta 18.8.2015. Pöytäkirja 16/2015.

§ 216 *Kaupunkisuunnittelulautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuustoaloitteesta, joka koskee Lapinlahden Lähde -hankkeen edistämisestä.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Paatos/2015/Ksv_2015-08-18_Kslk_16_Pk/A2C7D208-5702-49B5-AB7D-49B86544D6E2/Kaupunkisuunnittelulautakunnan_lausunto_kaupunginh.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnitteluvirasto 5.5.2011. *Lapinlahden sairaala-alue. 20. kaupunginosa Länsisatama. Asemakaavan ja asemakaavan muutoksen selostus.*

Asemakaavaosasto 2011: 12046.

<https://dev.hel.fi/maatokset/media/att/0c/0c3d7bb2793aacd469626319324fa6141c0f5c09.pdf>.

Helsingin kaupunki. Kaupunkisuunnitteluvirasto 2014: *Yleiskaava 2050. Kaupungin muutos ja kulttuuriympäristöt.* Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:17. Tekijät: Riita Salastie, Maria Jaakkola, Maria Karisto, Markku Heikkinen & Raisa Kiljunen-Siirola. https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2014-17.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 29.8.2017. Pöytäkirja 4/2017, Asia/7.

§ 63 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle kaupunginvaltuutettu Suzan Ikävalkon ym. valtuustoaloitteesta koskien Lapinlahden sairaala-alueen toiminnan kehittämistä.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2017/Kymp_2017-08-29_Kylk_4_Pk/D4DA11C4-F8BC-C521-A476-5E566C200010/Kaupunkiymparistolautakunnan_lausunto_kaupunginhal.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.9.2017. Pöytäkirja 6/2017. Asia/5.

§ 84 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle Helsingin keskustan valtuustoryhmän valtuustoaloitteesta koskien kaupunkilaisten omaehtoista toimintaa.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2017/Kymp_2017-09-12_Kylk_6_Pk/7C0355CF-1890-C67E-A721-5E849C500005/Kaupunkiymparistolautakunnan_lausunto_kaupunginhal.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 11.12.2018. Pöytäkirja 35/2018. Asia/3.

§ 645 *Lapinlahden sairaalan (Lapinlahdentie) asemakaavamuutoksen suunnitteluperiaatteiden hyväksyminen.*

[https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2018/Kymp_2018-12-11_Kylk_35_Pk/0E5B9F80-C95E-CFFC-A945-680DD2300000/Lapinlahden_sairaalan_\(Lapinlahdentie\)_asemakaavam.pdf](https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2018/Kymp_2018-12-11_Kylk_35_Pk/0E5B9F80-C95E-CFFC-A945-680DD2300000/Lapinlahden_sairaalan_(Lapinlahdentie)_asemakaavam.pdf).

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 5.2.2019. Pöytäkirja 4/2019.

§ 55 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle kiinteistöstrategiasta.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2019/Kymp_2019-02-05_Kylk_4_Pk/AFD57D18-0EF1-C3E3-8480-68E550500000/Kaupunkiymparistolautakunnan_lausunto_kaupunginhal.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 19.3.2019. Pöytäkirja 8/2019. Asia/4.

§ 147 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuutettu Pentti Arajärven ym. valtuustoaloitteesta koskien Lapinlahden sairaala-alueen säilyttämisestä yleishyödyllisessä käytössä.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2019/Kymp_2019-03-19_Kylk_8_Pk/F9CC73B6-11EF-C662-8781-69BE11F00000/Kaupunkiymparistolautakunta_poytakirja_19032019-08.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 16.4.2019. Pöytäkirja 12/2019. Asia/17.

§ 189 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuutettu Pentti Arajärven ym. valtuustoaloitteesta koskien Lapinlahden sairaala-alueen säilyttämisestä yleishyödyllisessä käytössä.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatoshistoria/2019/Kymp_2019-04-16_Kylk_12_Pk/D1D03EB8-A4C2-CBF4-B5EE-6A678C300004/Kaupunkiymparistolautakunnan_lausunto_kaupunginhal.pdf.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 21.4.2020. Pöytäkirja 12/2020. Asia/6.

§ 219 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle Lapinlahden sairaala-aluetta koskevasta rakennussuojeluesityksestä ja Museoviraston lausunnosta.*

https://paatokset.hel.fi/fi/paattajat/kaupunkiymparistolautakunta/asiakirjat?year=2023&ls=11&doc=Kymp_2020-04-21_Kylk_12_Pk.

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. Asia/4.

§ 265 *Lapinlahden sairaala-alueen varaaminen NREP Oy:lle, sairaalarakennusten myyntiä ja tonttien vuokraamista koskevan esisopimuksen hyväksyminen sekä alueen vuokrausperiaatteiden vahvistaminen.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2020/Kymp_2020-05-12_Kylk_15_Pk/53305AB7-C1F9-C0A9-A561-723AE4F00002/Lapinlahden_sairaala-alueen_varaaminen_NREP_Oylle_.pdf

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. Asia/5.

§ 266 *Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle Lapinlahden sairaala-alueesta koskevasta rakennussuojeluesityksestä ja Museoviraston lausunnosta.*

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2020/Kymp_2020-05-12_Kylk_15_Pk/CF0D8FC5-895D-C6A2-BE13-723AE5100000/Kaupunkiymparistolautakunnan_lausunto_kaupunginhal.pdf

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. Asia/14.

§ 275 *Kaupunkiympäristön toimialan vuosien 2019–2021 osallisuussuunnitelman toteutumisen tilannekatsaus.*

www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2020/Kymp_2020-05-12_Kylk_15_Pk/7CA2762E-E773-C5E9-B047-723AE5C00007/Kaupunkiympariston_toimialan_vuosien_20192021_osal.pdf

Helsingin kaupunki. Kaupunkiympäristölautakunta 12.5.2020. Pöytäkirja 15/2020. § 265

Lapinlahden sairaala-alueen varaaminen NREP Oy:lle, sairaalarakennusten myyntiä ja tonttien vuokraamista koskevan esisopimuksen hyväksyminen sekä alueen vuokrausperiaatteiden vahvistaminen.

www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2020/Kymp_2020-05-12_Kylk_15_Pk/53305AB7-C1F9-C0A9-A561-723AE4F00002/Lapinlahden_sairaala-alueen_varaaminen_NREP_Oylle_.pdf

Helsingin kaupunki. *Talousarvio 2014. Kaupunginjohtajan talousarvioehdotus.*

https://www.hel.fi/static/taske/julkaisut/2013/TAE_tiivistelma_2014_web.pdf

Helsingin kaupunki. Tilakeskus, sosiaalivirasto. HKR-Rakennuttaja. Lapinlahden sairaala.

Lapinlahdentie 6. Säilyttävä korjaus. Hankesuunnitelma 4.10.2009.

https://www.hel.fi/static/helsinki/paatosasiakirjat/Kvsto2011/Esityslista10/liitteet/Hankesuunnitelma_4.10.2009RED.pdf?Action=sd.

Hemgård, Gretel 2004: *Lapinlahden sairaalan puistoalue. Suojelutavoitteet ja jatkosuunnittelun ohjeistus*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä. 2004:4.

https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkiymparistolautakunta/Suomi/Paatos/2018/Kymp_2018-12-11_Kylk_35_Pk/84CFDCAD-7E2D-C0D0-8E5D-66D34E000000/Liite.pdf.

Uudenmaan lääninhallitus. Päätös 3.9.1993 MAA875. Liite Helsingin

Kaupunkiympäristölautakunnan pöytäkirja 25/2018, 11.12.2018. Asia/3.

§ 645 Lapinlahden sairaalan (Lapinlahdentie) asemakaavamuutoksen suunnitteluperiaatteiden hyväksyminen. https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/paatoksenteko/lautakunnat-ja-johtokunnat/kaupunkiymparisto-asiakirja?year=2019&ls=11&doc=Kymp_2018-12-11_Kylk_35_Pk.

Kirjallisuus

Achté, Kalle 1974: *Satakolmekymmentävuotta psykiatria. Lapinlahden sairaalan historia 1841–1971*. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu.

Achté, Kalle 1991: *150 vuotta psykiatria –Lapinlahden sairaalan historia 1841-1991*. Recallmed Oy. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Ainiala, Terhi; Kivilaakso, Aura; Olsson, Pia; Savolainen, Panu & Vahtikari, Tanja 2021: Kadun kulmassa - Reittejä humanistiseen kaupunkitutkimukseen. Teoksessa Vahtikari, Tanja; Ainiala, Terhi; Kivilaakso, Aura; Olsson, Pia & Savolainen, Panu (toim.), *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere. Painopaikka HansaPrint, Turenki, 7-28.

Allmendinger, Philip 2001: *Planning in Postmodern Times*. London & New York: Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9780203186152>.

Arkkitehtitoimisto Ark-Byroo Oy 2017: *Rakennushistoriaselvitys. Lapinlahden sairaala*.

Tilaaaja: Helsingin kaupunki.

<https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/9b/9bb9072ea67dffab3aaaea752ba27f7cfd7e67a1.pdf>.

Beauregard, Robert A. 2001: Epilogue: Globalization and the City. Teoksessa Andersson, Harri; Jorgensen, Gertrud; Joye, Dominique & Ostendorf Wim (eds.), *Change and Stability in Urban Europe. Form, Quality and Governance*. Hampshire; Ashgate Publishing Limited, 251-262.

Berndtson, Erkki 2008: *Politiikka tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun*. Edita Prima Oy, Helsinki.

Bourdieu, Pierre 1973: Cultural Reproduction and Social Reproduction. Brown, Richard (ed.), *Knowledge, Education and Cultural Change*. Routledge. London.

Bourdieu, Pierre 1998: *Järjen käytännöllisyys – toiminnan teorian lähtökohtia*. Alkup. 1994, Siimes, Mika (suom.). Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.

Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry 2002: Osallisuuden jäljillä. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus, Tammer Paino Oy, Tampere, 7-17.

Ducan, James 1990: *The City as Text: The Politics of Landscape Interpretation in the Kandyan Kingdom*. Cambridge University Press, Cambridge.

Entman, Robert 1993: *Framing Towards Clarification of a Fractured Paradigm*. Journal of Communication 43 (1993): 4, Autumn.

- Eväsoja, Minna 2006: Luonnollisuus ja symboliikka - Esteettis-filosofinen näkökulma japanilaiseen puutarhataiteeseen. Teoksessa: Haapala, Arto & Kunnaskari, Mia (toim.), *Paradokseja paratiiseissa. Näkökulmia urbaanin luonnon kysymyksiin*. Erikoispaino Oy, Helsinki.
- Forss, Anne-Mari 2007: *Paikan estetiikka - Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Friedman, John & Wolff, Goetz 1982: *World city formation: An agenda for research and action*. International Journal for Urban and Regional Research, 6.
- Gamson, William; Croteau, David; Hoynes, William & Sasson, Theodore 1992: *Media images and the social construction of reality*. Annual Review of Sociology 18.
- Goffman, Erving 1974: *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, Harvard University Press, Massachusetts.
- Haila, Anne 1994: *Kansainvälistyvä kaupunki*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1994:5. Tietokeskus, Helsinki.
- Haila, Anne 2002: Suunnittelu ja kaupunkirakentaminen. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus, Tammer Paino Oy, Tampere, 92-109.
- Haila, Yrjö & Jokinen, Pekka 2001: *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka?* Vastapaino, Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä.
- Harvey, David 1989: *From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism*. Geografiska Annaler: Series B, Human Geography, vol 71, 3-17. Taylor & Francis Online.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/04353684.1989.11879583>.

Hautajärvi, Harri 2021: Tiiviimmin, korkeammalle, tehokkaammin? Sijoittajavetoisen tehostamisen sijaan tarvitaan inhimillistä ja ilmastokestävää kaupunkia. Teoksessa Hautajärvi, Harri; Heikonen, Juhana; Kummala, Petteri & Tuomi, Timo (toim.), *Kenen kaupunki? Helsingin kaupunkisuunnittelu ja kulttuuriympäristö törmäyskursilla*. Docomomo Suomi Finland ry; ICOMOSin Suomen osasto ry; Rakennustaiteen Seura ry; Rakennusperintö-SAFA. Helsinki. Printon AS, Viro, 20–43.

Hautamäki, Ranja & Laine, Silja 2021: ”Suuria suuntaviivoja” – Puistovyöhykkeet Helsingin 1910-luvun kaupunkisuunnitelmissa. Teoksessa Vahtikari, Tanja; Ainiala, Terhi; Kivilaakso, Aura; Olsson, Pia & Savolainen, Panu (toim.), *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere. Hansaprint, Turenki, 311–343.

Heikkilä, Tapio 2010: *Sopimus eurooppalaisesta maisemasta. Kulttuuriympäristöni. Rakennettu maisema*. Euroopan rakennusperintöpäivät. Ympäristöministeriön julkaisuja. Joy-Jokaisen Oma Ympäristö. Kulttuuriympäristökampanja 2010. Liisa Lohtander, Liisa ja Saressalo, Lassi (toim.), Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:20, Helsinki.

Heiskala, Risto & Luhtakallio, Eeva 2006: Johdanto: Suunnittelutaloudesta kilpailukyky-yhteiskuntaan. Teoksessa Heiskala, Risto & Luhtakallio, Eeva (toim.), *Uusi jako - Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus Kirja. Tammerpaino Oy, Tampere.

Hemgård, Gretel; Schalin, Mona; Tikkanen-Lindström, Terhi & Weckman, Emilia 2002: *Lapinlahden sairaalan puistoalueen historiallinen selvitys*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2002:7. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Auranen Oy, Forssa.

Hilska, Minna & Halonen, Marko: *Helsingin kaupunki. Historia, Helsinki. 1812 - pääkaupunki*. <https://historia.hel.fi/fi/kaannekohdat/paakaupunkiasema-ja-eurooppalaistuminen/1812-paakaupunki>.

- Hokkanen, Olli 2019: *Suomalainen kaupunkipolitiikka: Sen tekijät ja tulkit*. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305212/28092019_Hokkanen_final_vaitoskirja.pdf?sequence=3.
- Häkli, Jouni 2002: Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa: Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus Kirja. Tammer-Paino Oy, Tampere, 110–124.
- Häyrynen, Maunu 1994: *Maisemapuistosta reformipuistoon. Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle*. Helsinki-Seura – Helsingfors-Samfundet r.y. Serioffset, Turku.
- Häyrynen, Maunu 2005: Puutarha, lakriksi ja kulkue - Suomalaisen puutarhan kansainvälisyys. Teoksessa Halme, Anna-Maija (toim.), *Puistot ja puutarhat: suomalainen puutarhaperinne*. Suomen Kotiseutuliito. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A:II.
- Häyrynen, Maunu 2017: Kulttuurisuunnittelu, kulttuurikartoitus ja suomalainen kaupunkikehittäminen. Teoksessa Häyrynen, Maunu & Wallin, Antti (toim.), *Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Hansaprint Oy, Turenki, 7-28.
- Ilmonen, Kaj 1998: Uudet ja vanhat yhteiskunnalliset liikkeet. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.), *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere.
- Jalkanen, Riitta; Kajaste, Tapani; Kauppinen, Timo; Pakkala, Pekka & Rosengren, Camilla 2017: *Kaupunkisuunnittelu ja asuminen*. Rakennustieto Oy, Helsinki.
- Jauhiainen, Jussi 2002: Kaupunkiliikkeet ja kamppailu osallisuudesta kaupunkitilaan. Teoksessa *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), Gaudeamus Kirja. Tammer-Paino Oy, Tampere, 125-140.

- Kanninen, Jaana 2022: Lähiluontokonfliktien taustaa. Teoksessa Kanninen, Jaana & Seppo, Sanni (toim.), *Huuto kaupunkiluonnon puolesta*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere, 13-18.
- Kanninen, Vesa & Bäcklund, Pia 2017: Kansalaisosallistumisen institutionaaliset rajat? Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere. 16-33.
- Kantola, Anu 2006: Suomea trimmaamassa. Suomalaisen kilpailuvaltion sanastot. Teoksessa Heiskala, Risto & Luhtakallio, Eeva (toim.), *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus Kirja. Tammerpaino Oy, Tampere, 156–178.
- Kantola Anu & Kuusela, Hanna 2019: *Huipputuloiset. Suomen rikkain promille*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.
- Karvonen, Erkki 2000: Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus 2000:2*, 78-84. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61529/23075>.
- Kettunen, Pekka 2002: Miksi osallistumisesta puhutaan? Osallistumisen kehittäminen suomalaisissa kunnissa. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus Kirja. Tammer-Paino Oy, Tampere, 18-35.
- Kolbe, Laura 2005: Kaupunki, metsäkaupunki, puu ja puutarha – Esikaupunki innovaationa ja identiteettinä. Teoksessa Joutsivuo, Timo & Kekäläinen, Markku (toim.), *Kaupunkikuvia ajassa*. Historiallinen Arkisto 119. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.
- Koskiahho, Briitta 2002: Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus Kirja. Oy. Tammer-Paino Oy, Tampere, 36–57.

- Laakkonen, Simo; Louekari, Sami & Lahtinen, Anu 2019: Kunnallispuistojen ympäristöhistoriaa. Suomen kunnat sosiaalisen luonnonsuojelun edelläkävijöinä, *Historiallinen Aikakauskirja*, 117:4, 401-417.
- Lapinlahden Lähde. *Uhanalaisen kirvelilattakoin esiintymisalueille haetaan suojelua*.
<https://lapinlahdenlahde.fi/2020/03/uhanalaisen-kirvelilattakoin-esiintymisalueille-haetaan-suojelua/>.
- Le Galès, Patrick 2002: *European cities – Social Conflicts and Governance*. Oxford University Press, New York.
- Lehtonen, Mikko; Rantanen, Pekka & Valkonen, Jarno (toim.) 2008: Toimittajien saatesanat. Teoksessa Doreen Massey. *Samanaikainen tila*. Roivio, Janne (suom.). Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.
- Linden, Leena 2003: Menneiden aikojen puistoja ja puutarhoja. Teoksessa Rappe, Erja; Lindén, Leena & Koivunen, Taina. *Puisto, puutarha ja hyvinvointi*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Lohtaja, Aleks 2022. Humanistinen lähestymistapa kaupunkitutkimukseen. *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja*, vol 6 nro 1, 56–59.
<https://journal.fi/kultpol/article/view/125652>.
- Massey, Doreen 2008: *Samanaikainen tila*. Lehtonen, Mikko; Rantanen, Pekka & Valkonen, Jarno (toim.). Roivio, Janne (suom.). Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.
- Melucci, Alberto 1996: *Challenging codes. Collective action in the information age*. Cambridge, UK. The Press Syndicate of Cambridge.
- Mitchell, Don 1993: *State intervention in landscape production: The wheatland riot and the California Commission on Immigration and Housing*. *Antipode*, 25.

Museovirasto. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. RKY.

Lapinlahden sairaala.

https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=415.

Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija 2021: *4. sektori. Kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.

Mäenpää, Pasi; Faehnle, Maija & Schulman, Harry 2017: Kaupunkiaktivismi, jakamistalous ja neljäs sektori. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere, 239-259.

Määttä, Kaisa. *Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry*. Historiaa. Osa 3: Vuodet 2004->.

<http://www.prolapinlahtiri.fi/historiaa/osa-3-vuodet-2004/>.

Newman, Peter & Kenworthy, Jeffrey 1989: *Cities and automobile dependence. A sourcebook*. Gower Technical. England.

Nikula, Oscar 1981: Kaupunkilaitos 1721-1875. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.), *Suomen kaupunkilaitoksen historia 1: keskiajalta 1870-luvulle*, 135-302. Suomen Kaupunkiliitto. Kunnallispaino Oy, Vantaa.

Olsson, Pia; Rinne, Jenni & Suopajarvi, Tiina 2021: Kaupungin tuntu – Paikka moniaistisena kokemuksena. Teoksessa Vahtikari, Tanja; Ainiala, Terhi; Kivilaakso, Aura; Olsson, Pia & Savolainen, Panu (toim.), *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere. Painopaikka HansaPrint, Turenki, 31-59.

Osallistumistoimikunnan mietintö 1981: *Komiteanmietintö 1981:54*. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Osborne, S.P. 2006: The new public governance? *Public Management Review*, 8:3, 377-387.

Ottelin, Judith; Heinonen, Jukka & Junnila, Seppo 2015: New Energy Efficient Housing Has Reduced Carbon Footprints in Outer but Not in Inner Urban Areas. *Environmental Science & Technology*. Vol. 4, 16. American Chemical Society.

<https://doi.org/10.1021/acs.est.5b02140>.

Pakarinen, Terttu 2002: Osallistumisen taustalla olevat ajatusmallit ja osallistumisen tulevaisuus. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.), *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus Kirja. Tammer-Paino Oy, Tampere, 75-91.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1997: *Politiikan perusteet*. WSOY, Porvoo.

Panelli Sarraf, Viviane & Oliveira Bruno, Maria Christina 2015: Cultural heritage, participation and access. *Museum International* 67:1-4, 93-105.

Parkinson, Michael 1991: *The rise of the entrepreneurial European city. Strategic responses to economic changes in the 1980's*. Ekistics.

<https://doi.org/10.1177/030913259602000201>.

Peet, Richard 1993: Book review. *Annals of the Association of American Geographers*, 83.

Pietikäinen, Petteri 2013: *Hulluuden historia*. Gaudeamus Oy, Helsinki.

Rautio, Taija. Osa 4: *Lapinlahden Lähteen synty*. <http://www.prolapinlahtiry.fi/historiaa/osa-4-lapinlahden-lahteen-synty/>.

Rein, Martin & Schon, Donald 1991: Frame-reflective policy discourse. Wagner, Peter et al. (eds.): *Social Sciences and Modern States*. Cambridge University Press, Cambridge, 262-289. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511983993.012>.

- Ridell, Seija 2009: Maankäyttöpeliä uutistilassa. Sanomalehti paikallisten kamppailujen julkisena areenana. Teoksessa Ridell, Seija; Kymäläinen, Päivi & Nyyssönen, Timo (toim.), *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere, 240- 269.
- Rosén, Helena 1991: Lapinlahden sairaalan rakennushistoriasta. Teoksessa Achté, Kalle (toim.), *150 vuotta psykiatriaa. Lapinlahden sairaalan historia 1841–1991*. Recallmed Oy. Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä.
- Rättilä, Tiina & Rinne, Jarmo 2016: *Kuntademokratia kaksilla raiteilla*. Tutkimusjulkaisu 96, Kunnallisanalan kehittämissäätiö.
- Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa 2012: *Mediayhteiskunta*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.
- Sarvilinna, A. 1938: *Mielisairaanhoidon kehityksestä Suomessa vuoteen 1919*. Yliopistollinen väitöskirja. Vakka-Suomen Kirjapaino, Uusikaupunki.
- Sassen, Saskia 1991: *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press, Princeton. <https://doi.org/10.2307/j.ctt2jc93q>.
- Schalin, Mona 2005: Puutarhat, puistokadut ja istutukset – suomalaisen kaupunkipuiston vaiheita. Teoksessa Halme, Anna-Maija (toim.), *Puistot ja puutarhat: suomalainen puutarhaperinne*. Suomen Kotiseutuliitto. Suomen Kotiseutuliiton julkaisuja A: II.
- Sivula, Anna 2017: Luento: *Kulttuuriperintöprosessi*. Turun yliopisto, Porin yliopistokampus 19.9.2017.
- Sivula, Anna 2013: Puuvillatehtaasta muistin paikaksi. Teollisen kulttuuriproessin jäljillä. Teoksessa Tuomi-Nikula, Outi; Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint Oy, Vantaa, 161–191.

SKS, Kansallisbiografia. *Engel, Carl Ludvig (1778 - 1840)*.

<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3213>.

Snow, David & Benford, Robert 1988: Ideology, Frame Resonance and Participant Mobilization. In Bert Klandermans & Hanspeter Kriesi & Sidney Tarrow (eds.). *International Social Movements Research*. Vol. 1. JAI Press, Greenwich/London.

https://www.researchgate.net/publication/285098685_Ideology_Frame_Resonance_and_Participant_Mobilization.

Snow, David & Benford, Robert 1992: Master Frames and Cycles of Protest. In Aldon D. Morris & Carol McClurg Mueller (eds.) *Frontiers in Social Movement Theory*. Yale University Press, New Haven.

https://www.researchgate.net/publication/246773271_Master_Frames_and_Cycles_of_Protest.

Suonpää, Mika 2013: Kulttuuriperintö-käsite ja sen käyttö Britannian poliittisessa keskustelussa. Teoksessa Outi Tuomi-Nikula, Outi; Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint Oy, Vantaa, 59–80.

Syrjänen, Olavi 2005: *Osallistuminen, vuorovaikutus ja muutoksenhaku kaavoituksessa*. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Tarasti, Eero 1983: Maiseman semiotiikasta. Teoksessa Kinnunen, Aarne & Sepänmaa, Yrjö (toim.), *Ympäristöestetiikka*. Suomen Estetiikan Seuran vuosikirja 4. Mäntän Kirjapaino Oy, Mänttä.

Toiviainen, Pasi 2015: Myytti tiiviistä ekokaupungista – eli kertomus siitä, miten ajatusharhasta tuli vallitseva totuus. *Tiede. Tutkitun tiedon teemavuosi 2021*.

Tiedeblogi. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/08/31/myytti-tiiviista-ekokaupungista-eli-kertomus-siita-miten-ajatusharhasta-tuli#Newman%20Ja%20Kenworthy%20Helsinki%20Suunnittelemassa>.

- Tuomi-Nikula, Outi 2013: Perintönä perinnön vaikeus. Keskusteluja kulttuuriperinnöstä saksankielisellä alueella. Teoksessa Tuomi-Nikula, Outi; Haanpää, Riina & Kivilakso, Aura (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint Oy, Vantaa, 31–58.
- Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilakso, Aura 2013: Johdanto. Teoksessa: *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint Oy, Vantaa, 7-11.
- Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilakso, Aura 2013: Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa Tuomi-Nikula, Outi; Haanpää, Riina & Kivilakso, Aura (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomen Kirjallisuuden Seura. Hansaprint Oy, Vantaa, 12–27.
- Tuurnas, Sanna & Haveri, Arto 2017: Kuulemisesta kumppanuuteen? Palvelujen yhteistuotanto asuinalueiden kehittämisessä. Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.). *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*, Tampere University Press, Tampere, 58-79.
- Vaattovaara, Mari; Joutsiniemi, Anssi; Airaksinen, Jenni & Wilenius, Markku 2021: *Kaupunki politiikassa. Yhteiskunta, ihminen ja ihana kaupunki*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere.
- Vahtikari, Tanja, Kivilakso, Aura & Latvala-Harvilahti, Pauliina 2021: Kaupunki, kulttuuriperintökokemus ja osallisuus. Teoksessa Vahtikari Tanja; Ainiala, Terhi; Kivilakso, Aura; Olsson, Pia & Savolainen, Panu (toim.), *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere. HansaPrint, Turenki, 365–381.
- Vapaavuori, Jan 2022: *Ensimmäinen pormestari*. Vapaavuori, Jan & Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu.
- Virtanen, Pekka V. 1995: *Maankäytön perusteista*. 565. Otatieto Oy, Helsinki.

- Virtanen, Pekka V. 2003: *Yhdyskuntasuunnittelun haasteita*. Rakennustieto Oy. Trio-Offset Oy, Helsinki.
- Von Bonsdorff, Pauline 1998: *The Human Habitat*. International Institute of Applied Aesthetics: Lahti.
- Väliverronen, Esa 1996: *Ympäristötuhon anatomia*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Weber, Max 2009: *Tiede ja politiikka: kutsumus ja ammatti*. Alkuperä. 1919. Hietaniemi, Tapani & Hannula, Risto (suom.). Vastapaino, Tampere.
- Wiio, Juhani 2006: *Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt*. Sitran raportteja. <https://www.sitra.fi/julkaisut/media-uudistuvassa-yhteiskunnassa/>.
- Wilenius, Markku 2006: Yhteiskunta, tulevaisuus ja ennakointi. Teoksessa Heiskala, Risto & Luhtakallio, Eeva (toim.). *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus Kirja. Tammerpaino Oy, Tampere, 218–237.
- Yliaska, Ville 2014: *Tehokkuuden toiveuni – Uuden julkisjohtamisen historia Suomessa 1970-luvulta 1990-luvulle*. Into-kustannus, Helsinki.
- Zukin, Sharon 1991: *Landscapes of Power. From Detroit to Disney World*. University of California Press. Berkeley.

Muu aineisto

- Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto ja VVT 2008: *Ekotehokkuuden arviointi ja lisääminen Helsingissä. Tutkimusraportti VVT-R-05674-08*. Edita Prima Oy, Helsinki.
https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2008-2.pdf.

Elinkeinoelämän keskusliitto 16.5.2018. *EK esittää kaupunkipolitiikkaa seuraavan hallituksen kärkihankkeeksi.* <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ek-esittaa-kaupunkipolitiikkaa-seuraavan-hallituksen-karkihankkeeksi/>.

ESR. Euroopan sosiaalirahasto. <https://www.esr.fi/tietoa>.

Faunatica Oy 2011. *Kirvelilattakoiselvitys Helsingissä ja Inkoossa 2011.*
<https://docslib.org/doc/2145866/7-kirvelilattakoiselvitys-helsingissa-ja-inkoossa-2011>.

Finlex 14/2006. *Eurooppalainen maisemayleissopimus.*
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014>.

Finlex. 14.12.1990/1116. *Mielenterveyslaki*
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>.

Finlex. 5.2.1999/132. *Maankäyttö- ja rakennuslaki.*
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>.

Finlex. 4.6.2010/498. *Laki rakennusperinnön suojelusta.*
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498#L4P17>.

Finlex 50/2018. 27.6.2018. *Valtioneuvoston asetus kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehdystä Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksesta.*
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050>.

Helsingin kaupunki. *Helsingin osallisuusmalli 2018.*
<https://www.hel.fi/static/liitteet/kanslia/asukasyhteisty/osallisuusmalli-yleisesitys-2018.pdf>.

Helsingin kaupunki. *Historia Helsinki. 1550 - Helsingin perustaminen.*
<https://historia.hel.fi/fi/kaannekohdat/alkujuuret-ja-perustaminen/1550-helsingin-perustaminen>.

Helsingin kaupunki 4.10.2021. *Kasvun paikka – Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025.*
<https://www.hel.fi/static/helsinki/Kaupunkistrategiaesitys29092021.pdf>.

Helsingin kaupunki. *Kaupunkistrategia 2017–2021: Maailman toimivin kaupunki.*

<https://julkaisut.hel.fi/fi/julkaisut/talousarvio-2021/yleisperustelut/3-helsingin-kaupunkistrategia-2017-2021-maailman>.

Helsingin kaupunki. *Kaupunkistrategia 2017-2020.*

https://www.hel.fi/static/kanslia/kaupunkistrategia/Maailman_toimivin_kaupunki_strategiaesite.pdf.

Helsingin kaupunki. *Lapinlahden sairaalan kehittäminen jatkuu.* 30.11.2022.

<https://www.hel.fi/fi/uutiset/lapinlahden-sairaalan-kehittaminen-jatkuu>.

Helsingin kaupunki. Päätöksenteko ja hallinto. *Kaupunkistrategian esipuhe.*

<https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/strategia/kaupunkistrategian-esipuhe>.

Helsingin kaupunki. Päätöksenteko ja hallinto. Kaupungin organisaatio. Toimialat,

kaupunkiympäristön toimiala. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/kaupungin-organisaatio/toimialat/kaupunkiympariston-toimiala/kaupunkiympariston-toimialan-esittely>.

Helsingin kaupunki 25.3.2013. *Strategiaohjelma 2013-2016.*

https://www.hel.fi/static/taske/julkaisut/2013/Strategiaohjelma_2013-2016_Kh_250313.pdf.

Helsingin kaupunki. *Strategia ja talous.*

<https://www.bing.com/search?pglt=41&q=Helsingin+kaupunki.+Strategia+ja+talous&cvid=101684002ac9493ea4e448d04e2bbbd0&aqs=edge..69i57j018.1621j0j1&FORM=ANNTA1&PC=U531>.

Helsingin kaupunki. Uutta Helsinkiä. *Osayleiskaavat.*

<https://www.uuttahelsinki.fi/fi/osayleiskaavat>.

Helsingin kaupunki. Yleiskaava 2016, *Teemakartta, kulttuuriympäristöt*.

https://www.hel.fi/hel2/ksv/Liitteet/2016_kaava/Yleiskaava_kulttuuriymparistot_2016_0614.pdf.

Helsingin kaupunki. Paikkatietohakemisto. *Helsingin maisemakulttuurikartta*.

<https://kartta.hel.fi/paikkatietohakemisto/pth/?id=336>.

Helsingin Sanomat. *Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen*.

<https://www.hs.fi/kirjoitamielipidekirjoitus/>.

Helsinki-Seura. <https://helsinkiseura.fi>.

Hemgård, Gretel 4.4.2020: *Anteckningar om Lappviken - blogi. Lapinlahden mediakatsaus / Lappviken i medierna*. <https://anteckningar.org/tag/lapinlahtielavanakulttuuriperintona>.

Kauppalehti. *Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo*. Yrityksen perustiedot.

<https://www.kauppalehti.fi/yritykset/yritys/osuuskunta+lapinlahden+tilajakamo/25874839>.

MIELI Suomen Mielenterveys ry. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/suomen-mielenterveysseuraon-nyt-mieli-suomen-mielenterveys-ry?publisherId=1863&releaseId=69859475>.

Mielisairaslaki 187/1952. <https://www.edilex.fi/smur/19520187>.

Tieteen termipankki. *Suomen sota 1808–1809*.

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Historia:Suomen_sota_1808–1809.

Valtioneuvosto 16.2.2017. *Demokratiapoliittinen toimintaohjelma. Oikeusministeriön julkaisu 7/2017*. Helsinki. [07_17_demokratiapol_FI_final.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#).

Valtioneuvosto 3.11.2017. *Faron sopimus voimaan Suomessa*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/faron-sopimus-voimaan-suomessa>.

Valtioneuvosto 2018: *MRL-kokonaisuudistus*.

<https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM014:00/2018>.

Valtioneuvosto 14.12.2017. Päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/VATpäätös14.12.2017_FI.pdf.

Valtioneuvosto. Päätös YM/2017/81. *Valtioneuvoston asetus valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta.*

<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2017/20170081>.

Valtioneuvosto/Ympäristöministeriön päätös 26.4.1994, diaario C 653/ IV /1998.

Wahlbeck, Kristian 2020: Lapinlahti elävänä kulttuuriperintönä -seminaari 10.2.2020.

<https://lapinlahdenlahde.fi/2020/03/lapinlahti-elavana-kulttuuriperintona/>.

Yhdistyneet kansakunnat 2015: Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development.

https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E.

Ymparisto.fi. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. *Valtioneuvoksen päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. VATpäätös14.12.2017_FI%20(1).pdf.*

<https://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Maankayton_suunnittelujarjestelma/Valtakunnalliset_alueidenkayttotavoitteet.](https://www.ymparisto.fi/fi-)

Ympäristöministeriö. *Kansalliset kaupunkipuistot turvaavat kaupungin luonto- ja maisema-arvoja.* <https://ym.fi/kansalliset-kaupunkipuistot>.

Ympäristöministeriö 2017: *Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa. Rakennettu ympäristö.* Ympäristöhallinnon ohjeita 2017.

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/fe0a465f-dd6d-41dc-b970-13ead3b5fb9/content>.

Ympäristöministeriö 2014. Suomen ympäristö 1/2014. *Arviointi maankäyttö- ja rakennuslain toimivuudesta 2013.* <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/42827>.

Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/meista/y-saation-historia/>.

9 Liitteet

Liite 1. Helsingin kaupunginvaltuuston paikkajako 2008–2020

Taulukko 1. Kuntavaalit pidettiin vuosina 2008, 2012 ja 2017.³⁹⁶

Puolue	Paikkoja 2008	Paikkoja 2012	Paikkoja 2017	Paikkoja 2020
Kansallinen Kokoomus	26	23	25	24
Vihreä liitto	21	19	21	21
Suomen Sosiaalidemokraattinen puolue	16	15	12	12
Vasemmistoliitto	7	9	10	10
Suomen Ruotsalainen kansanpuolue	5	5	5	5
Perussuomalaiset	4	8	6	5*
Suomen Keskusta	3	3	2	2
Suomen Kristillisdemokraatit	2	2	2	
Kommunistinen Puolue	1	1		
Sininen tulevaisuus + Kristillisdemokraatit				2*
Feministinen puolue			1	1
Piraattipuolue			1	1
Liike Nyt Helsinki				1
Terve Helsinki				1
Yhteensä	85	85	85	85

* Perussuomalaiset jakaantuivat Perussuomalaiseksi ja Sininen tulevaisuus -puolueiksi.

³⁹⁶ Helsingin kaupunki, vuosikirjat 2009, 2012, 2017, 2020.

Liite 2. Mielipidekirjoitusten ja HS uutisoinnin määrät vuosina 2009–2020

Taulukko 2. Lapinlahden sairaala-alueeseen liittyvät mielipidekirjoitukset, Helsingin Sanomien uutisointi ja pääkirjoitukset vuosien 2009–2020 aikana. Mielipidekirjoituksissa on huomioitu allekirjoittajien lukumäärä.

<i>Julkaisut</i>	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Yht.
Mielipidekirjoittajat		2	2		4	11	1	1	2	4	5	48	80
HS pääkirjoitus		1			1							4	6
HS uutisointi (Kaupunki, Kotimaa, Kolumni)	4	3	7	1	19	10	5	2	5	9	5	23	93
HS Ihmiset				1		1	3	1					6
HS Nyt						1			1				2
Yhteensä mielipide		2	2		4	11	1	1	2	4	5	48	80
Yhteensä HS	4	4	7	2	20	12	8	3	6	9	5	27	107
Yhteensä kaikki	4	6	9	2	24	23	9	4	6	13	10	71	187

Liite 3. Mielipidekirjoittajat

Taulukko 3. Mielipidekirjoituksia Lapinlahden sairaala-alueesta vuosina 2009–2020 kirjoittaneet.

<i>Kirjoittajat</i>	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Yht.
Poliitt. päättäjät: Kokoomus Vihreät SDP									1 1			4	6
Helsingin kaup. virkamies						1				1		2	4
Pro Lapinlahti ry		1			1	1					1	5	9
Lapinlahden Lähde Oy						1						1	2
Osuuskunta Lapinlahden tilajakamo											1	1	2
Suomen mielenterveys yhdistys					2						1	1	4
Helsingin luonnonsuojelu yhdistys		1											1
Kulttuuriperintö -yhteisöt												4	4
Taideala						1							3
Hyvinvointi- ja terveysala						3							3
Maisema- arkkitehti + Ympäristösuunn											1	5	6
Arkkitehti												8	8
Insinööri												1	1
Tutkijat											1	4	5
Toimittaja												1	1
Kaupunkilainen			2		1	4	1	1		3		9	21
Yhteensä	0	2	2	0	4	11	1	1	2	4	5	48	80